

YENİ ÇAĞ

- xx: Okuyucularımıza
- Gus Hall: Akıntıya kürek çekenler
- Dominique Urbany: Gelenekler, çağdaşlığa hizmet ediyor
- Costas Tsolakis: Parti çalışması: Etkinliğin ölçütü
- Ronald Bauer: Genç partinin militan kongresi
- xx: Avrupa'nın yazgısı için çözümleyici bir yıl
- Laurence Harris: Monetarizm: Ekonomik ve sınıfsal özü
- James Aldridge: Güçlü bir barış aracı
- Carlos Zuniga: Şil'de halk protestosu
- Nikolay Markov: Gelişmekte olan ülkelere ihraç edilen bunalım

Ozel sayfalar

- xx: TKP MK Çağrısı
- xx: TKP MK Genel Sekreteri Haydar Kutlu yoldaşın genişletilmiş Politik Büro Toplantısı'nda yaptığı konuşma

9

Eylül
1983

BARIŞ VE SOSYALİZM SORUNLARI

Okuyucularımıza

Değerli yoldaşlar,

Elinizdeki dergi, «Barış ve Sosyalizm Sorunları»nın yıldönümü sayıdır. Dergimiz, dünyaya gözlerini ilk kez Eylül 1958'de, bundan tam çeyrek yüzyıl önce açtı. O, komünist ve işçi partileri tarafından teorik ve enformasyon organı, deney değiş-tokuş kürsüsü, hareketimizin önünde duran yeni sorunların ortak çözümlenmesi ve irdelenmesinin bir aracı olarak kurulmuştur. Derginin adı, onun ana konusunun yönünü; barış, demokrasi, ulusal kurtuluş ve sosyal ilerleme uğruna savaşım yönünü belirlemiştir. «Barış ve Sosyalizm Sorunları»nın kurulması ve gelişmesi, komünistlerin enternasyonalist dayanışmasını, uluslararası redaksiyon kolektifinin tüm çalışmalarını kapsayan, birlik ve dayanışma istemlerini kendinde simgelemiştir. Biz bu istemleri, bilimsel komünizmin kurucularının «Bütün ülkelerin proleterleri birleşiniz» ateşli çağrısının sembolü olarak kabul ediyoruz.

Dergi, 25 yıl içinde neleri yapmayı başardı?

Onun binlerce sayfası 20. yüzyılın ikinci yarısında meydana gelen en önemli olaylara, günümüz devrimci sürecinin yükselmesine ayrılmıştır. Bu en başta, dergiyi birlikte çıkaran ve gerçekten evrensel ölçülerde eşine rastlanmayan bir yazarlar kolektifinin oluşmasına katkıda bulunan kardeş partilerin bir eseridir. 124 ülkeden yazarlarımız, bunların üç binin üstünde yazısı çıkmıştır, aynı zamanda tarihin en aktif yaratıcılarıdır. Barışı koruma, sosyalizmi kurma, emperyalizme karşı yeni devrim ve savaşlara katılma görevi yazarlarımızın omuzlarındadır.

Dergi 25 yaşında. Bu, özü bakımından uluslararası komünist hareketin geliştiği, onun günümüzün en etkin politik bir güç olarak konumlarının önemli ölçüde güçlendiği, saygınlığının arttığı dönemdeki büyük başarılarla dolu çeyrek bir yüzyıldı.

Bu tarihsel çeyrek yüzyıl içinde, dünyada, çağımızın sosyal dönüşüm-

lerinin genel yönünü kapitalizmden sosyalizme geçişin belirlediğini kanıtlayan köklü değişiklikler oldu. Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin başlattığı geçiş süreci, dünya sosyalizmi, uluslararası işçi ve ulusal kurtuluş hareketlerinin, bu üç ana devrimci kolun karşılıklı artan etkilenmesiyle sürüyor.

Bu, komünist ve işçi partilerinin devrimci teorilerinin yaratıcılıkla geliştiği tarihsel bir dönemdir. K. Marks, F. Engels ve V. İ. Lenin'in yüce ölümlerine dayanan bu partiler, kendi deneylerini ve günümüzün üç ana devrimci gücünün savaş pratiğini bilimsel çözümleme temeline oturarak, teoriyi, yeni saptama ve sonuçlarla zenginleştiriyorlar. Devrimci teori ve devrimci pratik, derginin sürekli beslediği ideolojik etkinliğinin kaynağını oluşturuyor.

«Barış ve Sosyalizm Sorunları»nın çizgisi, komünist ve işçi partilerinin belli aralıklarla toplanan, derginin çalışmalarını ve gelecek dönemin ana yönlerini ele alan konferanslarda saptanıyor.

Askersel tehlikeye karşı barışı koruma çıkışları, daha ilk baştan enternasyonal bir niteliğe sahip olan dergimizin sayfalarında ana yönleri oluşturmuştur. Derginin her sayısı, barış ve savaş güçleri arasındaki savaşın, emperyalizmin militarist politikasının gerici özü ve amaçlarının, sosyalist topluluğun barış önerilerinin öneminin sosyal kökenlerini anlamaya yaradım eden materyaller içeriyor. Dergi, barış hareketinin tüm dünyada şaşmadan gelişmesini ve komünistlerin bu harekete aktif katılımını, onların emperyalizmin nükleer yıkım tehlikesine karşı çıkan herkesin birliği için savaşımalarını yansıtıyor.

Sosyalist toplumun gelişme yolları, yayınlarımızın ana konuları arasında yer alıyor. Yeni düzenin yetkinleştirilmesi, güçlüklerin ve çelişkilerin ortadan kaldırılmasıyla bağlı olan karmaşık bir süreçtir. Reel sosyalizmin deneyleri, günümüzdeki ve gelecekteki devrimler için bir pusuladır. Derginin materyalleri, sosyalizm kuruculuğunun çok çeşitli pratiğini, kardeş parti ve ülkeler arasındaki çok yönlü dayanışmayı, bu süreçlere açıklık getiren dünyadaki sınıf savaşlarının yaygınlaşmasıyla sıkıca örererek çözümlüyor.

Yayınlarımızda, gelişmiş kapitalist ülkelerde ve gelişmekte olan devletlerde komünistlerin ve işçi sınıfının eylemlerine sürekli dikkat çevriliyor. Komünist ve işçi partilerinin önünde duran sorunlar, kapitalizmin genel bunalımının derinleştiği koşullarda ortaya çıkan yeni toplumsal olgular özellikle vurgulanıyor. Böylesi bir yaklaşım kendisini her şeyden önce, antiemperyalist güçlerin güçlenmesi, komünistlerin savaşım deneyleri, bilimsel sosyalizm ilkelerinin işçi sınıfı ve ulusal kurtuluş hareketlerine etkisini konu edinen materyallerde ortaya koyuyor.

Dergi, kardeş partilerin enternasyonalist bağlarının güçlenmesine ve zenginleşmesine hem proletarya enternasyonalizmi ve emekçilerin ulus-

lararası dayanışma sorunları hem barış, ulusal kurtuluş ve sosyal ilerleme için verilen savaşların birbiriyle bağı üzerine yayınlanan materyaller hizmet ediyor. Onun örgütlediği uluslararası teorik konferanslar, sempozyumlar, «yuvarlak masa» toplantıları, seminerler değişik ülkelerden komünistler arasında yaratıcı bir ilişki kurulmasını teşvik ediyor. Çeyrek yüzyıl içinde 160'tan fazla, böylesi kolektif eylem gerçekleştirilmiştir.

Emperyalist gericiğin günümüzde büyük bir çabayla yaygınlaştırdığı antikomünist «haçlı seferi»ni dikkate alırken biz, burjuva ideolojisi ve propagandasının, kapitalist gerçekliğin kokuşmuşluğunun iç yüzünü açığa vuran «BSS»deki yazıların savaşkanlığını, ataklığını daha da yükseltmeye çalışıyoruz. Bu yayınlarda, antikomünizm kampanyasının barış ve sosyal ilerleme güçlerine karşı kullanılan «psikolojik savaşın» değişik türden tezlerinin yalan özü ortaya dökülüyor. Dergi okuyucularını, militarizme ve faşizme, yeni sömürgeciliğe ve ırkçılığa, hegemonyacılığa ve ulusal şovenizme karşı savaş için ilkesel olarak silahlandırmaya çalışıyor.

Dergimizin çehresini belirleyen ve kardeş partilerin çabasıyla onun 25 yıllık tarihi boyunca oluşan ana çizgiler bunlardır. «Barış ve Sosyalizm Sorunları»nın kuruluşuna 20 parti katılmıştı. Bugün dergide doğrudan temsil edilen partilerin sayısı 65'e çıkmıştır. Çeyrek yüzyıl önce, 19 dilde çıkıyordu, şimdi 40 dilde çıkıyor. Dergi, ilk kuruluş yıllarında 80 ülkede dağıtılıyordu, şimdi bu rakam 145'e çıkmıştır, hem de tirajının yaklaşık yarısı sosyalist olmayan dünyaya aittir.

Tüm bunlar, dergi çalışmalarının zorluklardan ve karmaşıklıktan uzak, tüm sorunlarda tam bir görüş birliği sağlandığı ve geride kalan dönemin kolay bir dönem olduğu anlamına mı geliyor? Elbette hayır. Yaşam derginin önüne sürekli çok yönlü görevler koyuyor. Meydana gelen dünya çapındaki gelişmelerin, her ülkenin somut koşullarına göre saptanan ve bunların toplamından oluşan sınıf savaşlarının evrensel deneyiminin çok çeşitli savaş biçim ve yöntemlerinin teorik bakımdan temellendirilmesi gerekiyor. Kardeş partilerin belirttiği ve okuyucularımızın da yazdığı gibi, dergi henüz devrimci pratiğin yeni yeni ortaya çıkan sorunlarına hızlı ve gereken bir düzeyde yanıt veremiyor, günümüz koşullarındaki değişiklikleri ve sınıf savaşının niteliğini henüz gereği gibi yansıtmıyor. Derginin enternasyonal kolektifi, gelen eleştiri ve önerileri dikkate alıyor. Yayınımızın ilkesel-teorik, enformasyon ve gerçekçilik düzeyini yükseltmeye, derginin kardeş partilerce belirlenen rolünü en etkin bir biçimde yerine getirmeye, uluslararası okuyucular kitlesinin isteklerini en iyi bir biçimde yanıtlamaya, çalışmalarının tüm yönlerini yetkinleştirmeye çalışıyor.

«Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisinin 25. yıldönümü nedeniyle, dergide uzun yıllar çalışan birçok ülkeden emektarları, yazarlarımızı ve tüm okuyucularımızı selamlıyoruz.

BSS Yazı Kurulu

Akıntıya kürek çekenler

Gus Hall

ABD Komünist Partisi MK Genel Sekreteri

Birleşik Amerika günümüzde, çok sayıda bunalımlar, çelişkiler içinde çırpınan ve karşıt, uzlaşmaz eğilimlerin etkisindeki bir ülkedir. Her yerde istikrarsızlık egemen ve nicelik yeni bir niteliğe dönüşüyor. Ama, dalgalı bir ırmak örneğinde olduğu gibi, kimi akıntıların ötekilere üstün gelmesini andıran politik yaşam, genel olarak bir doğrultuda gelişiyor. Reagan ve tekeller, yıkık-dökük sallarıyla ırmağın ana akıntısına karşı boşuna yol almaya çalışıyorlar.

Karşıt, uzlaşmaz eğilimler herşeyden önce ekonomi alanında görülüyor. Amerikan ekonomisi önceleri gibi hem kısa süreli-devresel hem de uzun süreli genel bunalımın yokedici etkisine hedef oluyor. Onun yapısal çerçevesi aşınmaya devam ediyor.

Askersel siparişlerin eşi görülmemiş biçimde artması, stoklarda belli bir azalma, enflasyon hızının düşmesi, otomobil ve inşaat sanayinde iş aktifliğinin belli bir canlanma göstermesi gibi olgular, sanki ekonomik yükselişin başlangıcının habercisiymiş gibi gözüküyor. Ancak, ekonominin uzun süreli ve istikrarlı bir biçimde iyileşmesi yolunda ciddi engeller bulunuyor.

Sanayinin bütün kollarında «hastalıklar» ve yıkımlar yaratan yapısal bunalım, süregen işsizliğin yüksek düzeyi, devletin sosyal-ekonomik programları sürekli kırılması, insan haklarındaki gerilemeler ve eskiye dönüş, eşitlik için, okullarda bütünleşmek ve yaşam koşullarını iyileştirmek için, seçim hakları için savaşım, «olumlu eylemler» (1), sosyal güvenlik programlarının kısıtlanması, reel ücretlerin düşmesi, yerli sanayinin sermaye yatırımları bakımından sıkıntı çekmesi, Birleşik Amerika'nın dünya pazarlarındaki payının azalması, dünya kapitalizminin bunalımının sürmesi, bunların tümü, uzun erimli, istikrarlı bir ekonomik yükselişin önündeki ciddi engellerdir.

«Reaganomi»nin teori ve pratiği, ekonominin yeniden canlanmasını ciddi biçimde engelliyor. Askersel bütçenin şişirilmesiyle birlikte tekel-

(1) Irk ayrımının olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırmak için hazırlanmış olan «olumlu eylemler» programları bir dizi örgütsel ve sosyal-ekonomik önlemler içeriyor.

lerden alınan vergilerin azaltılması, Federal hükümetin borçlarını ve bunun sonucu olarak ödenmesi gereken faiz oranlarını önemli ölçüde artırıyor. Böylelikle ekonomik cephede yeni güçlükler yaratıyor. Büyük ölçüde ve sürekli artan ulusal borçlar, ekonomik konjonktürün bir derece de olsa uzun süreli iyileşmesi önünde ciddi bir engel oluşturuyor.

Savaş üretimi siparişleri rekorlar kırıyor. Silahlanma alanındaki harcamaların artması, yalnızca kısa süreli itici bir etki yapıyor. Bu arada, bir yandan yeni askersel sanayi kolları az emek gerektirirken, öte yandan da orantısızlık kaynağı oluyorlar.

Bununla birlikte, militarist hazırlıkların ekonominin istikrarlı yeniden kurulmasını sağlayamayacağı doğrulanıyor. Tam da bunu gözönünde bulunduran V. I. Lenin, o dönemde şunu vurgulamıştır: «Ne zamanki kapitalistler savunma – devlet için – için çalışıyorlar bu artık – belli ki – «saf» kapitalizm değildir, bu ekonominin başka bir biçimidir. Arı kapitalizm meta üretimidir. Meta üretimi *bilinmeyen* ve serbest pazar demektir. Oysa savunmaya «çalışan» kapitalist hiç te pazar için «çalışmaz». O, hükümet siparişleri için, çoğu kez devletten aldığı kredilerle çalışıyor. (2)

Reagan yönetimi, Birleşik Amerika'nın sosyalist topluluk üzerindeki askersel üstünlüğünü «MX» roketleri, «Trident» denizaltı gemileri, lazer silahları, «Stealth» bombardıman uçakları ve uzayda nükleer silahlar konumlandırılması aracılığıyla sağlama çabalarını bir an durdurmadan sürdürüyor.

Fiilen ilan edilmemiş savaşlar demek olan gizli operasyonlar, Reagan yönetiminin dış politikasının temel öğelerinden biri olmuştur. Böylesi bir politikanın somut amacı – Küba, Nikaragua, Angola ve Mozambik'deki yasal hükümetleri alaşağı etmektir. Yıkıcı, baltalayıcı eylemlere sivil maske altına gizlenmiş çok sayıda Amerikan askeri görevlisi de katılıyor. Burada söz konusu olan insan haklarının, devletler hukukunun ve aynı zamanda Kongrenin onayladığı bir dizi yasanın kabaca çiğnenmesidir. Amerikan dış politikası, günümüzde giderek haydutluktan da öteye gidiyor.

Washington'un tüm dünyadaki gerici faşist, ırkçı, militarist devletlere ve karşı devrimci güçlere sağladığı destek, eşi görülmedik ölçülere ulaşmıştır. Bugün Birleşik Amerika Afganistan'da, Mozambik ve Angola'da, dünyanın öteki bölgelerinde eylem gösteren halk düşmanı çetelere modern saldırı silahları sağlayan ülkelerin başında geliyor. Güney Afrika'da, Salvador'da, Şili ve Guatemala'daki faşist, ırkçı, militarist rejimlere çok büyük, her türlü askersel ve ekonomik yardım gösteriyor.

Yakındoğu'da, İsrail, hem yayılcı emperyalist bir devlet gibi hareket

(2) V. I. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 32, s. 318–319.

ediyor, hem de, Amerikan emperyalizminin «temsilcisi rolünü üstleniyor. Tel Aviv, Filistin halkına karşı bir soykırımı savaşı yürütüyor. Bu arada Washington Mısır, Lübnan ve Sina'da yeni askersel üsler kuruyor.

Birleşik Amerika'nın tüm dünya ölçüsünde – gizli ve açık – karşı devrimci eylemler örgütleme ve uygulama girişimleri, görülmemiş bir yaygınlık kazanmıştır. Bu eylemler, CIA ve dört askersel istihbarat örgütünden başka, Pentagon'un özel olarak oluşturduğu gizli kurmaylıkça gerçekleştiriliyor.

Amerikan emperyalizmi, tüm dünya ölçüsünde, dünya devrim sürecinin gelişmesini durdurmak, onu geri çevirmek isteyen güçlerin başlıca dayanak noktasıdır. Büyük antisovyet yalanlara dayanan çizgi, hem ülkemizde ve hem de onun sınırları dışında gelişen ana akım ve eğilimlerle her zamankinden daha çok çelişiyor.

Bugünkü kritik dönemde, kimin barıştan, kimin savaştan yana olduğunu açıkça anlamak gerekiyor. Bu önemlidir. Dansetmek için iki kişiye gerek vardır. Ama askersel çatışma çıkarmak için, yalnızca bir tarafın olması yeterlidir. Olgular inatçıdır. Bunlara bir göz atalım:

– Sovyetler Birliği nükleer silaha ilk başvurmama yükümlülüğünü üzerine aldı. Birleşik Amerika benzeri bir yükümlülüğü üzerine almayı reddetti.

– Sovyetler Birliği SALT-2 anlaşmasını imzaladı ve anlaşmanın koşullarını yerine getiriyor. Birleşik Amerika, Sovyetler Birliği'ni hiçbir gerekçe göstermeden bu anlaşmayı bozmakla suçluyor. Oysa ABD Senatosu bu anlaşmanın onaylanması sorununu gündeme getirmekten bile vazgeçti.

– Sovyetler Birliği bundan başka tek yanlı olarak silahlı kuvvetlerde yaptığı indirim ek olarak nükleer-roket deposunu azaltı, bununla barışçı tutumunu ortaya koydu. Birleşik Amerika bu tutuma yeni, daha yıkıcı silah türleri üretmekle ve askersel eylemlerle yanıt verdi.

– Sovyetler Birliği askersel bütçede indirim yaptı. Birleşik Amerika ise beş yıl içinde silahlanma yarışı için 1,6 trilyon dolar harcama yapmayı planlıyor.

– Sovyetler Birliği uzayın nükleer silahlara yasak bölge olmasını ilan edecek bir anlaşma imzalanmasını önerdi. Reaganlılar ise, «yıldızlar savaşı» gibi manyakça senaryolar hazırlıyorlar, uzayı kendi askersel üslerine alan yapmaya, onu nükleer silahlarla donatmaya yelteniyorlar.

Amerikan emperyalizmi, Sovyetler Birliği'ni ve onunla birlikte dünya sosyalist sistemini yoketme gibi, geleneksel silahlarla ve antikomünist propagandanın yardımıyla ulaşamadığı amaçlarına, hâlâ, nükleer üstünlük sağlama yoluyla ulaşabileceği umudunu taşıyor. Askersel üstünlük sağlama hırsı ve «sınırlı» nükleer savaş hazırlığı temeline dayanan böy-

lesi tehlikeli bir politika iflasa mahkumdur. Ne ki bu politika dünya çapında yıkım getirici büyük bir tehlike oluşturuyor.

Sovyetler Birliği'nin geçenlerde yaptığı ve nükleer başlıkların önemli ölçüde, niteliksel azaltılması ve bunların eşit düzeye getirilmesi önerisi, görüşmeler için biricik adil ve gerçekçi temeli oluşturuyor. Ancak Reagan yönetimi, «nükleer silahlanmanın azaltılması zorunluluğu» üstüne demagogilerini sürdürüyor. Onun «barışı sağlama çabası» üstüne ileri sürdüğü tüm yalanlar, bir sis perdesinden başka bir şey değildir. Bu perdenin ardında, ABD'nin stratejik üstünlüğünün sağlanması ve «ilk darbeyi» indirmek için gerekli potansiyeli oluşturmak uğuruna askersel gücünü sürekli artırma amaçları yatmaktadır.

Bununla birlikte karşıt yönde gelişmeler de vardır. ABD'de «Reaganizm»e ve «Reaganomi»ye genişleyen tüm halkı kapsayan bir cephe karşı koyuyor. Askersel-politik çatışma ve saldırı çizgisinin dayandığı temel daralıyor. Bu çizgi, tekelci sermaye temsilcilerinin sıralarında yandaş yitiriyor. Amerikalıların beşte dördü tüm nükleer silah türlerinin üretiminin ve konumlandırılmasının dondurulması önerisini destekliyor. Sendikalar «barış ve işyeri için» belgisiyle yapılan eylemlere, giderek daha aktif katılıyorlar.

1982'deki seçim kampanyası ⁽³⁾, Reagan politikasına karşı koyuşların arttığını gösterdi. Seçimlerde cumhurbaşkanının desteğine dayanan birçok aday yenilgiye uğradı. Chicago, Philadelphia ve Boston gibi büyük kentlerin valilikleri için verilen savaşımarda, ırkçı ulusal baskıya hedef olan emekçileri, işçileri ve ilerici hareketi kendi sıralarında birleştiren Reagan karşıtı muhalefet, gerici, iki partili sistemin politik yaşamına derinlemesine yerleşmiş güçlere karşı başarı elde etmişlerdir.

Barış hareketine güçlü bir hız kazandıran yeni olayları sıralarken aşağıdaki gerçeklerin kamuoyunun geniş kesimlerinde artan bir ilgi ve anlayışla karşılandığına değinmeden geçemeyiz:

– Birleşik Amerika, olası nükleer bir savaşta, güvenilir bir sığınak değildir.

– Askersel yatırımlarla ekonomik güçlükler arasında doğrudan bağ vardır. Bu da barış için ve militarist bütçenin indirilmesi için savaşıma daha büyük bir önem ve ertelenmez bir nitelik kazandırıyor.

– Silahlanma yarışının ve savaş tehlikesinin artmasının kaynağı, Reagan yönetiminin nükleer üstünlük sağlamaya ve «sınırlı» nükleer savaş hazırlığına yönelik politikasıdır.

⁽³⁾ Burada sözkonusu olan 1982 Kasımında yapılan ara seçimlerdir. Bu seçimlerde Temsilciler Meclisi'nin tüm üyeleri ve ABD Kongre üyelerinin üçte biri yenilenmiş, birçok eyaletin valileri ve yerel organları seçilmiştir.

– Sovyetler Birliği, barış için savaşan bir güç, silahsızlanma için ciddi görüşmeler yürütmeye hazır bir devlettir.

Barış sağlama yolundaki geniş istemin içinde, toplumun değişik kesimlerini giderek daha güçlü bir biçimde kapsayan bilinçli antiemperyalist görüşler oluşuyor. Politik alana, bu eğilimleri yansıtan hareketler çıkmaya başlıyor. Bunlar savaşkanlığı ile sivriliyor ve herşeyden önce sömürgeciliğin yokedicı kalıntılarından henüz kurtulmamış olan ülkelerdeki yasal hükümetleri yıkmaya yönelik politikalara kararlı bir biçimde karşı koyuyorlar.

Bu hareketler, özellikle, Birleşik Amerika'nın Nikaragua, Salvador, Angola, Grenada ve Mozambik'in iç işlerine kabaca karışmasını keşin bir biçimde yeriyor. Güney Afrika, Şili ve Puerto Riko'daki antiemperyalist ve ulusal kurtuluş güçlerine aktif yardımlarda bulunuyorlar. Dinsel örgütler, Kongre Siyahlar Grubu ve Orta Amerika ve Karayipler bölgesi ülkeleri ile etnik bağları olan yurttaşların hareketleri, bu güçlere büyük destek veriyorlar.

Yiğinsal antiemperyalist görüşlerin olgunlaşması, ABD'nin askersel saldırganlık politikasının adaletsizliğine ve caniliğine karşı tepkinin bir kanıtıdır. Halkta, hükümetin Amerikan uluslarüstü şirketlerin çıkarlarına hizmet ettiği, bunlara diğer ülkelerin emekçilerini sömürme ve orada büyük kârlar elde etme olanakları sağladığı anlayışı kökleşiyor.

Dinsel örgütler barış savaşımında yeni bir güçtür. Önde gelen dinsel örgütlerin çoğunluğunun savaş karşıtı, antiemperyalist ve belli ölçülerde antitekel ve ırkçılığa karşı güçlü tutumları, yükselen genel yiğinsal halk hareketinde yeni savaşım merkezlerinin ortaya çıkmasına olanak sağlıyor. Bunların açık tutumları barış, eşitlik ve adalet için kampanyaların desteklenmesini sağlayan moral ortamının yaratılması için büyük önem taşıyor. Bunlar, nükleer depoların dondurulması hareketlerinin tabanında büyük rol oynuyor ve dincilik maskesi ardına gizlenen en gerici, faşist gruplara karşı etkin bir direnç gösteriyorlar. Bunların emperyalizme karşı demokrasiyi korumak için yükselttikleri sesler, özellikle Reagan'ın Orta ve Güney Amerika'daki saldırgan politikasına karşı direnişte güre çıkıyor.

Örneğin, bu yılın Mayıs ayında katolik dineye bağlı 50 milyon Amerikalının dini yöneticileri hiç ikircimsiz, askersel hazırlıkların durdurulmasını istediler. Katolik piskoposların 9'a karşı 233 oyla kabul ettikleri «Barış davası; tanrının öğütleri ve bizim görevlerimiz» başlıklı rahiplere yönelik mesajında şöyle deniyor:

«Biz nükleer savaşa yasalık kazandırılma girişimlerine karşı çıkmak zorundayız . . . Kanımızca, geleneksel silahların kullanıldığı herhangi bir saldırıyı geri püskürtmek için nükleer silah kullanılmasını moral bakış açısından haklı göstermek olanaksızdır. Bizim nükleer silaha ilk başvur-

mama politikasını onaylamamızı işte böyle değerlendirmek gerekiyor ... Hükümetimiz ise zaman zaman sözde özgürlükleri koruma adı altında baskıcı rejimleri destekliyor ve bizzat kendisi de çirkin eylemlere girişiyor. Onun ülkemizdeki tüm yurttaşların eşitliğini sağlamada yaptıkları yetersiz kalıyor ... Biz, kendimizi kurtarmak için, nükleer savaşta etkin bir savunma stratejisi olarak gören anlayışların yoluna barajlar konulmasını zorunlu sayıyoruz ... Kamuoyunun, 'başarılı' nükleer savaş, karşılıklı nükleer darbelerden sonra 'yaşama yeteneği' ve 'uzun süreli' nükleer savaş stratejisi konularındaki demagojik açıklamalara doğrudan karşı koyması gerekiyor.»

6 milyon baptisti çatısı altında birleştiren Ulusal Anlaşma'nın önderi olan T. J. Jemison, «nükleer silahlanma yarışına karşı koymak için ülkenin diğer dini liderlerine katıldığını» belirtmiş ve üyelerini «barış için, yoksulların ve ırkçı asayişlere, zulme hedef olan insanların sosyal gereksinimlerini karşılamak için savaşan militanların ilk sıralarında» yer almaya çağırmıştır.

Barış için haçlı seferi, en büyük protestan kiliselerinde yeni bir hız kazanmıştır. Birleşik Amerika ve Kanada'daki haham ve reformistleri birleştiren 760 sinagogu temsil eden Amerikan Yahudilerinin Dini Birliği «ABD ve SSCB'nin nükleer silahlarının denetlenebilir biçimde dondurulmasını» ulusal çapta destekleme çağrısı yapmıştır.

Böylece, Amerika'daki en etkili din grupları, artık eylem gösteren ve yeni kurulan barış hareketlerine, savaşa karşı çıkan ve sayıları giderek artan sendikalara, diğer yığın örgütlerine katılmışlardır. Toplumun çoğunluğunun sesi, barış yararına, Reagan yönetiminin militarist politikasına karşı daha gür çıkıyor. Kısa ve açık sözlerde ifadesini bulan «Barış çağımızın ana görevidir» görüşünün sağlıklı düşünen insanların ezici çoğunluğuna yankılandığını kanıtlayan çok neden vardır.

Barışsever çoğunluğun en değişik katmanlarını temsil eden 170 üyeli bir Amerikan delegasyonunun «Barış ve yaşam için, nükleer savaşa karşı» belgisi altında yapılan Dünya Asamblesine katılması, barış ve dayanışma savaşçılarının çok değişik biçimlerdeki günlük eylemlerinin yaygınlaşmasında güçlü bir itici etmen olmuştur. Eylemlerde kararlılık, ödünsüzlük nitelikleri bunların konularında yeni niteliksel çizgiyi oluşturuyor. Bunlar milyonların düşüncesine, barışın korunmasının gerçek yolları üstüne kimi temel ilkelerin artık yerleşmiş olması olgusunda ifadesini buluyor. Geçenlerde Dış Politika Derneğinde yapılan bir kamuoyu yoklamasının sonuçları, sorulara yanıt verenlerin % 82'sinin silahlar üstüne denetim uygulanması için Sovyetler Birliği ile görüşmelere gidilmesini ve % 74'nün de nükleer silahların derhal karşılıklı dondurulmasını istediklerini göstermiştir.

Silahları ve Silahsızlanmayı Kontrol Komisyonu eski başkanı C. Smith, tekelci sermayenin gerçekçi düşünen temsilcilerinin adına Reagan'ın Avrupa'da orta menzilli füzeler sorununu çözmek için ileri sürdüğü «ara çözüm» tezini sert bir biçimde yedi. Smith şöyle bir soru ortaya attı: «Yapılan önerinin yalnızca taraflardan birinin işine geldiğini, hiç bir sonuç vermeyeceğini ve kendi açısından yalnızca boşuna zaman yitirmek olduğunu geçen dönem bize öğretmedi mi?»

Reagan yönetiminin, burjuva yığınsal iletişim araçlarının, basının açtığı ideolojik kampanya, kudurgan bir antikomünizme ve antisovyetizme dayanıyor. Bu durumu değerlendirirken, Sovyet-Amerikan ilişkilerinin dünya politikasının en önemli konusu olduğunu hesaba katmak gerekiyor. Bu ilişkiler günümüzün temel sorunları ve çelişkilerini içeriyor. Eğer kökenine bakılırsa, yaşadığımız dünyanın çehresini bizzat bu ilişkilerin belirlediğini tanımak zorunluluğu doğacaktır. Eğer sorunun özüne inilirse, o halde yalnızca tek bir sonuca varmak olanaklıdır; insanlığın biolojik bir tür olarak niteliklerinin korunabilmesi, bu alanda varılacak çözümlere bağlıdır. Tüm ülkelerin, halkların, partilerin önünde duran temel sorun şudur: Hangi taraftan yanasınız? Sovyetlerin barışçı politikasından mı, yoksa Amerika'nın saldırganlık çizgisinden mi?

Tüm çelişkiler ve karşıt eğilimler, gelecek yılın Kasım ayında Birleşik Amerika'da yapılacak başkanlık seçimlerinde odaklaşıyor. Seçim sonuçları, Reagan karşıtı geniş çevrelerin birlik ve örgütlülüğüne bağlıdır. Bundan başka, barış hareketine yeni bir hız kazandıran ve yukarıda sözü edilen öğeleri sıralarken, köklü dönüşümler için yığınsal halk hareketi dalgasının yükselmesine yardım eden diğer bazı etmenleri de sıralamak gerekiyor. Bunlar arasında:

- Çok yanlı ekonomik saldırının yaşam standartının düşmesine yol açması,
- Reagan yönetimince açıkça propaganda edilen ve desteklenen ırkçılığın egemen sınıflar tarafından artan ölçülerde kullanılması,
- Yüksek işsizlik ve sanayide durgunluk getiren yapısal bunalımın uzun süreli, belki de süregelen bir yaşam koşulu olduğu görüşünün artan ölçüde yerleşmesi,
- yığınsal işsizlik ve yaşamın ateşten gömlek olması;
- ne işte ne evde genel olarak güvenlik olmaması;
- ülkenin hem askersel gereksinimlere büyük harcamalar yapacak hem de aynı zamanda yeterli bir yaşam düzeyini sağlayacak yeteneklere sahip olmadığı anlayışının giderek güçlenmesi;
- kentlerin bozulmakta olan alt yapısı, evsiz barksızların ve ümitsizliğe kapılanların sayısının artması;

- eğitim sisteminin kötüleşmesi ve okuma yazma bilmeyenlerin sayısının artması;
- devletin sağlık sisteminin gerilemesi, akıl hastalarının tedavi sorunlarının artması;
- gençlerin çoğunluğunun eğitim alanında, iş bulmada ve insana yaraşır bir yaşam sağlamada karşılaştıkları güçlüklerin doğurduğu hissedilir bir güvensizlik;
- büyük iş çevrelerinin partilerine ilişkin hayal kırıklığının artması ve devlet yönetiminin tüm kesimlerinde rüşvetçiliğin yoğunlaşması.

Toplumsal aktifliğin yığınsal kabarma dalgası Mississippi gibi sayısız ırmak ve dere tarafından besleniyor. İrmağı besleyen ana akımlar anti-tekel genel halk cephesinin bugünkü ve gelecekteki bileşenlerini oluşturuyor. 1984 başkanlık seçimlerinin sonuçları, bunların birliğine ve örgütlülük derecesine bağlı kalıyor.

Reagan karşıtı genel halk cephesinin yükselmesinin merkezinde çok-ırklı ve çok-uluslu işçi sınıfının birliğinin sağlanması duruyor. Birlik ve bağlaşıklıklar stratejisi, ırkçı ve ulusal baskılara hedef olanların birliği, siyah ve beyazların birliği; işçi sınıfının Afro-Amerikalı, Meksikalı ve Porto Rikolu topluluklarla bağlaşıklıkları eşitlik için savaşın güç kaynağıdır.

Beyaz işçiler arasında henüz yaygın olan ırkçılığa karşı koyma sorunu, bu alandaki çalışmaların en önemli kesitlerinden birini oluşturuyor. İrkçilik, bunlarda antiempyalist bilincin oluşmasını engelleyen başlıca ideolojik silahtır. Bu, Birleşik Amerika'da sosyalist düşüncelerin gelişmesi yolunda en ciddi bir engeldir. Ama inanıyoruz ki, işçi sınıfına güvenerek biz ırkçılığa karşı başarı elde edebiliriz.

Yakın geçmişteki gelişmeler resmi ve yasal ırkçı eylemlere karşı, ırkçılık zehirinin kısmen güç yitirdiğini gösteriyor. Harold Washington'un büyüklük bakımından yalnızca New York'a öncülük tanıyan Chicago'da ilk Afro-Amerikan vali seçilmesi, Wilson Good'un Philadelphia'da vali seçimlerinin ilk turunda elde ettiği başarı, Tom Bradley'in California'daki kampanyası, Robert Clark'ın Mississippi, Kathy Hall'ın Indiana eyaletindeki Temsilciler Meclislerine girmek için yürüttükleri kampanyalar ve Richard Hatcher'in Gary'de yeniden seçilmesi bunu kanıtıyor. (4) Burada şu temel sonucu çıkarmak olanaklıdır: En ağır durumlarda, hatta ırkçıların en azgın saldırılarına hedef olunsa bile, eğer yeni biçimlerde eylem yürütülürse bağlaşıklık ta kurulabilir, başarı da elde edilebilir.

Yığın savaşmalarının boy atmasında çiftçiler savaşkan bir etmendir.

(4) H. Washington, W. Good, T. Bradley, R. Clark, K. Hall, R. Hatcher – 1982 sonbaharında yapılan yerel seçimlere katılan Afro-Amerikan zenci adaylarıdır.

Çiftçilerin protestoları, gösteri ve yürüyüşleri, yaratıcılık arayışlarıyla dikkat çeken taktikleri enine boyuna geliyor. Denebilir ki, tekelleşen tarım iş çevrelerinin yönetici kadrosunun dışında, çiftçiler topluluğunun tüm katmanları, bu harekete çekilmiştir.

Bu yılın ilkbaharında Des Moines'de (Iowa eyaleti), Amerikan Çiftçiler Birliği'nin girişimiyle Amerikan Çiftçilerinin Ulusal Konferansı toplandı. Konferansa katılanlar, ABD'nin 23 eyaletinden ve iki Kanada bölgesinden geliyor ve 30'dan fazla çiftçi örgütünü ve bağlaşıklığını temsil ediyorlardı. Konferans, Kuzey Amerika Çiftçiler Birliğini kurdu. Konferansa sunulan raporlar ve kabul edilen kararlar, Washington yönetiminin Orta Amerika'nın iç işlerine karışmasına son vermesi, nükleer depoların dondurulması önerilerinin desteklenmesi, askersel bütçenin kısıtlanması ve yeni iş yerlerinin açılması için büyük yatırımların ayrılması zorunluluğuna derin bir anlayış gösterildiğini kanıtıyor. Konferans çiftçilerin ve işçilerin birliğinin önemini kesin bir biçimde belirtmiş, birliğin sağlanması için somut önerilerde bulunmuştur.

Kuzey Amerika Çiftçiler Birliği, bir bakıma tüm çiftçilerin tek cephesidir. Çiftçiler şimdiye kadar dağınık gruplar halindeki çıkışlarında yüksek aktiflik ve kararlılık göstermişlerdir ve böylesi bir birlik kurulduktan sonra çok daha büyük bir güce dönüşmüşlerdir. Olayların bu düzeydeki gelişmesi bu gücün politik durumu önemli ölçüde değiştirebilecek yeteneklere sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Çiftçiler ve onların topluluğu genel halk cephesinin yeni önemli bir kolu olacaktır.

Temmuz ayında Chicago'da önemli gelişmeler oldu. Burada 22 eyaletten 500 delegenin katılımıyla yapılan işsizlerin Genel Ulusal Konferansı, işletme ve büro kapılarının dışında kalan 20 milyondan fazla kişinin çıkarları için kesin savaşlar yürütmek amacıyla «İşsizler Örgütlerinin Ulusal Kongresi'nin kurulmasıyla sonuçlandı. «Bomba değil iş» belgisi bu yeni hareketin çok tipik belgelerinden biri oldu.

Barışsever tutumlar, nükleer silahların dondurulması önerilerinde açık ifadesini buluyor. ABD Kongresinde, oyların ezici çoğunluğunun böylesi bir karar doğrultusunda verilmesi bunu kanıtıyor.

Kongre Siyahlar Grubu militarist nükleer politikaya karşı savaşın ön sıralarında yer alıyor. Bu grup, ülkenin barışsever güçlerinin çoğunluğunun iradesini yansıtıyor. Tüm Afro-Amerikan topluluğu bu güçlerin kopmaz bir parçasıdır. «Barış ve iş» hareketinin yükselişi çok geniş bir barış isteminin varlığını kanıtıyor. Reagan yönetiminin halkın artan güvensizliği ile karşılaşmasının ana kaynağı giderek barış konusu oluyor.

Kadın hareketinin daha yüksek bir aşamaya ulaşması, kadınlar için eşitliğin, tekellerin ekonomik saldırısına karşı koyanların güç ve eylem birliğine, barışsever güçlerin cephesine, siyah ve beyazların, ırkçılığa ve ulu-

sal baskıya hedef olan herkesin birlik için savaşlarına bağlı olduğu görününün güçlenmesini getiriyor. Halk yığınları konut yapımına, çocuk yuvaları, sağlık, sosyal güvenlik ve eğitim için ayrılan yatırımların kısıtlanmasının doğrudan Reagancıların askersel politikasının bir sonucu olduğunu giderek daha açık bir biçimde kavriyorlar.

Gençlerimiz, süregen militaristleşmeyle ve korkunç bir nükleer savaşta yok olma gerçek tehlikesiyle yüzyüze gelmiş ilk genç kuşağı oluşturuyor. Bu gençliğin günümüze ve özellikle de geleceğe bakışına çirkin damgasını vuruyor. Gençlik, sanki her an bir mezar kapağı üzerine iniverecekmiş duygusu altında yaşıyor. Bu gençlik tekelci sermaye ve Reagan yönetiminin yayılan ırkçılığın ölümcül ve her yere sızan zehirinin etkisi altında kalan bir kuşağı oluşturuyor. Bu kuşak, kamu eğitim sisteminin köklü biçimde kötüleşmesi eğitim harcamalarının artması, bilgisizliğin yaygınlaşması ile karşı karşıyadır. Bu insan elinin yerine geçen robotlar ordusuyla karşılaşan ilk kuşaktır.

Bu nesnel koşulların özgül toplamı genç kuşağın radikalleşmesinde katalizatör olmuştur. 1 Mayıs 1983'de doğan Genç Komünistler Birliği, bu özgül sorunlara doğrudan bir tepkidir.

Gelecek yıl yapılacak olan devlet başkanlığı seçimleri, ülkemizin gelişmesinde bir dönüm noktası olabilir. Seçim kavgası, Reagan yönetiminin gerici politikası çevresinde yoğunlaşıyor. Ancak muhalefetteki Demokrat parti yönetiminin seçim kampanyasının boş sözler savaşına çevirmek, «Reaganomiye» ve dış politikadaki nükleer çatışma çizgisine karşı kararlı bir savaş yürütmek ister. Walter Mondale'in (5) yandaşları Reagan'la «soğuk savaş» çılıkta yarışıyorlar. Böylesi bir taktik Reagan karşıtı adayları kaçınılmazlıkla yenilgiye götürebilir. Önde gelen demokratların tutumları seçim kampanyasının yaygınlaşmasıyla değişebilir. Ama bu, ancak yığınsal hareket dalgasının bunlara gereken baskıyı yapabildiği ve egemen sınıflar içindeki çelişkilerin keskinleştiği durumlarda olanaklıdır.

Böylesi bir gelişmenin potansiyel olanaklarını, Demokrat Partinin Wisconsin eyalet örgütünün son konferansında yapılan kamuoyu yoklamasının sonuçları da kanıtıyor. Demokrat Partinin devlet başkanı için «tercih edilen aday» oylarının çoğunluğunu Mondale değil de, Sovyetler Birliği ile silahsızlanma görüşmelerinden yana kesin tutum alan senatör Cranston almıştır. Cranston'un Beyaz Sarayın patronluk yeri için savaşma olanağını elde etme şansı az bile olsa kamuoyu yoklamasının sonuçları gene de Mondale'in kampında şok etkisi yaratmıştır.

Cranston'un başarısı, barış ilkelerinin milyonların bilincine ne ölçüde yerleştiğini kanıtıyor. Aynı zamanda bu sonuç seçmenlerin kendi politik

(5) W. Mondale, Carter yönetiminde başkan yardımcısı, 1984 seçimleri için en önde gelen Demokrat Parti adayı.

iradelerinin geçerli kılmanın bağımsız yollarını arama, Demokratların ve Cumhuriyetçilerin seçim makinesinin direktiflerini körü-körüne izlemekten vazgeçme kararlılığının açık bir göstergesidir.

Seçim öncesi durumun genel niteliği, politik bağımsızlık kavramına yeni ve daha geniş bir anlam veriyor. Bu, Reagan'a karşı kazanabilir bir alternatifin temelini Reagan'ın çizgisine karşı çıkan güçlerin çoğunu hem de kimi önde gelen Demokrat Parti adaylarının demagojilerini görmeyen güçleri içermesidir.

Politik bağımsızlık için yeni bir politika ilkesini destekleyen güçlerin kapsamı, politik bağımsızlığa Demokrat Parti çevresinde ulaşma olanaklarının varlığına inananlardan derhal antitekelci bir yığın partisinin kurulmasının zorunlu olduğunu savunanlara kadar uzanıyor. Amerikalılar yeni eylem biçimlerine, hatta varolan seçim sisteminin kullanılması olanaklarından vazgeçtikleri anlamına gelmese bile, eski iki partili mekanizmadan bağımsız olmaları gerektiği görüşüne, giderek artan bir yatkınlık gösteriyorlar.

Politik bağımsızlığa yönelen ve yığınlarda coşku yaratacak olanaklara sahip olan çizgiyi, bugünkü saldırgan dış politikaya karşı «silah yerine, tereyağ» belgisinin gerçekleşmesi savaşıyla bağlamak gerekiyor.

ABD Komünist Partisi'nin yukarıda söylenenleri hesaba katarak yürütmek istediği seçim kampanyası, genel halk cephesinin değişik kollarını etkileme, bunların barış, demokrasi ve güvencelenmiş bir yaşam düzeyi için savaşta birliğini sağlama yeteneğinin bir sınavı olacaktır. Bugünkü aşamada komünistlerin bağımsız ya da bağılaşıklık temelinde seçimlerde aday gösterme perspektiflerini iyi incelemek gerek. Biz, olanaklı olduğu her yerde, tekellere karşı barış ve demokrasi için eylem yürüten adaylardan yana oy kullanılmasını sağlamak zorundayız.

Komünist adayların seçimlerde adaylık koyması, partimizin kamuoyunun önüne çıkmasının, yığınsal propaganda ve ajitasyon yürütmesinin en etkin biçimidir. Bizim şimdiki kampanyalarımız seçim savaşımızın yaşamsal ve özgül bir parçasını oluşturuyor. Bu bakımdan daha şimdiden, halk yığınlarının, komünistlerin seçimlerde adaylıklarını koymalarını beklediğini ve bunları selamladığını söyleyebiliriz.

Amerikalı komünistler 1984 başkanlık seçimlerine hazırlanırken, Reagan karşıtı genel halk cephesinin değişik kollarını, kanatlı roketlerin ve Pershing-2'lerin Batı Avrupa'ya konumlandırılmasına karşı, nükleer silahların dondurulması, silahsızlanma görüşmelerinde ciddi tutum takınılması için ve Reagan yönetiminin nükleer militarist politikasının ekonomik sonuçlarına karşı savaşında birleştirmeye çalışıyor, bunun için elden geleni esirgemiyorlar. Hem Birleşik Amerika'da, hem de tüm dünyada her erkeğin, her kadının yaşam hakkının söz konusu olduğunu iyi biliyorlar.

Gelenekler çağdaşığa hizmet ediyor

Dominique Urbany

Lüksemburg Komünist Partisi Onursal Başkanı

Lüksemburg Komünist Partisi'nin Onursal Başkanı Dominique Urbany, başkent yakınlarındaki sakin Bridel kasabasında, küçük, mütevazı bir evde yaşıyor. Bu yakınlarda 80 yaşını bitirdi. Kendini baştan sona işçi sınıfının davasına adayan Urbany, Lüksemburg Komünist Partisi'nin kurucularından, daha sonra yöneticilerinden biri oldu. Ülkesinde, Avrupa'da bu yüzyılın bellibaşlı olaylarına, proletaryanın sayısız savaşlarına, eylemlerine tanık oldu, katıldı. 1930'larda nazi tehdidine karşı halkı birleştirmek için savaştı. İkinci Dünya Savaşı sırasında faşizme karşı direnişin içinde yer aldı. Savaştan sonra Lüksemburg komünistlerinin emekçilerin çıkarları uğruna yürüttüğü savaşımı yönetti. Dominique Urbany, *Barış ve Sosyalizm Sorunları* (Yeni Çağ) dergisine çok uzun süreden beri katkıda bulunuyor. Onun yazıları, dergide derginin kuruluşundan hemen sonra, aşağı yukarı çeyrek yüzyıldan çok az bir süre önce yayınlanmaya başladı.

Aşağıda derginin sorduğu sorulara Dominique Urbany'nin yanıtlarını okuyacaksınız:

– *Günümüzdeki çalışmalarında, partinin geleneklerinin anlam ve önemi konusunda ne düşünüyorsunuz?*

Günümüz sorunlarını daha iyi anlayabilmek, süregelen savaşım konusunda daha elverişli bir bakış açısı edinebilmek için, Batı Avrupa kapitalist ülkeleri komünistlerinin işçi sınıfı hareketinin zengin tarihine başvurmaları çok önemlidir. Şunu demek istiyorum: Bu deneyim, yalnız geçmişin kazanımlarına, başarılarına yaslanmamızı sağlamamakla kalmaz, aynı zamanda her çeşit yanlışın yinelenmesinden sakınmamıza da yardımcı olur. Bu deneyim, günümüzdeki olaylara kapsamlı, derinlemesine bir bakış, bu olaylar arasındaki karşılıklı ilişkileri, öteki süreçler ve olgular arasında sosyal gelişmenin ana eğilimlerini anlamamızı sağlar. Kimi kez en önemli sorunlar bir ölçüde geri plana itiliyor, böylece günü birlik olaylar onlara uygun biçimde bakmamızı önler.

Bu, hep bir sorun olageldi. Benim politikaya girdiğim 1918 yılından bu yana hep bu güçlük, günlük kaygıların çevremizi örtmesi, bizi şöyle bir durup da düşünmekten alıkoymasıyla karşılaşageldik. (Ben önce Genç Sosyalistler Örgütü'nün üyesiydim, daha sonra komünist oldum.) Savaşına katıldık, zamanla atbaşı giden istemler öne sürdük, ama kimi kez genel sorunlara biraz tepeden baktık.

Az nüfuslu küçük bir ülke, dolayısıyla küçük bir komünist partisi olan Lüksemburg'da bunun özellikle ters bir etkisi oldu. Teorik çalışma yürüte-

bilecek yalnızca birkaç insanımız vardı. Bu da bizi, çokçası, bellibaşlı sorunları incelemekten alıkoydu. Günübirlik işler ağır bastı. Bunun farkına vardık, durumu düzeltmeye çalıştık. Partinin gelişmesini başardık. Geleceğe güven duyarak, kararlı hareket ederek başarılı kazandık. Lüksemburg Komünist Partisi'nin tarihi iyimserlikle örüldür.

Teori deyince, Marksizmin temellerini ve genel ilkelerini kastediyorum. Dünya görüşümüzün kaynaklarına hep, bir daha, bir daha başvurmamız gerektiğine inanıyorum. Tersi durumda, zaman geçirip, oyalanıp kalacağız, rutin günlük işlerin arasında boğulacağız. Bu yılki Marks kutlamaları, bizi teorik çalışmalarımızı derinleştirmeye, bilimsel komünizmin değişik yanlarını incelemeye, Marks ve Engels'in ideolojik kalıtını özümsemeye zorladı. Partinin bu yöndeki çabaları sonucu, *Komünist Partisi Manifest'i* ilk kez Lüksemburg dilinde basıldı.

Çalışmamızın genel, temel yanlarının önemini vurgularken, sınıf savaşımına, işçi sınıfının rolüne ilişkin sorunların anlam ve öneminin de altını çizmeliyim. Geçmişle karşılaştırınca bugünkü durumun kökünden değiştiği, sosyal yapıların farklılaştığı, emekçilerin durumunda değişiklikler ortaya çıktığı konusunda çok şeyler söyleniyor. Gerçekten, nitelikli işçilerin önemli bir kesimini oluşturan daha çok sayıda beyaz yakalı işçiler var ve yeni meslekler ortaya çıkıyor.

Bu değişikliklerden ötürü, kimiileri artık işçi sınıfı diye bir şey olmadığını, toplumun başka katmanlarının bulunduğu, daha da gevşek söylemek gerekirse, genel olarak «halk»ın tarihsel süreçte temel rol oynadığını öne sürüyorlar. Bundan ötürü, parti artık işçi sınıfının çıkarlarını dile getirmek yükümlülüğünde değildir, diyorlar. Elbette, örneğin, Sovyetler Birliği'ni ele alırsak, parti, işçi sınıfı niteliğini korurken, tüm halkın çıkarlarını dile getiriyor. Artık Sovyetler Birliği'nde kapitalistler, toprak sahipleri, sömürücüler yok. Ama bizim halkımız bölünmüş durumda. Bizde bir büyük burjuvazi var ve eskisi gibi, öteki kutupta da emekçi yığınlar ve onların çekirdeği işçi sınıfı bulunuyor. İşçi sınıfı, hâlâ toplumun ana üretici gücüdür. İşçi sınıfı hâlâ ezgi altında tutuluyor. İşte tam da bundan ötürü, işçi sınıfı, önde gelen devrimci güç olmayı sürdürüyor.

Partimizin kuruluşundan bu yana, işçilerin sınıf bilincini geliştirmek ve güçlendirmek için elimizden gelen her şeyi yapıyoruz. İşçi sınıfına dayandık, sosyalist düşünceleri ona götürmek, savaşımının gerçek olanaklarını, çevrenini ona göstermek için elimizden geleni yaptık. İşçiler kendi güçlerinin bilincine vardılar. Çünkü ulusal ekonomide egemen olan iri-ölçekli endüstridir. Büyük işletlerin işgücü olan maden işçileri, çelik işçileri, ülkenin gelişmesinde belirleyici bir rol oynadılar.

Bunalım ve işsizlikten ötürü, bugün emekçilerin bir kesimi içinde kötümserliğin varolduğu gerçeğini elbette kimse yadsıyamaz. Çelik endüstrisinde, maden ocaklarında kötüye gidişten, kapatmalardan ötürü, Lük-

semburg'da endüstri işçilerinin sayısal gücü büyük ölçüde azaldı. Örneğin, çelik endüstrisinde, 1970'li yılların ikinci yarısında, çalışanların sayısı üçte biri oranında kısıntıya uğradı.

Komünistler, hiçbir zaman şimdi olduğu kadar keskin bir ölçüde umutsuzluk hâlet-i ruhiyesiyle savaşıma, işçilerin kendi güçlerine duydukları güveni sürdürme, burjuvaziden gelen baskıları göğüsleme göreviyle karşı karşıya kalmadılar. Çelik işletmelerinden birinde çalışan, Lüksemburg Komünist Partisi yönetiminin genç bir üyesiyle geçenlerde konuşuyordum. O, aynı zamanda yerel sendika komitesinin de üyesiydi. Ona işletmede işçilerin neler konuştuklarını sordum. «Bildiğin gibi, onları direnmeye, haklarını savunmaya çağırıyoruz. Ama çoğu, yapacakları hiçbir şey olmadığı, greve giderlerse işletmenin iflâs edeceği, sokağa atılacakları yanıtını veriyorlar.»

Elbette, partimiz öneriler ortaya koyuyor: Çelik endüstrisinin millileştirilmesini, ARBED adlı uluslarüstü tekelin işlettiği çelik işletmelerinin devlete devredilmesini istiyor. Parti, bu önerileri parlamentoda yaptı ve bu konuda halkın desteğini kazanmaya çalışıyor. Ama, bunun yanı sıra, bunalımı sona erdirecek ve güvenli bir gelecek sağlayacak gerçekçi bir çıkış yolunu da işçilere göstermek önem taşıyor. Bu, nasıl başarılabilir? Sosyalizm, bunun tek yanıtıdır. Böyle açık bir ufuk olmazsa, hep sis içinde kalırız.

Sözümona «sosyalizm modelleri» denen şey konusunda da, bununla ilişkili olarak, birkaç söz söylemek isterim. Diyelim ki, «Sovyet modeli»ne karacalındı. Böyle bir durumda, emekçilerin sosyalist bir gelecek için esinlendirilebileceklerini sanmıyorum. Burjuvazi ve onun elindeki basıncıyın araçlarının Sovyetler Birliği'nde, öteki sosyalist ülkelerde olup biten her şeye kudurganca saldırımları elbette bir raslantı değildir. Burjuvazi, «kendi» emekçilerinin sosyalist ülkülere duyduğu inancı yıkmayı, gerçek sosyalizmin «işlemediğini» kanıtlamayı çok ister. Bu işi burjuvazi yapınca, bu anlaşılabilir bir şeydir. Ama kimi komünistler de bunu yaparsa, işte bu anlaşılmaz.

Elbette, sosyalizmin «evrensel bir model»i yoktur. Herkesin giymek zorunda olduğu üniformalar yoktur. Herkes kendi zevkine uygun giysiler seçer. Ama giysinin içindeki herkesin hepimizin bir de yüreği var. Bunun gibi, sosyalizmin de bir yüreği var. Bu da, kapitalistleri erkten uzaklaştırmayı, üretim araçları üzerinde özel mülkiyeti ortadan kaldırmayı, sömürünün kökünü kazımayı zorunlu kılan emekçilerin erkidir. Ve bu hangi ülkenin sözkonusu olduğuna da bağlı değildir. Marks, *Kapital*'i yazarken, onu özel olarak Alman halkı için yazmadı. Tarihsel materyalizm de, yalnızca Sovyetler Birliği'nde değil, Lüksemburg'da da bir gerçektir. Sınıf savaşımı enternasyondalır.

Öyleyse, günümüzdeki gelişmeleri daha iyi kavrayabilmek için sürekli Marksist-Leninist felsefenin, diyalektik ve tarihsel materyalizmin kaynak-

larına başvurmalıyız. Elbette, her duruma uyan hazır reçeteler bulamayız. Ama burada, sosyal olguların doğru bir değerlendirmesinin anahtarını bulabiliriz. Partimize gelince: Biz hep öğrenmeye, bilgimizi geliştirmeye, güncel sorunlara Marksist açıdan yaklaşmaya çalışıyoruz.

– *Marksizme nasıl vardınız? Onun sizi çeken yanı neydi?*

Bunu yanıtlamak kolay. Babam, maden işçisiydi. Birinci Dünya Savaşı'ndan çok önce sosyalist olmuştu. Maden işçilerinde sağlıklı bir sınıf bilinci, onlarda kesin bir sınıf mensubiyeti duygusu vardır. Maden işçileri, işçilerimizin en devrimci kesimiydi. Babam da onlardan biriydi. Babam, bütün yaşamı boyunca bir maden ocağında çalıştı. Ben de sık sık onun yanına iner, hatta kimi zaman ocaktaki kantinde gecelerdim. 14 yaşındaydım o zaman. O günlerin havasını şimdi de çok iyi anımsıyorum. Papaz, topluluğumuzun bellibaşlı kişilerinden biriydi. Topluluğun yarısı papazı savunur, öteki yarısı da ona karşı çıkardı. Kiliseyi destekleyenlere «kara» denirdi. Liberalleri, Sosyalistleri destekleyenler ise «solcular» ya da «kızıklar» diye adlandırılırdı. Ben de, papaza karşı «kızıklar»a katılarak işe başladım.

Babam, birkaç yüz basılan sosyalist bir gazeteyi okurdu. Gazete, artı değerini, kârın anlamını, kısacası, Marks'ın yazdıklarını açıklardı. *Garip Şeytan* adlı gazeteyi bir grup işçi çıkarırdı. Fabrika işçilerine de, *garip şeytanlar* denirdi. Babam, yaşım küçük ve içindekileri anlamam diye herhalde, gazeteyi okumama izin vermezdi. Ama ona sezdirmeden okurdum bu gazeteyi. Okuduklarım, belleğime çakılıkalmıştır. Daha sonra, öğretmen okulunda, işçi sınıfı hareketinin tarihi üzerine bir kitap edindim. Kitabı, bir oturuşta su gibi okuyup bitirdim. Fransız devrimi tarihine ilgi duydum. Victor Hugo'yu, 19. yüzyıldaki öteki ilerici Fransız yazarlarını okumayı severdim. Para biriktirip kitap alabilmek için, kimi zaman günde bir öğün yemeği atladığım olurdu.

Daha o zaman edebi tumturaklılık ile gerçek arasındaki uyumsuzluğun farkına vardım. Tumturak, gerçeği gizlemeye yarar. Kimi yanılsamaları atmak zorunda kaldım. Sosyal-felsefi öğretilere ilgi duymaya başladım. O zamanlar, ayrı broşürler biçiminde basılan Marksist yazılarla ilk kez karşılaştım. Bunlardan muazzam ölçüde etkilendim.

Bütün bunların Rusya'da Ekim Devrimi döneminde olup bittiğini söylemeliyim. Ekim Devrimi'ni destekleyen hareketler, Batı Avrupa'nın her yanında boy veriyordu. Ama Ekim Devrimi'nin düşüncelerinin toplumumuza derinden dalması, Bolşeviklerin etkusunun anlam ve önemini kavranmaya başlaması uzun aylar aldı. O zamanlar, bir grup Lüksemburglu işçinin ve sosyalistin dağıttığı bir bildiride şöyle deniyordu: «Bütün dünya emekçilerinin yazgısı şimdi Rusya'da kararlaştırılıyor. Sizin yazgınız da öyle ve bunu unutmamalısınız. Eğer Rus devrimi yenilgiye uğrarsa, bu, öteki ülkelerde, işçi sınıfının ve onun istemlerinin en gaddarca ezilmesi

dönemini açacaktır. Bundan ötürü, Rus devriminin geleceği, büyük ölçüde sizin de geleceğinizdir.» Bu bildirilerin geniş yankısı oldu.

O zamanlar kurulan sosyalist parti, 'Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'ni destekledi. Bu partiye ben de katıldım.

1921 yılının Ocak ayı, benim için canalıcı bir dönemdi. Gerçi henüz çok gençtim ama benim yaşadığım Kopstal ilçesinin sosyalist kesimi, beni Diffendange'de toplanan parti kongresine delege olarak yolladı. Kongrenin gündeminde Komünist Enternasyonal'e katılma sorunu vardı. Komintern Yürütme Kurulu adına konuşan Clara Zetkin, ünlü 21 noktayı anlattı. (1) Ama delegelerin çoğunluğu buna karşı oy kullandı. Öteki delegeler başka bir salona geçtiler ve 2 Ocak 1921 günü Lüksemburg Komünist Partisi kuruldu.

Ben, Üçüncü Enternasyonal'e üyelikten yana oy kullanan delegeler arasındaydım. Bu, Kongrede küçük bir heyecan yarattı. Çünkü Kopstal ilçesinin sosyalist kesimi, devrimciler arasında sayılmazdı. Ama benim için seçim apaçıkı. Bu seçim, benim Marksist inançlarımdan kaynaklanıyordu. Sosyalist partinin sol kanadında olan Genç Sosyalistler Örgütünde aktif olarak çalışıyordum. Daha sonra Genç Komünistler Örgütü'nün üyesi oldum. *Komünist Gençlik gazetesinin çıkarılmasına yardım ettim.*

Biz o zamanlar deneyimsizdik elbette. Ülkülerimiz, görüşlerimiz bulanıktı. Ama Marks, Engels ve Lenin'in öğretisinin gerçeği dile getirdiğine, yaşamın gerçeklerini açıkladığına kesinkes inanyorduk. Bugün kimilerinin yaptığı gibi, o zamanlar da kimileri, Marksizm'in «çağını doldurduğu»nu öne sürüyorlardı. Burjuvazi, hep Marksizmi «çağını doldurmuş» olarak görmek istedi. Ama bizim için Marksizm, canlı bir öğreti, günün bilimiydi. *Tartıştık, kafa yorduk, işçi sınıfının savaşımına katıldık. Yalnızca Marksist öğretinin geleceğin güvenli yolunu açtığı sonucuna vardık. Oportünistlerin elden bıraktığı, yalnızca komünist düşüncelerin yaşama geçirilmesi için devrimci bir savaşımın emekçilerin çıkarlarıyla uyumlu olduğu sonucuna vardık.*

İşin doğrusu, oportünizm, korkaklığın felsefe ve politikasıdır. Savaşımın reddedilmesidir. Güçlü olanın çıkarlarına kendini uyarlama politikasıdır. Kongrede, Kopstal sosyalist örgütünden başka bir delege de vardı. Komintern'e üye olma konusu oylanırken, bu delege salonda gözükmedi. Biliyor musunuz, niye? Sosyalist parti delegelerinden biri, onun bir dâvada avukatıydı. Benim delege hemşerim, kongrede avukatıyla ters yönde oy kullanmaktan korkmuştu.

Evet, gerçekten, oportünizm, hep korkaklık, kendini uyarlama, ilkeleri bırakma anlamına geldi. Benim için tek kural, hep inançlarımdan yolunu izlemek, inançlarımı savunmak oldu. Bundan ötürü, 1921 yılında Üçüncü

(1) Ağustos 1920'deki Komintern'in ikinci Kongresi'nde kabul edilen, Komintern'e katılma koşulları.

Enternasyonal'den, komünist partisinin kurulmasından yana çıktım. O zamandan bu yana benim yaşamım, Lüksemburg Komünist Partisi'nin tarihine bağlandı.

– *Komünist hareket ortaya çıktı çıkalı, burjuva propagandası, değişik ülkelerin komünist partilerini, ulusal çıkarlara yabancı, «dış bir güç» olarak betimlemeye çalışıyor. Ülkenizin ulusal sorunlarının partinizin çalışmalarına nasıl damgasını vurduğu konusunda bir-iki söz söyleyebilir misiniz?*

Komünist partileri, emekçilerin, işçi sınıfının çıkarlarını canla başla savunur. Bundan ötürü burjuvazinin çıkarlarını zayıflatır. Öyleyse, burjuvazinin komünistlere karaçalmaya, onları gözden düşürmeye, «yabancı ajanlar» diye nitelermeye çabalaması gayet doğaldır. Ama doğru baktığımızda, Sosyal Demokratlara da aynen böyle davranıldığını görürüz. Elbette onların henüz devrimci görüşleri elden bırakmadıkları, burjuvaziye karşı hareket ettikleri günlerde. Burjuvazi, sınıf işbirliğinden daha azına razı gelmez. Burjuvazi, sınıf savaşımı ilkelerinden vazgeçen bir partiyi yalnızca «ulusal» olarak tanımayazdır.

Lüksemburg Komünist Partisi'ne gelince: 1920'li yılların sonunda, Zenon Bernard, Jean Kill ve benim partinin başında bulunduğum dönemden bu yana, programımız üç ilkeye dayanıyor: Birincisi, biz Lüksemburg işçi sınıfının partisiyiz ve böylece etkin dayanışma temelinde, bütün ülkelerin işçilerinin uluslararası savaşımına katılıyoruz. İkincisi, biz demokratik bir partiyiz, Lüksemburg'da işçi sınıfının halkın iradesiyle erke gelmesini istiyoruz. Üçüncüsü, ulusal bir partiyiz ve Lüksemburg Büyük Dükalığının bağımsızlık ve egemenliğini savunuyoruz.

Bizimkisi küçük bir ülke. Haritada kimi zaman Lüksemburg'u bulmak zor. Başka ülkelerde, Lüksemburg'un nerede olduğunu bilmeyen insanlar bile var. Yurtdışında yaptığım gezilerin birinde bana sormuşlardı: «Lüksemburg nerede? Belçika'da mı?» «Hayır» diye yanıtladım. «Lüksemburg, Lüksemburg'dadır. Bunu kafana koy.»

Halkımız, ikide bir Lüksemburg'un Lüksemburg'da olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bizim gibi küçük bir ülke için ulusal bağımsızlık sorunu hep yakıcı olagelmıştır. Ülke, çokçası büyük güçlerce bozuk para gibi harcanmış, saldırıya, işgale, yabancı saldırganların yakıp yıkmasına uğramıştır.

Komünist Partisi hep demokratik ulusal gelenekleri savundu, ülkenin özgürlük ve bağımsızlığını korumaya yardımcı olacak her şeyi destekledi. 1930'larda nazilerin saldırı ve savaş tehdidi karabasan gibi çökerken, biz faşizmle işbirliği tehlikesini belirtiyorduk.

Ülkemize karşı ölümcül bir tehlike oluşturan faşizmi destekleyenler, işte tam da bunlar, komünistlere saldırılar örgütleyerek, komünist avına çıkarak, Komünist Partisinin üzerine yürüdüler. 1934'de Jean Kill ve ben

(ikimiz de öğretmendik o zamanlar) işten atıldık. 1935'de partimizin başkanı Zenon Bernard, yasalara aykırı olarak parlamentodan, sayılabılıktan atıldı. Hitler örneğini izleyen dinsel-liberal hükümet, Komünist Partisini tasfiyeye kalkıştı. Hükümet, halkın «yasaklar yasası» adını taktığı «Kamu Düzeni Yasa Tasarısı»nı hazırladı. Eğer kabul edilseydi, yeni yasaya göre Komünist Partisi yasaklanacaktı. Ama 6 Haziran 1937 günü yapılan halk oylamasında, Lüksemburg halkının çoğunluğu, faşist yanlısı bu tasarımı reddetti. Bu oylama, halkın bağımsızlığına duyduğu kararlılığı, ülkeyi nazi imparatorluğuna bağlamaya karşı muhalefetini çarpıcı biçimde gösterdi. Dahası, sağcıların «Lüksemburg halkının düşmanı» olarak betimlemek istedikleri Komünist Partisine yönelik karaçalmalara karşı, bu oylama bir darbe oldu.

1935 yılında Moskova'da toplanan Komintern'in Yedinci Kongresi'nin çalışmalarına katıldım. Tüm demokratik güçlerin faşizme ve savaş tehlikesine karşı birliği için Komintern Kongresi'nin yaptığı çağrı, Lüksemburg'da da çok iyi karşılandı. Partimiz, antifaşist bir halk cephesi kurmak için elinden geleni yapıyordu. Demokrasiyi Savunma Birliği kuruldu. Bu birlik, komünistleri, sosyalistleri, liberalleri içine alan sol güçlerin geniş bir bağlaşıklıydı ve nazi işgaline karşı direnişi örgütlemeye büyük bir rol oynadı.

Komünistler, nazi Almanyasından gelen tehlikenin tırmandığı uyarısında bulundular. Ama egemen sınıflar, halkın uyanıklığını körlettiler. Örneğin, Hitler'in elini kolunu serbest bırakan ve İkinci Dünya Savaşı'nın önsözü olan Münih pazarlığını Lüksemburg'daki egemen çevreler iyi karşıladılar. Onlar Chamberlain'i göklere çıkarırken, Münih ihanetinin içyüzünü açığa vuran tek örgüt Komünist Partiydi. Gazetemiz, *Volksstimme* (Halkın Sesi) o zamanlar şöyle yazdı: «Çekoslovakya kurban edildi, ama barış kurtarılamadı.»

Daha sonraki gelişmeler, bu sözleri doğruladı. 1939 yılı Eylülünde Hitler Polonya'ya saldırdı. 1940 yılı Nisanında Danimarka, Mayısında Norveç düştü. Hemen ardından nazi birlikleri, Hollanda, Belçika, Lüksemburg ve Fransa sınırlarından içeri daldılar. Birkaç saat içinde ülkemiz boydan boya işgal edildi.

Naziler, Lüksemburg'u «Almanlaştırma»ya, onu Reich'a, Alman imparatorluğuna «geri verme»ye koydular. Lüksemburg devlet aygıtı yıkıldı, anayasa ve bağımsızlığı çağırıştıran her şey silip süpürüldü. Naziler, Almanca'nın yanısıra, ülkemizde yıllardır konuşulagelen Fransızca'yı yasaklamakla kalmadılar, yazı dilimizin kullanımına da yasak koydular. Ülkenin adını bile değiştirip «Lützelburg» yaptılar.

Sayınsın azlığına, güçler arasındaki muazzam eşitsizliğe karşı, Lüksemburg halkı boyun eğmedi. İşgalciler her adımda direnişle karşılaştılar. Komünist Partisi, bu direnişin aktif çekirdeği oldu. Elbette, direniş hareketinde sosyalistler, liberaller, katolikler, tüm sosyal katmanlardan insan-

lar da vardı. Ama yalnızca Komünist Partisi, halkı işgalcilere karşı savaşmaya çağıran örgütlü politik bir güç olarak çalıştı. Yalnızca komünistler, her şeyi 1940 yılında yeni baştan öğrenmek zorunda kalmayan kimseler olduklarını kanıtladılar. Komünistlerin işgal sırasındaki tutum ve eylemleri, savaştan önce izlediğimiz antifaşist, yurtsever doğrultunun bir devamıydı. Bundan ötürü, nazilerin Komünist Partisine karşı en gaddarca baskıları uygulamasında şaşacak bir şey yok. Aralarında, parti başkanı Zenon Bernard'ın da bulunduğu yoldaşlarımızın çoğu, Gestapo zindanlarında, hapisanelerinde, toplama kamplarında öldüler.

1940 ve 1941'deki illegal parti konferanslarının kararlarında, Mayıs 1942'de kabul edilen antifaşist direniş programında, komünistler, hangi partiden olursa olsun, hangi dünya görüşünü benimserse benimse sin, bütün yurtseverleri geniş birleşik bir cephede kenetlenmeye çağırdılar. Komünist Partisi, özellikle partideki çelik ve maden işçileri, 1942 Eylülündeki ünlü genel grevi örgütlemeye bellibaşlı rol oynadılar. Gazetemiz *Die Wahrheit* (Gerçek), işgal sırasında Lüksemburg'da basılan tek illegal yayın organıydı. Naziler, gazetenin bürosunu basıncaya, 1942 Ağustosuna dek gazetemiz çıktı. Daha sonra onun yerini başka yayımlar aldı.

Ben gizlenmek zorundaydım ve Belçika'ya geçtim. Direniş hareketinin bir üyesi olarak, 20 bini aşkın basılan tek yapraklı bir yeraltı gazetesinin redaktörlüğünü yaptım. Yeraltında çalışırken partimiz, kurtuluş günlerinin geleceği, faşizmin kaçınılmaz olarak yenilgiye uğratılacağı konusunda halka güven aşılama için elinden geleni yaptı.

Savaş sonrasındaki yılları gözden geçirirsek, bu dönemde de ülkenin yaşamsal çıkarlarını koruma doğrultusunu partinin sürdürdüğü görülecektir. Ta 1867'de ilân edilen ve Anayasada tâçlanan Lüksemburg'un tarafsızlık statüsünün 1948'de terkedilmesine karşı çıktık. Politikası ülkenin çıkarlarına karşı olan NATO blokuna Lüksemburg'un girmesine razı gelmedik. Ülkemizin sosyalist devletlere karşı askersel hazırlıklar içine girmesine karşı çıktık. Barış, yumaşama, silahsızlanma, uluslararası işbirliği ve Avrupa güvenliğini geliştirme politikasıyla ulusun yararına en iyi hizmet edileceği inancını hep taşıdık. Bundan ötürü, kıtamız halklarına karşı ölümcül bir tehlike oluşturan Amerikan nükleer füzelerinin konumlandırılması için Batı Avrupa'nın kullanılmasına karşı çıktık.

Elbette, ulusal çıkarlara neyin uyacağı, neyin uymayacağı konusunda görüş ayrılıkları vardır. Şu yaşamsal konularda, örneğin, Lüksemburg ekonomisinin temeli olan çelik endüstrisinin geleceğinin ülke dışında, Ortak Pazar organlarında belirlenmesinin ulusal çıkarlara hizmet ettiği kanısında değiliz. Yabancı sermayenin ekonomimizin kilit noktalarını denetimi altına almasının, ülkemizin büyük emperyalist güçlerin, en başta ABD'nin saldırgan politikasının dümen suyunda gitmesinin ulusal çıkarlara hizmet ettiği kanısında değiliz.

Komünistlerin ulusal çıkarlara yaklaşımı, bellibaşlı olarak işçi sınıfının, tüm emekçilerin, yani halkın en geniş çoğunluğunun özlem ve istemleriyle belirleniyor. Bu özlem ve istemler, çalışmalarımızın, politikamızın odak noktasındadır. Ve bu politika, Lüksemburg halkı arasında karşılığını buluyor. Elbette, dün olduğu gibi bugün de sağcı güçler kimi zaman komünistlerin üzerine «Moskova ajanları» yaftasını yapıştırmaya çabalıyorlar. Ama artık bunun herhangi bir etkisi yok. Kamuoyundaki saygınlığımız yüksek ve ülkedeki egemen çevreler bunu hesaba katmak zorunda. 80. doğum yılımda, ötekilerin yanı sıra, Katolik Parti'nin tanınmış bir yöneticisi olan Başbakan'dan kutlama mesajı aldım. Savaşın önce böyle bir şey düşünülemezdi bile. Biz, pek çok politika adamının birbirini kişisel olarak tanıdığı küçük bir ülkeyiz ve hükümet ödülleri bizim başımızı döndürmüyor. Direniş hareketine katıldığım için, parlamentodaki 30 yıllık çalışmalarım için, ülkenin en yüksek kimi nişanlarıyla ödüllendirildiğimi söylemeliyim. Sosyalist ülkelerin, Alman Demokratik Cumhuriyeti, Çekoslovakya, Bulgaristan ve Sovyetler Birliği'nin nişanlarıyla da ödüllendirildim. Sovyetler Birliği, beni Oktobr Devrimi nişanıyla ve 80. doğum yılımda Lenin nişanıyla ödüllendirdi. Bu ödüllerin, Lüksemburg Komünist Partisi'nin ülkemiz çıkarları için savaşımında, sosyalist ülkeler halklarıyla daha güçlü bir dostluk ve işbirliği, emekçiler arasında daha büyük bir enternasyonalist dayanışma için savaşımında oynadığı rolü sadakatle yansıttığını sanıyorum.

– *Bu dayanışmanın anlam ve önemini bugün nasıl tanımladınız?*

Daha önce belirttiğim gibi, biz genç işçiler, genç öğrenciler olarak Oktobr Devrimi'nden büyük ölçüde etkilendik. Biz bu devrimi coşkuyla karşıladık. Emekçi halkın çıkarlarına, biz bu devrimin dünyanın devrimci dönüşümleri için yolu açtığını anladık. O zamandan bu yana, Sovyetler Birliği bizim için sosyal ilerlemenin güçlü dayanağı, barış, sosyalizm ve özgürlüğün kalesi oldu. Tarih bunu doğruladı. Sovyetler Birliği faşizmi yenmede belirleyici bir rol oynamasaydı, örneğin Lüksemburg'un durumu bugün ne olurdu? Halkımız yokolma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Bu, asla unutulmamalıdır. Savaşın ve savaş sonuçlarının yol açtığı bütün güçlüklerle, emperyalistlerin baskı ve entrikalarına karşın, biz Sovyetler Birliği'ni emekçilerin kendi yaşamlarının efendisi olduğu, göz kamaştırıcı ekonomik ve sosyal başarıların sağlandığı, sömürücülerden arınmış bir ülke olarak görüyoruz. Bu, Sovyet, özellikle Rus halkına herhangi bir özel öncelik tanıdığımızdan değil. Öteki halklara olduğu gibi, onlara da saygı duyuyoruz. Ama bizim için ana şey, Sovyetler Birliği'nde sosyalist sistemin işlemekte olmasıdır. Sovyet halkı, zamanımızın en insancıl, en adaletli, en soylu ülküleri olan Marksizmin ülkülerini gerçeğe dönüştürüyor.

Bugün Sovyetler Birliği ve onun politikası konusunda gerçeği söylemek, yaymak çok önemlidir. «Çift kutupluluğa», «iki süper güç»ün egemenliğine karşı savaşmak maskesi altında, Sovyet ve Amerikan politikasını bir

kefeye koyanlarla aynı düşüncede değiliz. Dünyanın bir sosyalist, bir de kapitalist parçaya bölünmesi, ne bir «propaganda»dır, ne de bir icattır. Ve herkes sosyal bakımdan hangisini yeğleyeceğini seçmek zorundadır. «Üçüncü bir yol»un, «üçüncü bir güc»ün sözünü etmek temelsizdir. Bugün ABD emperyalizminin yürüttüğü, öteki emperyalist devletlerdeki egemen çevrelerin genel olarak izlediği doğrultu, savaş tehlikesiyle, nükleer bir yıkım tehlikesiyle içiçedir. Aynı zamanda, silahlanma yarışından, dış yayılmacılıktan kimsenin çıkarının bulunmadığı Sovyetler Birliği'nin barış yolunu canla başla savunduğunu görebiliriz. Ve biz bu yolda Sovyetler Birliği ile birlikte yürümeyi yeğliyoruz.

Burjuvazi de kendi seçimini yapıyor. Kapitalist ülkelerde sosyalizmi gözden düşürmek, Sovyet düşmanlığını körüklemek için böylesine muazzam çabalar harcanması bir raslantı değildir. Gün geçmiyor ki, yurttaşlarımızın, özellikle gençlerimizin kafası, «komünist diktatörlük»e, «Sovyet tehdidi»ne karşı savunma gerektiği konusunda salvo ateşine tutulmasın. Bu bir yalandır. Böyle bir tehdit yoktur.

– Kapitalist ülkelerde burjuvazi şimdi, her zaman olduğundan çok daha güçlü beyin yıkama araçlarına sahip. Televizyonu, radyosu, ajansları, bol sürümlü gazeteleri var. Onun etkisine karşı durmak şimdi daha zor değil mi?

Büyük teknik atılımlar sonucu, yığınsal iletişim araçlarında elbette çarpıcı değişmeler oldu. Oldukça somut yargılara bu konuda varabilirim. Biz 1919'da öğrenciyken, Lüksemburg'da ilk kristal cihazları yapıp, bunlarla Paris ya da Berlin'den müzik dinleyebildiğimiz için kendimizi mutlu sayardık.

Bugün televizyon Lüksemburg'da da her eve girdi. İkisi Fransız, ikisi Belçika, ikisi Batı Alman, biri Lüksemburg olmak üzere televizyonun yedi kanalı var. Çokçası burjuvazinin görüşlerini kakavan gibi yayan radyonun, gazetelerin sözünü bile etmiyorum. Böyle de olsa, bu araçları her şeye kadir sayabileceğimizi sanmıyorum. Benim gençliğimde de, kamuoyunun iplerini çekmede burjuvazi geniş olanaklara sahipti. Bu amaçla, bugün olduğu gibi, basın, okullar, aile terbiyesi kullanılıyordu.

Gördüğüm kadarıyla, önemli olan, politik etkinliklerimizin, açıklayıcı çalışmalarımızın ne ölçüde gerçekle, gerçeğin gelişmesiyle uyumlu olduğu, ne ölçüde bunların yığınların gereksinmelerini karşıladığıdır. Eğer amaçlar doğru seçilirse, halkın desteğine ve başarıya güvenebiliriz.

Söylemeye gerek yok ki, komünist görüşleri yaymada parti basınının, öteki araçların önemini görmezden gelemeyiz. Mali kaynaklarımızın sınırlılığı sonucu muazzam güçlüklerin üstesinden gelmeyi de gerektirse, partimiz hep gazetesini daha da geliştirme, daha çok yayın çıkarma yollarını aradı. Kapı kapı işçi evlerini kişisel olarak dolaşıp gazetemizin çıkması için bağışlar topladığım günler oldu. Kapitalizm koşullarında kolay

olmasa da, radyo ve televizyona daha çok çıkabilmenin de olanaklarını arıyoruz.

– *Partinizde pekçok genç insan var. Genç komünistlere neler söylemek istersiniz?*

En başta sürekli okumak, incelemek, Marksizmi, onun metodolojisini, bilimsel komünizmin temellerini özümsemek gereğini vurgulamak önemlidir. Görebildiğim kadarıyla, bunun için, Marks, Engels ve Lenin'in yazdıklarına sık sık bakmak gereklidir. Onların yapıtları, insanlara düşünmeyi, verileri analiz etmeyi, onları tarihsel bir perspektif içinde görmeyi öğretir. Marks, Engels, Lenin, karar tasarıları dilinde değil, harikulâde, canlı, yaratıcı, mecazlarla, benzetmelerle dolu bir dilde yazdılar. Karar tasarıları da elbette gerekli, ama Marksizm kaynaklarında incelenmelidir. Bu kitaplar, günümüzde de tüm anlam ve önemlerini koruyor. Bu yapıtlar, dünyanın ve toplumun gelişmesini açıklayageliyor, her bir ülkede sosyalizme somut gidiş yolları için yaratıcı bir arayışın vazgeçilmez yönelimlerini gösteriyor.

Genç komünistlerin ülkelerindeki işçi sınıfı hareketinin tarihini, kendi parti tarihlerini bilmelerini herhalde söylememe bile gerek yok. Ne yazık ki, günlük çalışmanın içine hep öylesine çekiliyoruz ki, arşivler kurmaya, tarihsel araştırma yapmaya pek az dikkat ayırabiliyoruz. Ama bu çok önemlidir. Elbette bu alanda şimdiye dek bir şeyler yapıldı. Jean Kill'in *Bin Yıllık Lüksemburg* yapıtı, ötekilerin yanısıra, komünistlerin çalışmalarıyla ilişkilidir. 1981'de kutlanan partinin 60. yıldönümü dolayısıyla, Lüksemburg Komünist Partisi'nin tarihi konusunda bir kitap yayımlandı. Başka yapıtlar da basıldı. Ama daha çoğu yapılabilirdi.

Tarih, elbette iş olsun diye değil, günümüzdeki sorunları anlayabilmek, günümüz konusunda daha iyi bir görüş edinebilmek, geçmiş deneylerin ışığında savaşımın olanaklarını, çevrenini görebilmek için incelenmelidir. Bu bağlamda, partinin karşı karşıya kaldığı sorunları araştırmak için genç yoldaşların kurduğu Jean Kill Merkezi muazzam bir önem taşıyor.

Bununla birlikte, teorik çalışma ve incelemelerin tüm önemine karşın, pratik çalışmanın unutulmamasını belirtmek isterim. Bilgelik boşa harcanmamalıdır. Bilgi, ölü bir ağırlık durumuna gelmemelidir. Gerçek yaşama uygulanmalıdır. Burada politik tutumun açıklığı, netliği, doğruluğu, inanç sağlamlığı gereklidir. Komünistlerin çalışması, cesaret, yılmazlık, özveri, dürüstlük ve sosyal adalet ülkülerine, işçi sınıfının ülkülerine adanmışlık ister.

Lüksemburg Komünist Partisi'nin 24. Kongresi gelecek Ocak ayında toplanacak. Pekçok genç komünist, kongrede temsil edilecek. Bizim uzun yıllar taşıdığımız meşaleyi onların onurla taşımalarını, partimizin savaşkan geleneklerini sürdürmelerini, bu geleneklerini daha da çoğaltmalarını diliyorum.

Parti çalışması: Etkinliğin ölçütü

Costas Tsolakis

Yunanistan Komünist Partisi Merkez Komitesi
Politik Büro üyesi

Yunanistan, solcuların ve demokratik güçlerin uzun yıllar süren acılı, 1981 Ekim seçimlerinde doğrudan sağcı partilerin yenilgisi ve PASOK (Yunanistan Sosyalist Hareketi) Hükümetinin kurulmasıyla sonuçlanan savaşımı sonucunda yeni bir politik durumla karşı karşıyadır. Sosyal gelişmenin hâlâ demokratik bir eğilim tarafından belirlenmekten çok uzak olduğu doğrudur. Yunanistan Komünist Partisi'nin (YKP) 11. Kongresinde (Aralık 1982) geniş halk yığınları tarafından enerjik bir biçimde istenen köklü antitekel ve antiemperyalist değişiklikler için olanakların hem gerici karşı saldırı, hem de PASOK hükümetinin tutarsız ve çelişkili çizgisi nedeniyle ortaya çıkan çeşitli zorluklarla karmaşıklaştığı saptandı. Ülke-deki politik durum, değişken ve bulanık kalmaya devam ediyor.

Yeni durum YKP'nin yalnızca örgütünün ve faaliyetinin biçimlerini iyileştirmesini ve yenilemesini gerektirmekle kalmıyor. Aynı zamanda, bu derginin sayfalarında bu konuyla ilgili olarak yayınlanan yansımaları özellikle uygun düşen bir şeyi, parti çalışmasının etkinliğini ölçen göstergeleri yeniden değerlendirmesini de gerektiriyor. (!) Biz, en çok şu sorularla ilgileniyoruz: İlerleyip ilerlemediğimizi doğru olarak nasıl saptayabiliriz? Yığınların arasındaki etkinliğimiz ve partinin sosyal ve politik yaşamın değişik yanlarını etkileme kapasitesi büyüyor mu, büyümüyor mu?

Burada pek çok şey elbette nesnel koşullara bağlıdır. Sonuçta somut tarihsel çevre, komünistler de içinde, sosyal güçlerin faaliyetinin çizgisini ve biçimlerini «dikte» eder. Fakat başka bir şey de açıkça ortadadır. YKP'nin deneyiminin ortaya koyduğu gibi, uyumluluğu ve önemi politik durum tarafından etkilenmeyen ve parti faaliyetinin etkinliğini gösteren birçok genel ve temel gösterge de vardır. Bunlar, herşeyden önce, *işçi sınıfı öncüsünün örgütsel gücü ve ideolojik olgunluğu, yığınlarla bağlarının sağlamlığı ve ulusal yaşamın bir etmeni olarak komünist partisinin rolü* gibi ölçütlerdir.

Biz eminiz ki, bu genel ölçütler yalnız kendi başlarına uygulanmazlar, aynı zamanda zamana ya da nesnel koşullara göre önemi artan ya da azalan çok önemli somut öğeleri de içerirler. Biz bu bağlamda, günümüzde

(!) Bak. K. Naumann, «Parti Çalışması: Etkinliğin sorunları», Barış ve Sosyalizm Sorunları, № 1, 1983.

Yunanistan'ın gerçekleri ışığında parti çalışmasının etkinliğinin en önemli ölçütlerini mümkün olduğu kadar geniş ele almaya çalıştık.

Parti kuruculuğu, her zaman politik çizgiyle, öndeki görevlerle bağlıdır. «Kara Albaylar» cuntasının Temmuz 1974'deki alaşağı edilmesinden sonra YKP yeraltından çıktı. Safları, geniş ölçüde örgütsel yeniden kuruculuk ve yenilenmeden, pekişme ve genişlemeden geçti. YKP'nin 10. Kongresi'nin saptadığı gibi, komünist partisinin halka karşı sorumluluğu ve yükümlülükleri, onun, geniş ölçüde işçi sınıfına dayanan, sendikalarla ve öteki yığın örgütleriyle sıkı bağları olan ve her koşulda özgörevini başarıyla yerine getirmeye muktedir olan güçlü ve yığinsal bir Marksist-Leninist partiye dönüştürülmesini gerektirir. Kongre aynı zamanda komünistlerin dikkatini, çözümünü bu görevi, yerine getirmeye yardımcı olacak, bir dizi örgütsel ve ideolojik soruna da çekti.

Yeraltı savaşında zorluklarla elde edilen deneyimlere sahip olmayan taze güçlerin YKP'ye yığinsal akını, partinin teorik yapısına, örgütüne, disiplinine ve ideolojik birliğine ya da onun Marksizm-Leninizm öğretisine ve enternasyonalist geleneklere sınıksız bağlılığına hiçbir olumsuz etkide bulunmadı. *Tüm bu nitelikler – YKP'nin yeni koşullardaki canlılığı ve etkin faaliyetinin kanıtı olarak – korunmalı, yaratıcı bir biçimde geliştirilmeli ve yeni kuşaklara aktarılmalıydı.*

Örgütsel ve ideolojik alanlarda birçok sorunun başarıyla çözülmesi, partiye, 10. Kongre tarafından öne konan başlıca görevin üstesinden gelme yolunda ilerleme olanağı verdi. YKP'nin 10. ve 11. Kongreleri arasındaki dört buçuk yıl içinde, partinin sayısal gücü yaklaşık olarak iki kat arttı. Sanayi işçilerinin ve gençlerin aktif katılımı, partinin sosyal ve yaş bileşimini düzeltilti ⁽²⁾. Bu, partinin büyüyen saygınlığının ve yığınlar arasındaki etkinliğinin bir yansımasıdır ve bu, komünistlerin çabalarının etkinliğinin görsel bir ölçütüdür.

Bizim deneyimimiz, partinin bir yığın partisine dönüşmesi ve onun gerçek bir ulusal güç olarak kurumlaşmasının tek ve bölünemez bir süreç olduğunu gösteriyor. Yalnız yığinsal bir parti toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında aynı anda varlığını ikna edici bir biçimde ortaya koyabilir, yakıcı ulusal çaptaki sorunların çözümüne aktif katılabilir ve yığınları savaşım için harekete geçirebilmek için temsilcilerini nüfusun her katmanı arasında yayabilir. Ancak böylesi bir parti, fabrika ve kooperatiflerden belediye meclisi ve parlamentoya dek sınıf savaşının farklı alanlarında etkin eylem yürütebilecek güce ve enerjiye sahip olabilir. Kanıma göre,

(2) 11. Kongre sırasında YKP'nin sosyal bileşimi şöyleydi: $\frac{0}{10}$ 32,77 işçi; $\frac{0}{10}$ 18,11 köylü; $\frac{0}{10}$ 14,48 çalışanlar; $\frac{0}{10}$ 12,32 bilim ve öteki kafa işçileri; $\frac{0}{10}$ 9,72 esnaf-zanaatkar, küçük tüccar; $\frac{0}{10}$ 12,60 öteki sosyal guruplar. Parti üyelerinin $\frac{0}{10}$ 77'si 40 yaşın altındaydı ve üyelerin $\frac{0}{10}$ 22,6'sı kadındı.

böyle bir partinin, yukarıda anlaşmalara yardımcı olan tabanda, halk yığınlarının arasında politik bağlaşıklıklar oluşturmak için elverişli koşullar bulan bir parti olduğunu hiç kimse yadsıamaz. Tüm bunlar, *partinin sayısal büyümesinin, onun toplumdaki ve yığınlar arasındaki etkinliğinin başlıca göstergelerinden biri ve partinin günlük çalışmasının etkinliğinin önemli bir ölçütü olduğu iddiasını doğruluyor.*

Elbette bu söylenen, yalnızca legal koşullarda eylem yürüten ve polis kovuşturması ve baskısıyla karşı karşıya bulunmayan bir parti için geçerlidir. Kimi politik koşullarda aktif ve savaşkan bir politika yürüten «küçük» bir partinin bile – çoğu kez belirleyici etkisini – duyurabildiği de doğrudur. Bu bağlamda Lenin şunu söylemiştir: «Politik gelişmenin yönünü doğru bir biçimde inceleyen ve partisiz yığınların yaşamı ve alışkanlıklarını bilen küçük bir parti bile elverişli bir anda devrimci bir hareket başlatabilir.»⁽³⁾

Şimdi başka bir yöne değinelim. Partinin sayısal gücü ve ülke nüfusuna oranı elbette her koşulda önemli değildir, fakat bunlar partinin aktifliğini ya da toplumun her katmanına ulaşma yeteneğini garanti etmezler, ama etkin faaliyet için elverişli koşullar yaratırlar. Yani bu, partinin devrimci potansiyelinin miktarı ya da bilimsel sosyalizm teorisini sınıf savaşının ulusal özgüllüklerine yaratıcı bir biçimde uyarlayarak partinin strateji ve taktiğini doğru bir biçimde saptayıp saptamadığı hakkında yeterli bir fikir vermez. Başka deyişle, *nicelik, yalnızca niteliğin gerekleriyle eşgiderse, güce dönüşür.*

Bu nedenle biz yalnızca, parti sıralarını genişletme çabası sınıf içeriğiyle doldurulursa, genç komünistler dikkatli ve kesin bir yaklaşımla desteklenirse, ve öne konan görevlerin üstesinden gelinmesine her bir parti üyesinin bilinçli ve yaratıcı katılımıyla pekiştirilirse, yalnızca o zaman partinin sayısal büyümesinin parti çalışmasının etkinliği için önemli bir gösterge olabileceğine inanıyoruz.

Şu andaki durum YKP'nin her yolla güçlendirilmesini gerektiriyor. Ve bu hem örgüt genişletilmeden, hem de yeni üye yazımında uyanıklık ve sorumluluk artırılmadan olanaklı kılınmaz. Partiye, inanarak değil de anın sürüklemesi sonucu kimilerinin sızması, kaçınılmaz olarak, partinin sınıfsal çehresini aşındırır ve ona önemli zarar verir. Bu nedenle kendisine her komünist demek isteyen değil, yalnızca tüzüğün gereklerini yerine getiren YKP'ye alınır. Aday üyeler altı aylık bir deneme döneminden geçerler ve, aday olur olmaz, hemen somut bir görev üstlenirler. Bir süre için deneyli bir komünist, yeni gelene, YKP gelenekleri hakkında sağduyu kazanması ve partinin strateji ve taktiğini öğrenmesi için yardımcı olur. Biz bu işlemlerin kesin denetiminin, yeni üyenin istenilen düzeye

(3) V. İ. Lenin, Tüm Yapıtlar, c. 44, s. 32.

yükseltilmesine yardım ettiğine ve YKP'nin sınıfsal, devrimci ve enternasyonalist geleneklerinin sürekliliğini korumak için bir garanti olduğuna inanıyoruz.

Yunanistan'da ortaya çıkan karmaşık ve çelişkili durumda Komünist Partisi, yığınların demokratik hareketini güçlendirme ve yükseltme, ona gerçekten devasa devrimci potansiyelini kavramaya yardımcı olma göreviyle karşı karşıyadır. Bu çetin görevin nasıl üstesinden gelinebilir. Bunun tek bir yanıtı vardır: *Partinin ulusal politik yaşamdaki rolünü artırmak, onun yığınlarla bağlarını güçlendirmek, yığınları demokrasi ve sosyalizm için savaşımında örgütlemek ve harekete geçirmekle.*

Komünistlerin toplumdaki etkinliğinden ve ulusal yaşamdaki «varlık»larından söz ettik. Ne ki bu amaçla, bir işçi sınıfı partisi olan YKP, herşeyden önce, kendisini tüm emekçilerin sosyal-ekonomik istemlerinin gerçekleştirilmesi için savaşımında ve gerçek bir değişiklik için politikada öncü güç olarak ortaya koyan işçi sınıfı hareketini geliştirmeyi amaçlıyor. Yunanistan komünistleri, çalışmalarının dikkat merkezini sanayi proletaryası arasındaki, büyük işletmelerdeki ve sendikalarındaki çalışmalarda yoğunlaştırmıştır. Partinin bu alandaki büyümesi ve etkinliğinin çapı nasıldır?

Verilere bakalım. YKP'nin 10. Kongresinden bu yana ülkedeki işçi eylemlerinin çapı ve militanlığı artarak ivme kazanmıştır. Grevler, toplantılar, yürüyüşler, gösteriler ve savaşımın öteki biçimleri yaygınlaşmıştır. 10. Kongre ile 11. Kongre arasında geçen süre içinde grevlerin ve grevcilerin sayısı bir önceki dört yıllık döneme göre üç kat artmıştır.

Ne ki, bunun ne kadarı komünistlerin işidir? Partinin buradaki etkinliğine yanıt vermek, bunu «ölçmek» ya da «tartmak» olanaksızdır. Fakat biz, örneğin işçi sınıfının bizim önerilerimize nasıl tepki gösterdiğine, bu önerilerin işçi sınıfı hareketinin istemlerinin radikalleşmesine ve belgilerinin politikleşmesine nasıl yardım ettiğine ve yalnız emekçilerin değil, nüfusun pasif kesimlerinin de kafalarına ne ölçüde yerleştiğine ilişkin araştırmalar ve incelemeler yaptık. Bu analizin sonuçları, işçilerin istemlerinin yalnızca ekonomik alanı değil, aynı zamanda halkın anayasal ve sosyal haklarının korunması, barışın savunulması, Yunanistan'ın NATO'dan ve AET'den çıkması ve ulusal topraklar üzerindeki askersel üslerin sökülmesi gibi, politik sorunları da kapsadığını ortaya koydu.

Şu göstergelerin de önemli olduğuna inanıyoruz: Sendikaların yönetimine ya da işletmelerde işyeri temsilciliklerine kaç komünist seçildi, sendikal hareket içindeki birlik eğiliminin gücü ne kadardır, işletmelerdeki parti hücreleri ağının yaygınlığı ne kadardır (en başta en büyük işletmelerde vb.). Son zamanlarda bu yolda da ilerleme kaydedildiğine ilişkin işaretler vardır.

1978'de sendikalı işçilerin sayısı 300 bini geçmiyordu. 1983'de 700 bin oldu. Burada, 10. Kongrenin kendilerini emekçileri sendikalarda örgütlemekle görevlendirdiği YKP'nin sendikalardaki taban örgütlerinin katkısı büyüktür. Bir başka gösterge: 1978'de YKP 300 sendika taban örgütünde kesin, ya da büyük ölçüde etkinliğe sahipti. Şimdi bu, 1.240'a çıktı (toplam 3.500) içinde. Dahası, şimdi tüm büyük işletmelerde YKP örgütleri vardır. Birçok fabrikanın ve işletmenin işçisi *Rizospastis* gazetesini işverenin yasağına karşın, açıkça okumakta ve dağıtmaktadır. Tüm bunlar, kuşkusuz genelde sendikal harekete olumlu etkiye bulunmaktadır.

Yapılanları eleştirel bir değerlendirmeden geçiren YKP, Yunanistan'da işçi sınıfı hareketinin hâlâ birçok olağanüstü önem taşıyan sorunla karşı karşıya bulunduğunun bilincindedir. Kimi işletmelerde sendikal yapıların kurulması hâlâ embriyon halindedir. Emekçilerin büyük bir bölümü hâlâ sendikalı değildir ve sendikal hareketteki birlik sorunu hâlâ çözülmüş değildir. Bu zorluklar bir ölçüye kadar komünistlerin faaliyetinden bağımsız, nesnel durumdan kaynaklanıyor. Yine de biz, parti örgütlerinin ve YKP üyesi sendika militanlarının eylemlerinin yeterli etkinliğe ulaşmadığını söylüyoruz. Bu nedenle 11. Kongre, komünistlere sendikalardaki çalışmalarını iyileştirme çağrısında bulundu. Bu yukarıda belirtilen eksikliklerin nedenlerinin derinlemesine analiz edilmesini, kadınlarla ve gençlerle ilgili özgül sorunların dikkate alınmasını ve en geniş emekçi yığınları birleştirmek için savaşım çizgisinin ve biçimlerinin doğru tanımlanmasını gerektiriyor.

İşçi sınıfına, komünistlerin etkinliğinin ana gücüne büyük önem verirken, YKP köylülük, kent orta katmanları, bilim ve sanat işçileri vb. içinde de önemli bir rol oynamayı hedefliyor. Biz, güçlü faaliyetin yalnızca işçilerin arasında yürütülmesinin, belirtileri işçi sınıfının bağlaşıklarını ihmal etmek ve onların politik savaşımındaki rollerini küçümsemek olan «kuyrukçuluk» denilen ciddi bir hastalığa yol açabileceğinin bilincindeyiz. Bu, devrimci bir parti için son derece kötü sonuçlar getirir.

Yunanistan'da geniş yığınların istediği politik değişiklikler, yalnızca tüm ilerici güçlerin yakın işbirliği ile elde edilebilir. Demokratik partilerin seçimleri kazandığı ve PASOK'un göreve başladığı iki yıldan daha az bir süre içinde kimi olumlu değişiklikler elbette sağlandı, ama bunlar ne tekellerin çıkarlarını etkileyebilmiştir, ne de gerçek ulusal bağımsızlığı sağlamıştır. Bu nedenle de birçok ivedi ekonomik, ulusal ve demokratik sorunun neden yakıcı olarak kaldığı ve bunların yığınların katılımı olmaksızın, YKP'ye rağmen ve onun desteği alınmaksızın çözümlenemeyeceği (bu gittikçe daha geniş nüfus kesimleri tarafından kavranılıyor) açıklık kazanıyor.

Ne ki emekçi halkın savaşımı büyük ölçüde PASOK yönetiminin ilerici güçler arasındaki işbirliğine yönelik olumsuz tutumu, yığınların birliğinin

sağlamlığının yetersiz olması nedeniyle engellerle karşılaşılıyor. Ve bu ülkedeki yeni durumun demokrasi yolunda ilerleyebilmek için en yararlı bir biçimde kullanılmasını engelliyor.

Eğer dikkatimizi «yukarda» anlaşma sağlamada yoğunlaştırsaydık, ya da demokratik güçleri dağıtan farklılıkların aşılmasını bekleseydik, o zaman yığınları yanıltmış olurduk. Bizim işbirliği politikamız, partilerin konumlarının ve görüşlerinin birbirine yaklaşması, varolan önyargıların aşılması ve antikomünist önyargıların kırılması yolundaki kesintisiz süreci dikkate alıyor.

Şimdi çok şeyin YKP'nin her bir taban örgütünün aktif, kararlı ve becerikli eylemine, semtlerdeki komünistlerin yerel planda geçici, bir tek konuda bile olsa, ortak yığın eyleminin çeşitli biçimlerini bulmalarına ya da bunların içeriğini doldurabilmelerine bağlı bulunduğunu söylemek, abartma sayılmaz. Çünkü ilk bakışta ne kadar ılımlı görünürse görünsün, işbirliğine yönelik her adım, istenilen birliği yakınlaştırır ve onun çerçevesini genişletir.

Bu bağlamda birçok parti örgütü kimi ilginç deneyimler kazandı. Örneğin fabrikalarda komünistlerin girişimiyle haksız işten çıkartılan işçilerin yeniden işe alınması istemini savunan ve sık sık da bunu sağlayan komisyonlar oluşturuldu. Elbette ki bu komisyonlar, komünistlerin, sosyalistlerin ya da «Yeni Demokrasi»yi (4) destekleyenlerin çıkarlarını savunmada eşit ölçüde sağlam konum alıyorlar. Bir başka yığın çalışması biçimi, kent, köy, kasaba ve işletme çapında yakıcı sosyal ve hatta ulusal sorunlarla ilgili referandumların düzenlenmesidir (barışın savunulması, Amerikan üslerinin Yunanistan toprağından sökülmesi vb. gibi . . .).

Savaşımın gidişi, bir parti örgütünün geniş yığınları yönlendirip yönlendiremediğini, etkinliğinin büyük olup olmadığını, belgilerinin ikna edici, önerilerinin akılcı olup olmadığını ortaya koyar. Kanımca tabanda birliğe doğru ilerleme ya da tersine yerinde sayma, bizim koşullarımızda, komünistlerin çalışmasının etkinliği için en anlamlı ölçütler arasında sayılmalıdır.

11. Kongrede şu söylendi: «Biz sık sık kendimizi üzerlerinde doğrudan politik etkinliğimiz olan kesimlerle çalışmayla sınırlıyoruz.» (5) Öyleyse, YKP'nin birlik platformunun ardıcıl uygulanmasını sağlayacak olan nedir? Görülüyor ki, dargörüşlülük, değişikliğin öteki savunucularına ve geleceksel burjuva partilerini destekleyen yığınlara karşı güvensizlik ve endişe ve onlarla somut konularda ortak bir yaklaşım bulamama gibi ek-

(4) «Yeni Demokrasi», sağcı bir politik partidir. 1974 Eylülünde kuruldu. 1981'e dek seçimleri kazandı.

(5) Yunanistan Komünist Partisi'nin 11. Kongresi, Belgeler, Atina 1983, s. 94 (Yunanca).

siklikler, hiç de ikincil derecede önemli sayılamaz. Her bir komünist için, bağlaşıklık politikasının başarısının, bizzat kendisinin farklı politik güçlerin üyeleriyle işbirliği yapma isteğine bağlı bulunduğunu ve bunun bizzat kendisinin kişisel çabaları, bağlaşıklarının görüşlerine hoşgörüsü ve saygısı ile belirlendiğini kavraması, hiç de az önemde değildir. Birliğin, PASOK'un hegemonyacı amaçları karşısında «birliğin esenliği için» ilkesinin gevşetilmesi ya da kaldırılmasıyla sağlanmayacağını her bir komünistin kavraması da yüksek önemdedir.

Biz «yukarda» işbirliği için her olanağı kullanmaya hazırız ve böylesi olanaklar arıyoruz. Fakat biz yığınlara açıkça şunu da söylüyoruz: *Her şey yalnızca komünistlere bağlı değildir.* Bağlaşıklık, gönüllü bir şeydir ve tarafların birisi gereksinim duymuyorsa, buna karşı her yolla direniyorsa, hiçbir işbirliği sağlanamaz. Bu, her partinin bir bağlaşıklıkta bağımsızlığını koruması ve toplumdaki kendi etkinliğini genişletmesi kadar doğal bir şeydir.

Komünistler, demokrasi ve ilerleme güçlerinin birliğini, eşitlik, bağımsızlığa saygı, her türlü aşığılamadan ve dayatmadan vazgeçme temeline sağlamada ısrar ediyorlar. Bu amaca ulaşmak için, biz uzun ve sabırlı bir diyaloga ve belli ödünlere hazırız. Bu demek değildir ki YKP ilkesiz davranacak ya da «belirli partisel konumunu»⁽⁶⁾ etkilenmesine izin verecektir. Bağlaşıklığın kurulması, nesnel bir gerekliliktir. Bu nedenle Yunanistan komünistleri, gerçek bir değişiklik isteyen ilerici güçlerin birliğini ilkeli bir temelde gerçeğe dönüştürmek için böylesine yoğun çalışıyorlar.

Seçimlerde alınan oyların sayısı, çoğu kez burjuva toplumlarında bir partinin başarısının ölçütlerinden birisi olarak ele alınır. Ne ki, bu, görüldüğü kadar basit bir şey değildir. Kendi deneyimize bakalım.

Son sekiz yıl içerisinde YKP altı genel ve yerel seçime katıldı. Partinin popülerliğinin bir seçimden ötekine sürekli arttığı dikkati çekiyor. 1974'de Birleşik Sol Cephe (YKP bunun bir üyesiydi) oyların % 9,47'sini aldı. 1977'de YKP tek başına % 9,36 oy sağladı. 1981'de ise yaklaşık % 11 aldı. Böylelikle o, parlamento sandalyesi (19) bakımından ülkenin üçüncü büyük partisi oldu.

Komünist Partisi, özellikle, 46 belediyenin başkanlığını kazandığı 1982 yerel seçimlerinde büyük başarı kazandı. Birinci turda YKP'ye oy verenlerin ikinci turda sosyalistlere oy vermesiyle, Atina, Pire ve Selanik'de, ülkenin en büyük kentlerinde, sosyalistler seçildi. Bu YKP'nin seçim hazırlıklarının ve seçimlerdeki politik çizgisinin doğruluğunu ve etkinliğini ortaya koyuyor.

(6) V. İ. Lenin, Tüm Yapıtlar, c. 22, s. 211.

Aynı dönemde, yerel organlara seçilen komünistlerin sayısında da önemli artış oldu. Aşağıdaki tablo bunu gösteriyor:

	1975	1978	1982
Seçilen belediye başkanları	22	32	46
Seçilen belediye meclisi üyeleri	500	800	1118
Seçilen muhtarlar	35	230	474
Seçilen muhtarlık üyeleri	700	1600	3080
Seçilen toplam komünistler	1257	2662	4718

Bu, Komünist Partisinin büyüyen otoritesinin ve etkisinin bir yansıması mıdır? Burjuva demokrasisinin özünü ilgili tüm iyi bilinen ama'lar bir yana bırakıldığında, seçim sonuçları partinin çalışmasının etkinliğini gösteren bir ölçüt olarak ele alınabilir mi?

Biz, genel ve yerel seçimlerin komünistlere etkinliklerinin artıp artmadığını ölçebilmeleri için bir barometre olabileceğine inanıyoruz. Çeşitli seçim sonuçlarının karşılaştırılması, son derece yüzeysel de olsa, emekçi halkın partinin politikasına verdiği desteğin kapsamını, etkinlik alanının genişliğini, çalışmalarımızı ne yönde iyileştirmemiz gerektiğini saptamayı olanaklı kılıyor.

Seçim sonuçları yalnızca partinin değil, aynı zamanda onun yöresel ve yerel örgütlerinin de yığınlar arasındaki çalışmasının etkinliği konusunda nesnel bir fikir verir. Seçim programının formüle edilmesine ve propagandasına YKP'nin kaç üyesi ve sempatazını katıldı? Partinin ajitasyon ve propaganda önlemleri kaç fabrikayı, köyü ve bölgeyi kapsadı? Partinin tek başına örgütlediği kaç miting ve sohbet toplantısı düzenlendi ve bunlara kaç kişi katıldı? Bir kentte (kasaba ya da köyde) partinin seçim mitinglerine ve toplantılarına kaç kişi katıldı? Bu ve buna benzer somut soruların yanıtı, komünistlerin günlük çalışmasının olumlu deneyimlerine ve eksikliklerine ışık tutmak bakımından yararlıdır.

Ote yandan burjuvazinin egemenliğinde yapılan seçimlerin sonuçlarının, bir komünist partisinin yığınlar içindeki gerçek etkinliğini yansıtmadığını ve onun toplum yaşamındaki rolünü ölçemeyeceğini unutmak da yanlıştır. Bunun nedenleri çeşitlidir ve bunlar, kendilerini farklı koşullarda değişik biçimlerde ortaya koyarlar. Örneğin, kurnazca düşünülmüş anti-demokratik yasa ve düzenlemelerin sonucu olarak komünistlerin parlamentoya giden yolda önlerine çıkarılan çok yanlı engeller, komünistlerin seçimlerin bir kesiminin sempati ya da antipatisini oluşturmadaki rolleri

hiç de abartılmış sayılmayacak olan yığınsal iletişim araçlarını kullanmaları önündeki engeller, kökleri derinde olan antikomünist temel, tekellerin desteğindeki burjuva partilerinin büyük seçim fonlarına karşın komünist partilerinin seçim kampanyası fonlarının kısıtlı olması ve daha bir çokları.

Seçmenlerin iradesi, aynı zamanda ve çoğu kez uluslararası durum, tarihsel gelenekler, kökü derindeki alışkanlıklar, yani seçimlerin psikolojik yanlarıyla da bağlıdır. Bunun sonucu olarak, 1981 genel seçimleri YKP'nin yığınlar arasındaki gerçek etkinliğini yansıtmıyor. Bunun başlıca nedeni, YKP'ye oy verenlerin bir çoğunun birincil sorunu çözmek, yani sağcıların erkten uzaklaştırılmasını sağlamak için oylarını PASOK'a vermeleridir. Baskıcı rejimlerdeki seçim kampanyaları, açıktır ki, politik güçlerin gerçek gücünü yansıtmaz.

Demek ki, *büyük önemine karşın, seçimler, komünistlerin toplumdaki rolleri, yerleri ve etkinlikleri açısından başlıca ve tek ölçüt olamaz.* Biz, reformist partilerin, nüfus içindeki popülerliklerini yalnızca seçim utkuları ya da yenilgileriyle ölçme yolundaki yaklaşımlarını paylaşmıyoruz.

Günümüzdeki durum, YKP'ye ülkenin politik yaşamında yeni ve daha da sorumlu bir özgörev, gerçek bir demokratik değişikliğin başlıca savunucusu olma rolünü yüklüyor. Bu bağlamda önümüze koyduğumuz görev; Yunanistan halkının en geniş kesimlerine gerçek değişikliğin amaçlarını ve özünü anlatarak, onları bu hedefler etrafında birleştirerek, onların düşünceleri üzerine aktif bir etkide bulunmaktır. Bu, (büyük bir önem taşımaya karşın) yalnızca ek destekçiler ve seçmenler kazanmak sorunu değil, aynı zamanda tüm topluma – hem partiyi izleyenlere hem de başka politik güçleri destekleyenlere – ulusu harekete geçiren tüm sorunlar yumağına ilişkin komünistlerin ülkülerini ve önerilerini maletmektir.

Biz, kendisini yalnızca varolan sistemi ve hükümetin politikasını eleştirmekle sınırlamayan, aynı zamanda *dış ve iç politikanın her alanında net almasıklar ortaya koyan*, yığınlara ilgi duydukları sorunların çözümü için somut yollar gösteren bir partinin bu en zor görevin üstesinden gelebileceğine inanıyoruz. Kanımca şu andaki koşullarda partinin faaliyetinin etkinliği açısından anahtar ölçüt, işte bu kapasitedir – yani partinin ortaya çıkan sorunları çözme yolunda inandırıcı önerileri hızla formüle edebilmesidir.

İyi kanıtlanmış ve yapıcı eleştiri, ki bu diyalogu ve birliğin sağlanmasını olanaklı kılar, elbette yine bizim gelecekte de güvenilir silahımız olmaya devam edecektir. Fakat bu yetmez. Öteki politikaların yanlışlığını kanıtlayarak emekçi halkın bir bölümünün onlara olan güvenini sarsabiliriz, ama emekçilerin güvenini kazanamayız. Son erimde, sorun, komünist partisini, öyle bir güce dönüştürmektir ki, onun reddettikleri değil, ortaya koyduğu öneriler çoğunlukta olsun. İşte bu nedenle devrimci platformu-

muzu popülarize etmek, böylelikle emekçi halka yalnızca ötekilerin politikasının yanlış olduğunu değil, aynı zamanda bizimkinin doğru olduğunu göstermek büyük önem taşıyor.

Yalnızca yığınların anlayacağı, bilimsel temellendirilmiş ve gerçekçi bir dönüşümler programına sahip olan bir parti, ulusal çapta bir güç olabilir. YKP'nin antiemperyalist, antitekel böylesi bir programı vardır. YKP, ulusal yaşamın, devleti ilgilendiren sorunların en keskinlerinden (NATO, askersel üsler, tekellerin egemenliğinin sınırlandırılması, ekonomide devlet sektörünün geliştirilmesi, AET ile ilişkiler vb. . .) yerel önemdeki özgül sorunlara dek her konuda iyi düşünülmüş ve kanıtlanmış bir çözümlemeye sahiptir. (7) Partinin 10. ve 11. Kongreleri belgeleri hemen hemen bugün halkımızın düşüncelerini etkileyen tüm sorunlar için iyi düşünülmüş ve bilimsel olarak temellendirilmiş öneriler içeriyor. Burada, bunların saf umutlar ya da propaganda belgeleri olmadıklarının altı çizilmelidir. Komünistlerin önerileri, ivedi sorunların radikal çözümünü içeren somut bir programdır. Bunun sözde kalmadığını, en başta YKP'nin yerel erk organlarındaki faaliyetinin sonuçlarını yüzbinlerce Yunanlının deneyimleriyle görmesi doğruluyor.

11. Kongre, toplumun gelişmesinin anahtar sorunlarını daha hızlı ve daha yüksek bir düzeyde teorik olarak ele alma görevini koydu. Yığınlar, enflasyon ve işsizlikle mücadele, ekonomik bunalımın doğası ve bundan kurtulma yolları, günümüz koşullarında ülkenin sosyal perspektifinin özgüllüğü ve benzeri sorunlara yanıt bekliyor. Tüm bunlar partinin bilimsel ve entellektüel kaynaklarını, yeniden düzenlememizi, özellikle de Marksist Araştırmalar Merkezi'mizin çabalarının daha yaratıcı ve etkin kılınmasını dayatıyor.

Bütün bunları belirtirken, partinin ulusun sorunlarını çözme yolları önerilerinin yalnızca parlamento kürsüsünde duyulmasını ya da YKP'nin basın organlarında popülarize edilmesini ya da başlıca yönetim ve sanayi merkezlerinde açıklanmasını demek istemediğimizi eklemek gerekir. Biz, bunların her küçük kente, her köye iletilmesi gerektiğine inanıyoruz. Fakat bu da yeterli değildir. Çünkü partinin yönetim organları tüm yörelerdeki çok yanlı sosyal gerçekliğin, yani buralardaki durumla ilgili almasıkların formüle edilmesinin üstesinden gelemez. Bu, görevleri, yığınların ruh halini bilmek, halkın gereksinimlerini incelemek ve bunların yerine getirilmesi yollarını belirlemek olan taban örgütlerinin işidir. *Her bir taban örgütünün yerel sorunların çözümü için YKP'nin genel politik hattı ışığındaki kendi önerilerini ortaya koyması, parti çalışmasının etkinliğinin ölçütleri listesine rahatlıkla konabilir.*

(7) Bak: H. Florakis, «Barış içinde bir gelecek ve gerçek bir değişim için», BSS (Yeni Çağ) № 5, 1983.

Bu yazıda, basılmış materyallerin dağıtımı (8), bağış toplama (9) sürekli görevleri olan komünistlerin sayısı, düzenli olarak aidat ödeyen komünistlerin sayısı vb. gibi parti örgütünün ve bir bütün olarak partinin çabasının etkinliğini gösteren bir çok ölçütü bir kenara bırakarak, parti çalışmasının yalnızca kimi yanlarını ele aldım.

Yer darlığını dikkate alarak, bizim için günümüz Yunanistan'ı koşullarında en önemlileri olan birkaç sorun üzerinde yoğunlaştım. Bunu vurgulamamızın nedeni, K. Naumann yoldaş tarafından başlatılan tartışmada yalnızca soyut ilkelere değil, aynı zamanda ölçütlerin ortaya konması ve tanımlanması için somut tarihsel yaklaşımlarda bulunması çağrısının yapılmasıdır. Günümüzde komünist partilerinin faaliyet gösterdikleri sosyal-sınıfsal gerçeklikler arasındaki farklılıklar, açıktır ki, büyüktür. Bu nedenle de *bir durumda birincil önem taşıyan bir ölçüt bir başka durumda önemli olmayabilir*. Biz, bu ortak ölçütlerin nasıl ulusal özgüllüklere, yer ve zamana göre değişik yollarla ortaya çıktığını bilmek isteriz. Eminim ki, farklı deneyimlerin ve konumların karşılaştırılması, hem komünist hareketin teorik düşüncesinin oluşturulmasına, hem de bizim pratik faaliyetimize yararlı olacaktır.

(8) 1978'de YKP MK organı *Rizospastis*'in günlük basımı 30 bin idi, 1982'de 42.500 oldu. Ek olarak Pazar günleri Atina ve Pire'de 51 bin dağıtılıyor. *Rizospastis*, şu anda Yunanistan'ın en büyük sabah gazetesidir.

(9) 1974'den bu yana YKP dört bağış kampanyası örgütledi, sonuçları şöyledir: 1978: 150 milyon drahmi; 1979 200 milyon drahmi; 1981: 250 milyon drahmi; 1982: 275 milyon drahmi.

Genç partinin militan kongresi

Mozambik emekçi halkının öncüsü FRELIMO Partisi'nin (1) Dördüncü Kongresi, bu yılın Nisan ayında Mozambik Halk Cumhuriyeti'nin başkenti Maputo'da yapıldı. Bu forumda yabancı konuklar arasında Alman Sosyalist Birlik Partisi Merkez Komitesi üyesi ve BSS Dergisi Yazı Kurulu üyesi *Roland Bauer* de bulunuyordu. Aşağıda *R. Bauer*'in Kongreye ilişkin izlenimlerini sunuyoruz:

Bu etkileyici ve anlamlı kongrede dergimizi temsil etme onuruna sahip oldum. «*Barış ve Sosyalizm Sorunları*» dergisinin normları ve ilkelerine göre, FRELIMO Partisi'nin politikasını, taktiklerini ve Dördüncü Kongresi'nin sonuçlarının önemini değerlendirme hakkı, yalnızca ona aittir. Ama gördüğüm, duyduğum ve hissettiklerim, beni okuyucularımızla paylaşmak istediğim bazı düşüncelerimi ve izlenimlerimi yazmaya yöneltti. Bunu yaparken herşeyden çok Kongre'de onaylanan belgelere dayandım.

Kongre şu belgi altında toplandı: «Anayurdun Savunulması, Gerikalmışlığın Yenilmesi, Sosyalizmin Kurulması! «Bu önemli foruma ülkenin çeşitli eyaletlerinden 850 parti delegesi ve konuk ve aynı zamanda her kıtadan komünist ve işçi partilerinden, ulusal kurtuluş hareketlerinden ve ilerici örgütlerden 70 yabancı delegasyon katıldı.

Dördüncü Kongre delegeleri, parti başkanı ve Mozambik Halk Cumhuriyeti Devlet Başkanı Samora Moises Machel tarafından sunulan MK Raporunu, Denetleme Komisyonunun raporunu, ülkenin 1985 yılına kadar sosyal-ekonomik gelişme direktiflerini ve partinin programı ve yönetmeliğindeki değişiklikleri oybirliğiyle onayladılar. Delegeler aynı zamanda yeni parti bayrağını, amblem ve marşını, Delege Kontrol Komisyonu ve Kararlar Komisyonunun raporlarını ve üretim konseylerinin tek sendikal örgüte dönüştürülmesi kararını onayladılar. Kongre, önemli iç ve dış politika sorunlarına ilişkin beş karar tasarısını onayladı.

Mozambik halkı, ulusal kurtuluş hareketi sürecinde oluşan FRELIMO'nun önderliğinde Portekiz sömürgeciliğine karşı zafer kazandı ve ulusal demokratik devrimin görevlerini yerine getirdi. (2) 25 Haziran 1975'de ülkenin bağımsızlığa kavuşmasından bu yana FRELIMO Mozambik'in önde gelen politik gücü olmuştur. FRELIMO'nun 1977'deki Üçüncü Kongresi onun devrimci yurtsever hareketten, ideolojik ve politik temeli Marksizm-

(1) FRELIMO: Mozambik Kurtuluş Cephesi – 1962'de üç yurtsever örgütün ve ulusal kurtuluş savaşımı militanlarının biraraya gelmesiyle kuruldu ve daha sonra partiye dönüştü.

(2) Bak, *Partido FRELIMO, Relatório de Comité Central ao IV Congresso*, Maputo, 1983, sayfa 74.

Leninizm olan, işçi sınıfının ve köylülüğün öncü partisine dönüştüğünü açıkladı.

MK Raporu, FRELİMO'nun, bugün tüm ülke çapında iyi örgütlenmiş ve iyi çalışan bir Marksist-Leninist parti olduğunu belirtti. (3) Dördüncü Kongre, FRELİMO'nun varlığının altı yılında gerek nitel gerekse nicel olarak gözle görülür biçimde geliştiğini gösterdi. Anayasa ile belirlendiği gibi, onun devlet ve toplumdaki öncü rolü, ulusal bağımsızlığı ve egemenliği sağlama, ulusal ekonomiyi dönüştürme ve sosyalist toplumun temellerini oluşturma savaşımında kendisini defalarca sergilemiştir. Halkın Dördüncü Kongre için hazırlanan tez tasarılarını aktif olarak incelemesi ve tartışması, aynı zamanda emekçi halkın sosyalist yaratıcı yarışma sürecinde sorumluluk almada gösterdiği sayısız girişimler, artan üretim yükümlülükleri, Mozambik halkının militan öncüsüne olan güveninin en iyi kanıtlarıdır.

FRELİMO'nun şu anda 110 binin üzerinde üyesi vardır. Üyelerin yüzde 53'ü köylü ve yüzde 18,9'u işçidir. Kadınlar toplam üye sayısının yüzde 26'sını oluşturuyor. Ülke nüfusunun yüzde 83'ünün köylü ve yalnızca yüzde 5'inin işçi olduğu, okuma yazma bilmeyen oranının hâlâ yüzde 70'in üzerinde olduğu (bağımsızlığa kavuşulmasından bu yana yüzde 20 azaltılmasına karşın) düşünülecek olursa, yukardaki rakamlar, Afrika koşullarında partinin sosyal bileşiminin nitel olarak çok yüksek düzeyde olduğunu gösterir. (4) Merkez Komitesi'nden sayıları 427 olan eyalet, bölge, il ve yerel komitelerden parti hücrelerine (4244) kadar tüm organların faaliyetlerinin demokratik merkezîyetçilik ilkeleri üzerine temellendirildiğini de vurgulamak gerekir. Bütün bunlar FRELİMO'nun Afrika'daki büyük ve etkin öncü partiler arasında olduğunu gösteriyor.

Kongre, partinin toplum içindeki öncü rolünü daha da güçlendirmek ve artırmak için üye sayısını artırma, parti çalışmalarının düzeyini yükseltme ve tüm üyelerinin ideolojik ve politik eğitimini sağlama gereğine işaret etti. Marksizm-Leninizmin temellerini özümseme gereğini özellikle vurguladı. FRELİMO'nun yeni bayrağı, komünist ve işçi hareketinin geleceğine uygun olarak kırmızıdır ve üzerinde işçi-köylü bağlaşıklığını ve enternasyonalizm ilkelerine bağlılığı simgeleyen, orak, çekiç ve beş kareli bir yıldız vardır.

Kongre Mozambik'in sosyal-ekonomik gelişmesi sorunlarına büyük önem

(3) Agy., s. 85-91.

(4) Kongre delegelerinin sosyal bileşimi çok ilginçtir. Yüzde 25,5'i işçi, yüzde 28,8'i köylü, yüzde 18'i ordu ve güvenlik örgütü mensubu, yüzde 7,8'i pazarlama ve çeşitli hizmetlerde işçi, yüzde 9'u parti işçisi, devlet ve ekonomik kurumlarda çalışanlar. Delegelerin çoğunluğu altı yıllık öğrenimi tamamlamış, 53'ü yüksek okul mezunu ve 54'ü hiç öğrenim görmemiş.

verdi. Ülke doğal kaynaklar açısından zengin, öte yandan çok az gelişmiş bir tarım ülkesi. Bağımsızlığa kavuşmasından bu yana Mozambik halkı, uluslararası otoriteye sahip olan FRELIMO'nun öncülüğünde 500 yıllık sömürge egemenliğinin ağır mirasının zamanla üstesinden gelmek ve yeni sosyalist toplumsal sistemi kurmak için çalışıyor. 197'den bu yana uygulanan köklü sosyal-ekonomik değişiklikler – bankaların ve ulusal ekonomide kilit öneme sahip işletmelerin devletleştirilmesi, eğitim ve sağlık kurumları üzerinde devlet kontrolünün uygulanması, yeni işletmelerin, devlet çiftliklerinin kooperatiflerin ve «köy komünlerinin» (5) kurulması, dış ticarete devlet tekelinin girişi vb. kamu sektörünün sanayi mallarının yüzde 70'ini çiftlik ürünlerinin hemen hemen yüzde 15'ini ürettiği bir durumu getirdi. 1976–1981 yılları arasında gayri safi milli hasıla, uluslararası ve ülke içindeki büyük güçlüklerle karşı yüzde 11,6 oranında arttı.

Bu dönemde devrimci devlet erkinin demokratik örgütlerinin yeni yapısı oluştu: Halk Meclisi, eyalet (11) ve bölge (101) meclisleri ve halk erkinin yerel organları (1332). Ücretsiz sağlık hizmetleri ve eğitim gibi tüm vatandaşların yararlanabileceği geri dönüşsüz sosyal kazanımlar elde edildi.

Üçüncü Kongre'den bu yana ulaşılan sonuçlar, deneyim birikimi ve çıkarılan dersler ve aynı zamanda partinin değişmez hedefi ışığında yeni program, Mozambik'i, Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerle dostluk ve işbirliğinin sürekli güçlenmesinden yana olan sosyalist bir devlet olarak tanımlıyor.

Yeni bir toplumun kuruluşu, önemli politik, ekonomik, toplumsal, tinsel ve kültürel dönüşümleri içeren tarihsel olarak uzun bir dönemdir. Bu sürecin diyalektiği, erkteki partilerin anlaması, çözümlemesi ve yaratıcı bir biçimde kullanması gereken genel yasallıkları ve özgül yanları içerir. Reel sosyalizmin 60 yılı aşkın sürede edindiği pratik ve teorik deneyim bunun basit bir iş olmadığını gösteriyor. Her alanda ve her durumda gözle görülür başarı, hemen elde edilemez ve ayrıca sosyalist toplumun kuruluşu çelişkilerden ve sorunlardan arınmış değildir.

Bir Mozambik ziyareti, burada yeni yaşamın kuruluşundaki büyük güçlükler konusunda kolayca bir fikir verebilir. Nihayet bu ülke, beşyüzyıllık sömürge baskısından sonra bu yola yönelmiş, ekonomik ve sosyal olarak geri kalmışlık ve bu egemen devletin iç politik durumunu bunalım içine sokmaya çalışan Güney Afrika ırkçı rejiminin ardı arkası kesilmeyen silahlı müdahaleleri ve yıkıcı girişimleri ortamında olan bir ülkedir.

Bu son derecede zor koşullarda, Mozambik devrimi ve FRELIMO Par-

(5) Çoğunlukla yoksul köylülerin ve çiftlik işçilerinin katılabildiği kooperatiflerin başlangıç biçimleri.

tisi, görece kısa bir zamanda, başka halkların ilgisini kazanan kimi tarihsel başarılar elde etmiş bulunuyor. Ancak genç devrimin, halk erkinin ve partinin, çeşitli sorunları çözmek, birçok güçlüklerle karşılaşmak zorunda olması da şaşırtıcı değildir. Bu durum raporda, öteki Kongre belgelerinde ve 30'dan fazla delegenin konuşmalarında doğrudan belirtildi. Daha önce kabul edilen bazı kararların düzeltilmesi ve yeniden gözden geçirilmesine ilişkin öneriler de içinde, ivedi sorunların çözümü için somut ve yapıcı öneriler getirildi.

MK Raporunda ve konuşmalarda, özellikle, 1981 yılında üretimdeki azalmaya, mal teminindeki kesintilere ve yaşam düzeyindeki düşüşe üç ana etmenin neden olduğu belirtildi. Birincisi, çoğunun iyi örgütlü ve Güney Afrika'dan destek ve talimat alan silahlı sabotaj çetelerinin eylemleri. Çeteler, halk arasında açlık yaratma, güvensizlik duygusu yayma amacıyla halkı terörize ediyorlar, ulaşım, iletişim araçlarını, üretim yerlerini tahrip ediyorlar. İkincisi, büyük baş hayvan sayısının azalmasına neden olan, 4 milyondan fazla insanın çiftliklerine, evlerine zarar veren ülkenin güney ve doğu bölgelerindeki şiddetli kuraklık ve su kıtlığı. Üçüncüsü, hâlâ Mozambik'in dış ekonomik bağlarının oldukça büyük bir bölümünü oluşturan kapitalist dünya ekonomisindeki bunalımının etkileri. Büyük gereksinim duyulan dışalım mallarının fiyatları yükselirken, dışarıdan elde edilen gelir yüzde 11 oranında düştü ve bu durum dışalımın azalmasına ve başka kısıtlamalara yol açtı.

Samora Machel, ekonominin ve devletin yönetimindeki yetersizliklere, gerçekçi olmayan hedefler ve görevler saptanmasına, üretimin-doğal koşullarının tatmin edici olmayan bir biçimde ele alınışına ve aynı zamanda kimi öznel etmenlere değindi.

Dördüncü Kongre belgeleri ülkenin savunma yeteneğini artırmanın ve ekonomik gelişmesini hızlandırmanın önde duran birincil görev olduğunu açık olarak gösteriyor. Tarım üretiminin artırılması, gıda maddelerinin ve sanayi hammaddelerinin geliştirilmesi de kilit görevler arasındadır. Somut üretim koşulları ışığında, devlet ve kooperatif sektörünün yanısıra ürünün yüzde 80-85'ini veren küçük meta üreticisi ve özellikle de kendi kendine yeten çiftliklere verilen desteğin artırılmasına karar verildi.

Samora Machel konuşmasında, tarıma sosyalist doğrultuda yeni bir yapı kazandırılması için, kooperatiflerin oluşturulma aşamalarının saptanmasına, milyonlarca küçük mülk sahibinin ve yoksul çiftçinin kooperatiflere katılması sorununa ve tarımsal üretimin artırılmasına gerçekçi bir yaklaşım gereklidir, dedi. Aynı zamanda kooperatif üyeliğinin gönüllü olduğu ve köylülerin kişisel deneyimlerinin ve gereksinimlerinin dikkate alındığı vurgulandı.

Kongre, sanayide devlet sektörünün daha da genişletilmesi doğrultu-

sunu doğruladı. Bu arada, kısa zamanda gözle görülür sonuçlar elde edilebilmesini sağlamak için, yalnızca planlanan büyük çaplı işletmelerin değil, ağırlıklı olarak yerel kaynakları işleyecek küçük işletmelerin kurulmasına ilişkin karar aldı. Kongre, kendi çabalarına dayanma ve yerel kaynakların kullanılması gereğine dikkat çekerek, emeği daha verimli hale getirmeyi, dışalımını sınırlandırmayı ve ülkenin ekonomik yapısına yeni bir biçim verme işini sürdürmeyi görev olarak saptadı.

Kongre, ekonomiyi kalkındırmada değerlendirilmesi gereken en önemli rezervler arasında, daha yüksek emek üretkenliğinin, üretimin daha iyi yönetimi ve örgütlenmesinin, fiyat saptama politikasıyla sosyalist işe göre ücret ödeme ilkesinin uyumlaştırılmasının ve yeni iş yasasının uygulanmasının bulunduğuna işaret etti.

Kapanış oturumunda, Kongrede, ülkedeki mevcut durumun derinlemesine ve ciddi bir analizinin yapıldığı, kurtulmuş olan ulusun gelişme yolunu gösteren ve sosyalizme giden yolda daha da ilerlemesini getirecek kararlar alındığı vurgulandı.

Bende ve eminim öteki yabancı konuklardan birçoğu üzerinde büyük bir izlenim bırakan başka üç şeye değinmek istiyorum. Birincisi, çok ayrıntılı, özelleştiri ruhu içinde olan ve temel analizler ile görevlerin yapıcı bir şekilde formülasyonunu içeren, yimserlik saçan MK raporu. İkincisi, adı FRELIMO Partisi'nin bugünkü ve geçmişiyle sıkıca bağlı olan Samora Machel'in enerjik çalışması ve Kongre çalışmalarına yüksek düzeyde kişisel katılımı. Üçüncüsü, delegelerin üstesinden gelinmesi gereken görevleri tartışırken büyük istekleri, iyimserlikleri ve ciddiyetleri, halk devriminin savunulmasında ve başarılı gelişmesinde üzerlerine düşen sorumluluğun bilincinde oluşları. Bazı raporlar yüksek bir teorik düzeydeyken, bazıları daha çok pratik sorunları ele alıyordu; böylesi bir forumda ilk kez konuşmak durumunda olan yoldaşlar da içinde, eyalet, bölge işletmeler, kooperatifler ve «köy komünleri» temsilcileri, tüm görüşlerini tutarlılıkla, hitabet güçlüklerinden çekinmeden, salondaki alkışlarla ya da gülüşmelerle şaşırmadan ortaya koydular.

Görece genç olmasına karşın, Dördüncü Kongre'nin gösterdiği gibi, FRELIMO Partisi'nin savaşımında çelikleşmiş, kendilerine güvenleri tam ve istisnai bir aktifliğe sahip sayısız kadroları var. Tüm kongre, Rapor, tartışmalar sırasındaki konuşmalar, alınan kararlar, onaylanan karar tasarıları, anayurdun savunulmasındaki, geriliğin üstesinden gelmedeki ve sosyalizmi kurmadaki kararlılığı gösteriyordu.

Kongre şu anda tarihe geçmiş bulunuyor, ama ben hâlâ, Mozambik halkının partisinin bu forumuna katılan biz yabancı konukların kalplerinde yer eden şu belgileri tekrar tekrar işiti gibiyim: «*Canimambo FRELIMO!*» ve «*A luta continua!*» («Teşekkür sana FRELIMO!», «Savaşım sürüyor!»).

Avrupa'nın yazgısı için çözümleyici bir yıl

Orta menzilli Amerikan roketlerinin yerleştirilmesinin amaçları ve sonuçları üstüne bilim adamlarının ve askersel uzmanların görüşleri

Washington'un 1983 yılının sonunda bir dizi Batı Avrupa ülkesine orta menzilli Amerikan roketlerini yerleştirme yönündeki kesin niyeti, Avrupa ve dünya kamuoyunda büyük endişe yaratıyor. Batı Avrupa, Birleşik Amerika ve Kanada'da geniş halk katmanlarının, R. Reagan'ın militarist, serüvenci politikasının olayların gelişmesini olağanüstü tehlikeli kıldığı ve insanlığın varlığını sürdürebilmesi koşullarına gerçek bir tehdit oluşturduğu bilinci güçleniyor.

Uluslararası Barış Enstitüsünde sivil ve askersel uzmanların katılımıyla düzenlenen toplantıda bu sorun ele alındı. Toplantıya katılanlar arasında şunlar vardı: *Dr. Joachim Wernicke*, Havaçılık ve Uzay Enstitüsünde danışman mühendis (Batı Berlin); *Dr. Carl Jacobsen*, Miami Üniversitesi profesörü (Florida eyaleti); Tümgeneral Michail Kirjan, profesör, askersel bilimler doktoru, SSCB Savunma Bakanlığına bağlı Askersel Tarih Enstitüsü müdür yardımcısı; *Dr. Josef Mrazek*, Çekoslovakya Bilimler Akademisine bağlı Devlet ve Hukuk Enstitüsünün uluslararası hukuk bölümü yöneticisi; Çekoslovakya Bilimler Akademisi Prezidyumu'nun barış ve silahsızlanma sorunlarının araştırılmasına ilişkin silahsızlanma komisyonu sekisyonunun yöneticisi; *emekli general Nino Pasti*, senatör (İtalya); *Nikolay Polyakov*, tarih bilimleri doktoru, Viyana'daki Uluslararası Barış Enstitüsünün bilim müdürü; *Michalis Tombopoulos*, emekli tuğgeneral (Yunanistan) *Prof. Georg Fuchs*, Uluslararası Barış Enstitüsü başkanı; *Michael Harbottle*, emekli tuğgeneral, Kıbrıs'da barışın korunmasına ilişkin BMT silahlı güçler kurmayının eski başkanı, uluslararası barışı güçlendirme araştırma merkezi çalışanlarından (İngiltere); *Dr. Walter Schütze*, Uluslararası İlişkiler Enstitüsü çalışanlarından (Fransa); *Daniel Ellsberg*, politikacı, ABD Savunma Bakanlığı eski çalışanlarından. Toplantıya «*Barış ve Sosyalizm Sorunları*» dergisi de katıldı.

Aşağıda bu toplantıda ortaya atılan görüşler aktarılıyor. Bu görüşler, tartışmanın ana yönlerine göre redaksiyonca gruplandırılmıştır. (1)

GÜÇLER DENGESİ BOZULMUŞ MUDUR?

N. Polyakov: Kasım 1982'de devlet başkanı Reagan, Amerika Birleşik Devletleri'nin şimdiki kadar eşit görülmemiş boyuttaki silahlanma prog-

(1) Bu derlemede herşeyden önce orta menzilli nükleer roketlerle ilgili sorunlar ele alınıyor.

ramını haklı göstermek için Sovyetler Birliği'nin sözde tüm alanlarda açık askersel üstünlüğe sahip olduğunu belirtti. Bu sav gerçeklere uymamaktadır. Nitekim, stratejik silahlar konusunda SSCB ile ABD arasındaki güç oranı, SALT-2 anlaşmasının hazırlanmasıyla ilgili 7 yıl süren görüşmelerde tüm yönleriyle ele alınmış, incelenmiştir. Bu çözümlenme sonucunda bir dengenin varolduğu kabul edilmiş ve bu 1979'da iki devletin yöneticileri arasında imzalanan belgede yer almıştır. İki, üç yıl için Sovyetler Birliği'nin, yapımı ve yerleştirilmesi oldukça uzun bir zamanı gerektiren stratejik silahlarda «açık üstünlük» sağlayacak duruma geldiği düşünülebilir mi?

Bu, orta menzilli nükleer silahlarda uzun yıllar öncesinde yaklaşık bir dengenin kurulduğu Avrupa için de geçerlidir. Eğer basit bir mantıkla, Avrupa'da bu tip Sovyet silahlarının karşısında (Varşova Antlaşmasına üye ülkeler bu tür silahlara sahip değildir) şu türden nükleer silah taşıyıcılarının bulunduğu kabul edilirse, bunu daha açık görmek olanaklıdır; Birincisi, değişik türden Amerikan roketleri, herşeyden önce «Pershing-1», birçok Batı Avrupa ülkesinde üstlenmiş bombardıman uçakları, Avrupa'yı kuşatan denizlerde mekik dokuyan uçak gemileri. İkincisi, «karadan-karaya» ve «denizden-karaya» tipinden İngiliz ve Fransız balistik roketleri, aynı zamanda İngiltere ve Fransa'nın hava kuvvetlerine bağlı uçaklar.

Avrupa'daki orta menzilli nükleer silahlar düzeyinin herhangi bir kıyaslamasında, Birleşik Amerika'nın, İngiltere'nin ve Fransa'nın üzerinde ısrar ettikleri gibi, sözü edilen ikinci ögeyi gözönünde bulundurmadan edemeyiz. NATO diplomatları bu türden silahlara nasıl bir ad verirlerse versinler, sorunun özü, İngiliz ve Fransız roketlerinin ve bombardıman uçaklarının menzil alanı Ural'lara kadarki hedefleri vurabilmesidir.

C. Jakobson: Pentagon'un son zamanlarda yayınladığı birçok belgesinden, ele aldığımız alanda Birleşik Amerika'nın hiç de geri kalmadığı anlaşılıyor. «Sovyet üstünlüğünü» kanıtlama yönünde Reagan yönetiminin öne sürdüğü kanıtlar sahtekârlıktan başka birşey değildir».

M. Harbottle: ABD yöneticilerinin «Avrupa roketlerini» yerleştirme planından yalnızca Sovyetler Birliği'nin kendi SS-20 (2) roketlerinden vazgeçmesi durumunda vazgeçecekleri yönündeki açıklamaları, «hiç birşey vermeden» «birşey almak» pazarlığı denemesine eşittir. Sovyet insanların yerinde olsam, kendimin dört biryandan topun ağzında olduğumu hissedirdim. Eğer yeni Amerikan roketleri yerleştirilmese bile, SSCB'ni yalnız Birleşik Amerika'nın denizaltılarında ve uçaklarında varolan silahlar değil, İngiltere ve Fransa'nın «caydırıcı güçleri» de tehdit etmektedir.

Biz, İngiltere'de hükümete gerçek olguları kabul etmesi için baskı yapacağız. Bizim silahlarımız görüşmelerdeki hesaplamalar dışında bıraktı-

(2) NATO'nun çok başlıklı Sovyet füzelerine verdiği ad.

lamaz. Yoksa bir anlaşmaya varılması, bu arada nükleer başlıkların sayısının azaltılması olanaklı değildir.

Nino Pasti: Ben birçok kez Amerikan resmi belgelerini gözden geçirmeye çalıştım, ve şu sonuca vardım: Reagan yönetimi ve onun silahlı güçler yöneticileri de içinde, sorumlu kişileri stratejik dengeyi bozulduğunda ısrar ederken, açıktan açığa yalan söylüyorlar. Pentagon'un 1982 yılı belgelerinde görüldüğü gibi, Birleşik Amerika nükleer başlık sayısı bakımından her zaman Sovyetler Birliği'nden önde olmuştur ve bugün de öyledir. Bu belgelere eklenen tablolar, son 10–20 yıl içinde Amerikan nükleer başlık sayısının 5 binden fazla arttığını gösteriyor. Eski devlet başkanı J. Carter, yeni nükleer silah tiplerinin üretiminde ABD'nin önde geldiğini kabul etti. Bu durumda silahlanma yarışının suçlusunu kimdir?

Sık sık, SS-20 silahları varolduğu için, bizim de, yani NATO üyesi Batı Avrupa ülkelerinin Sovyet topraklarındaki hedefleri vurabilecek silahlara sahip olması gerektiği söyleniyor. Ancak Varşova Antlaşmasına üye herhangi bir devlet, topraklarına Birleşik Amerika'nın nükleer bir darbe indirme yeteneğinden hareket ederek, ABD'deki belirli hedeflere vurmak için kendisinin de böylesi silahlara sahip olması gerektiğini açıklasa ve bu arada söz konusu silahların dengeli bozmayacağı ve bunların hesaba katılmaması gerektiği savını öne sürse, Batı'nın nasıl bir tepki göstereceğini bir düşünelim.

Orduda görevde bulunduğu sıralarda her zaman Batı Avrupa ülkelerine nükleer silahların yerleştirilmesine karşı çıktım. Bugün ivedi görev, bir kez daha yineliyorum, orta menzilli tüm roket sistemini gözönünde bulundurarak, stratejik güçler dengesini korumaktır.

W. Schütze: Fransa ve İngiltere'nin nükleer silahları üstüne birkaç söz söylemek istiyorum. Kanıma göre, Fransa'nın stratejik ve taktik nükleer silahları, Fransa'nın Kuzey Atlantik Paketi ile ortak «hedefler planı» olmadığı için, NATO açısından ve askersel yönden tümüyle bağımsızdır. İngiltere'nin benzer silahları sorunu ise, bambaşkadır. İngiltere ulusal nükleer silahları dışında, «Polaris roketleriyle donatılmış dört denizaltıya sahiptir. Bu denizaltılar, Kuzey Atlantik Paketi'nin Avrupa'daki silahlı kuvvetlerinin bir parçasıdır ve operatif olarak NATO Atlantik Komutanlığı'na bağlıdır. Bunun için de İngiltere'nin stratejik silahların NATO'nun nükleer silahlarıyla birlikte sayılması gerekmektedir.

J. Mrazek: Fransa'nın nükleer gücünün rolü konusunda Dr. Schütze tarafından yapılan değerlendirmeye katılmıyorum. Kanıt olarak, Fransada içinde olmak üzere, tüm NATO ülkelerince 1974'te imzalanan Ottawa

(³) 1966–1968 yılları arasında N. Pasti NATO Avrupa Müttefik Orduları başkomutan yardımcısıydı ve nükleer strateji sorumlusuydu. Daha sonra İtalya Silahlı Kuvvetleri Yüksek Konseyi başkanı görevinde bulundu.

Antlaşmasına başvuracağım. Bu Antlaşmada, açıkça ve ikircimsiz bir biçimde, Fransa'nın İngiltere'nin silahlı kuvvetlerini Kuzey Atlantik Paktı'nın «ortak caydırıcı güçler potansiyeli»nin güçlendirilmesine katkıda bulunduğu belirtiliyor. Devlet başkanı F. Mitterand, savunma bakanı Hernu ve dışişleri bakanı Cheysson birçok kez Fransa'nın Atlantik Paktına koşulsuz bağlı olduğunu ve bu yükümlülüğün getirdiği herşeyi yapmaya hazır olduklarını belirttiler. Bu durumda güçler dengesinin belirlenmesinde Fransa'nın potansiyeli nasıl gözardı edilebilir.

M. Kirjan: Bence bu sorun çok açıktır. İki askersel, politik bağlaşıklık vardır: NATO ve Varşova Antlaşması. Bu bağlaşıklığa üye olan ülkelerin sahip oldukları herşey, her iki bağlaşıklığın ortak amacına hizmet ediyor. Bu durumda neden birinin sahip olduğu silahlar gözönünde bulundurulmalı ve hesaba katılmalı da öteki tarafın (somut konuşmak gerekirse Fransa ve İngiltere'nin silahları) gözönünde bulundurulmamalı ve hesaba katılmamalıdır? Sık sık şu soruyu sorma isteği doğuyor: Diyelim ki, Çekoslovakya ve Alman Demokratik Cumhuriyeti yüzlerce roketle sahip, biz ise, bunların bize ait olmadığını, bunun için de bunların görüşmeler kapsamına alınmaması gerektiğini söylersek, Cenevre görüşmeleri ortakları nasıl bir tutum takınacaklardır? Herhalde böylesi bir konunun saçma olduğunu söyleyeceklerdir.

«AVRUPA ROKETLERİ»NE NEDEN GEREK DUYULMUŞTUR

M. Tombopoulos: Birleşik Amerika'nın «Avrupa roketleri»ni yerleştirme yönündeki ısrarlı çabalarının gerçek nedeni, kendine askersel üstünlük sağlamaktır. Tüm hesaplar, «Pershing-2» roketlerinin, karşı tarafa savunmasını örgütlemek için zaman bırakmayarak, Sovyet topraklarındaki uzak hedefleri birkaç dakika içinde tahrip etme yeteneği üzerine yapılıyor. Böylesi silahlar fiilen «ilk darbe» silahlarıdır. Pentagon'un başı C. Weinberger açıkça şöyle diyor: «Bunlarla, yani Pershing-2» ve kanatlı roketlerle biz nükleer savaşı kazanacağız. ⁽⁶⁾ Böylesi bir açıklama, yeni Amerikan roketlerinin Avrupa'ya yerleştirilmesinin ne denli provakatif ve rizikolu bir adım olduğu konusunda hiç bir kuşkuya yer bırakmıyor.

(4) Bu konum önde gelen kapitalist devletlerin Williamsburg'da (ABD) Haziran 1983'te yaptıkları toplantıda, F. Mitterand'ın imzaladığı askersel-politik belgede bir kez daha kanıtlandı.

(5) SBKP ile Fransız Komünist Partisi delegasyonları arasında yapılan görüşmeden sonra 13 Temmuz 1983'te yayınlanan Ortak Açıklamada şöyle deniyor: Fransa Kuzey Atlantik Paktı üyesi olduğu ve bu üyeliğin getirdiği yükümlülükler taşıdığı için Fransız Komünist Partisi, Avrupa'da varolan güçlerin genel hesaplanması çerçevesinde Fransa'nın nükleer gücünün gözönünde bulundurulması gerektiği kanısındadır. («Pravda», 13 Temmuz 1983.)

(6) M. Tombopoulos'un konuşma metninden alınmıştır.

C. Jacobsen: Bugünkü ABD yönetiminin ana politik çizgisi, «savaş yürütme» ve «savaştan sağ çıkma» yeteneğini sağlamaktır. Bu çizgi Carter tarafından oluşturulan 59 nolu (?) devlet başkanı buyruğunda da yer alan Birleşik Amerika'nın askersel-stratejik görüşlerinde çoktan yerleşmiş olan köklü geleneklerden kaynaklanıyor. Birleşik Amerika her zaman «ilk darbe»yi indirme olanağını elde etmeye çalışmıştır.

Ancak Washington önceleri stratejik planlamasında bir «alt sınır»ın var olduğunu kabul ediyordu. Başka bir deyimle, kendisine saldırı durumunda Sovyetler Birliği'nin karşı darbe ile ABD'yi yokedebileceği yeteneğini gözönünde bulunduruyordu. Reagan ve çevresindekiler bunu kabul etmek istemiyorlar. Pentagon Batı Avrupa ülkelerine roketlerin yerleştirilmesi sonucunda birikmiş olan Sovyet silahlarını eskimiş duruma getirmeyi ümit ediyor. Ancak, Sovyetler Birliği'nin hiç bir zaman askersel dengeyi bozulmasına izin vermeyeceği de kesinlikle açıktır. Reagan'ın planı başka bir önkoşula da dayanıyor. SSCB'nin teorik, bilimsel potansiyeli, Amerikan'ın askersel üstünlük sağlama çabalarına karşı koymasına olanak sağlasa da, Sovyet ekonomisinin kendisine dayatılan ağır yüke dayanamıyacağı ve yıkım tehlikesi karşısında Moskova'nın ödün vereceği ya da kendi kendini iflas ettireceği varsayımına dayanıyor. Ama bu görüşü, Akademik çevrelerdeki, hem de CIA'daki Sovyetler Birliği uzmanı Amerikalı'lar paylaşıyor.

J. Mrazek: «Avrupa roketleri»nin yerleştirilmesi planlarının ardında, ABD'nin stratejik üstünlük sağlama çabalarının bulunduğunu söyleyenlerle tümüyle aynı görüşteyim. Bu roketlerin işlevi, yıldırım hızıyla Sovyetlerin politik ve askersel merkezlerini, aynı zamanda kuyularda gizlenen kıtalararası balistik roketlerini yoketmektir. Örneğin Beyaz Sarayın danışmanlarından C. Gray, açıkça, «Pershing-2»leri SS-20'lerin bir karşılığı olarak görmemek gerektiğini söyledi. Ona göre «Pershing»ler Birleşik Amerika'ya, Sovyetlerin bu tipten tek bir roketi olmasa bile, gereklidir.

«Avrupa roketleri»ni yerleştirmeyi planlarken Pentagon, savaşı başlatmak için bu roketlerin kullanılması durumunda gelecek olan karşı darbenin Batı Avrupa ülkelerine yöneleceğini ve böylece Birleşik Amerika'nın topraklarına dokunmayacağını varsayıyor.

W. Schütze: Bununla ilgili olarak, Weinberger'in 1982 sonbaharında Kardinal Bernardin'e gönderdiği mektubun üzerinde durulmasında yarar vardır. Bu mektupta Weinberger nükleer savaşın çerçevesini herşeyden önce Birleşik Amerika'nın korunması için «sınırlama»nın önemli olduğunu iddia ediyor. Bizim de anladığımız gibi, Amerika'nın «sıcak savaş alanı»

(?) 1980 yılında imzalanan 59 nolu devlet başkanı buyruğusu, «sınırlı»dan «başsız bırakmaya» kadar nükleer darbeleri, stratejik güçlerin çok yönlü kullanımına ağırlık veren savaş hazırlığını öngörüyor.

silahlarının, yani Avrupa anakarası sınırları içinde kullanılması öngörülen roketlerin amacı işte budur.

D. Ellsberg: Şimdiki tehlikeli durumun ortaya çıkmasına yol açan unsurlardan birisi, kuşkusuz, «ilk darbe» stratejisine uygun olan Washington yönetiminin silahlanma yarışını sürdürme niyetidir. Kanıma göre, Batı Avrupa'da orta menzilli nükleer silahların kullanılması hesabı, bu anlayışın ayrılmaz bir parçasını oluşturuyor. Bu da, «Avrupa roketleri»nin dünya barışı için taşıdığı özgül tehlikeyi belirliyor. Bunların Pentagon planlarında ne denli önemli yer tuttuğu, Cenevre görüşmelerinde Amerikan tarafının, «Pershing-2»lerin ve kanatlı roketlerin Batı Avrupa ülkelerine yerleştirilmesini engelleyecek bir sonuca varılması niyetinin varolmayışı ile açıklanıyor.

ANAKARA ÜZERİNDE YENİ TEHLİKE

J. Mrazek: Amerikan roketlerinin yerleştirilmesi, Avrupa anakarasında durumu istikrarsızlaştırıyor ve nükleer savaşın patlak vermesi rizikosunu artırıyor. Bu durum, dünya barışını tehlikeye sokuyor.

«Avrupa roketleri»nin yerleştirilmesinin Çekoslovakya'nın, Avrupa'nın merkezinde yer alan ülkelerin yaşamsal çıkarlarını ciddi bir biçimde ilgilendirdiğini kanıtlamaya gerek var mıdır? Bunun yanısıra, zaten NATO cephaneliğinde taktik roketlerle ve ABD 6. Filosu gemilerindeki uçaklarla hedeflere ulaşabilecek nükleer silahların varolması bizi endişelendiriyor. Bununla ilgili olarak, halkımızın duyduğu derin endişeyi tahmin etmek zor değildir.

J. Wernicke: Almanya (söz konusu olan Batı Almanya) hiç bir zaman bugünkü kadar tehlikeli bir durumla karşı karşıya gelmemiştir. Bu tehlike, topraklarına yeni Amerikan roketlerinin yerleştirilmesiyle kat kat artacaktır. Batı Almanya'lılar için tek bir askersel mantık vardır: Bütün bunlara karşın atom savaşı ya da «alışılmış» bir silahlı çatışma patlak verecek mi, dünyanın her hangi bir yerinde yaşam korunacak mı? Günümüzde FAC için her türlü savaş, tarihinin sonu demektir.

D. Ellsberg: Amerika'da birkaç «Pershing» roketinin yerleştirilmesinin, görüşmelerin anlaşmaya varılmasına sözde yolaçacaktır görüşü çok yaygındır. Bu bir propagandadır. Böylesi bir propagandaya yalnız hükümet çevreleri başvurmuyor. Bu görüşü Temsilciler Meclisi'nde de sürekli duyulmak olanaklıdır. Yığınsal iletişim araçları da bu görüşü aşılama çalışıyorlar. Kanıma göre bu hesaplar, deliliktir.

Eğer roketler yerleştirilirse, anlaşmaya varma kapıları tümüyle kapanacak ve uzun bir dönemi kapsayan olağanüstü tehlikeli bir silahlanma ya-

rışı başlayacaktır. Ben Sovyetler Birliği'nin karşı önlemlerle yanıt vereceğine inanıyorum. Bu güçlü bir devlet için elbette ki doğaldır. Buna benzer bir durumda Birleşik Amerika aynı şeyi yapardı.

M. Kirjan: Sovyet yöneticileri, Sovyetler Birliği'nin askersel dengenin bozulmasına izin vermeyeceklerini birçok kez ikircimsiz bir biçimde açıkladılar. SBKP MK Genel Sekreteri Y. V. Andropov, «Der Spiegel» dergisine verdiği demeçte, Cenevre'de yürütülen Sovyet-Amerikan görüşmeleri, «kelimenin tam anlamıyla Sovyetler Birliği ve ABD Varşova Antlaşması ve NATO ülkeleri halklarının ölüm-kalım sorunlarını ilgilendiriyor» dedikten sonra şu uyarıda bulundu: «Eğer yeni roketler yerleştirilirse, SSCB, Amerikalıların bu eylemine gerek doğrudan doğruya Amerikan topraklarını, gerekse Avrupa'yı vuracak araçları bularak yanıt verecektir.» (8)

Açıktır ki, bunlar boş laflar değildir. Bu konuda hiçbir düşe kapılmamak gerekiyor. Bizim ne gibi önlemler alacağımız sorusuna gelince, açıkça söyleyelim: Şurası açıktır ki, Amerikan roketlerinin yerleştirilmesi, bizim karşı eyleme geçmemizi zorunlu kılacaktır. (9) Eğer Washington bu silahların ateşlenmesini kararlaştırırsa, Birleşik Amerika'nın da, Batı Avrupa'nın da hak ettikleri cezayı bulacakları aynı biçimde açıktır.

Durdurmak, hem de zaman yitirmeden bu girişi durdurmak gerekiyor. Öyle bir nokta yaklaşıyor ki, artık geri adım atmak çok zor olacaktır. Çağdaş, nükleer savaş kazanmayı hiç kimse bekleyemez. Nükleer savaş başlatmak, kendini de idama mahkum etmektir. Pratik politikada herkes bunun başlangıç noktası olduğunun bilincine varmalıdır.

J. Mrazek: Pentagon'un «sınırlı» nükleer savaş planları en başta Avrupa için hazırlanıyor. Özünde bu planlar saçmadır. BM Genel Kurulu Silahsızlanma İkinci Özel Oturumu'nda bu örgütün genel sekreteri Javier Perez de Cuellar oldukça açık bir biçimde şunu belirtti: «Karar alma yetkisi olan herkes, özü bakımından nükleer savaşın sınırlı kalamayacağını biliyor. Nükleer bir savaş bir kez başladı mı, hiç bir yöntemle saptanan herhangi bir çerçeveye içinde tutulamaz. Bunun için de, nükleer savaşın önlenmesi, yalnız bir moral istem değil, ölüm-kalım sorunudur (10).

Dünyada güvenlik ve silahsızlanma üstüne Palme komisyonu da buna benzer bir sonuca vardı (11). Bu komisyonun raporlarından birinde şöyle

(8) «Der Spiegel», 25 Nisan 1983, s. 129.

(9) Haziran 1983'te BHC, MHC, ADC, RSC, SSCB ve ÇSC parti ve devlet yöneticilerinin toplantısında kabul edilen Ortak Açıklama'da şöyle deniyor: «Barışın ve kendi güvenliklerinin çıkarlarından hareketle, toplantiya katılan devletler, hiç bir durumda kendilerine karşı askersel üstünlük sağlanmasına izin vermeyeceklerdir. Onlar, kararlı bir biçimde, güçler dengesinin en alt düzeyde korunması için çalışıyorlar.»

(10) *Disarmament. A. Periodic Review by the United Nations, Vol. V. No 2. Kasım 1982, s. 10 ve 14.*

(11) Komisyon 1980'in sonbaharında İsevç sosyal-demokratlarının lideri ve

deniyor: «Biz, nükleer savaşı kazanmanın olanaksız olduğu görüşünü tamamen onaylıyoruz»⁽¹²⁾. M. Bundy, G. Kennan, R. McNamara ve G. Smith'in⁽¹³⁾ «Foreign Affairs» dergisinde yaptıkları çözümlene iyi biliniyor. Burada şöyle deniyor: «Avrupa'da bağlaşıkların (söz konusu olan NATO ülkeleridir) her çeşit nükleer silahı kullanmaları, herşeyin yokedileceği, hiç kimseye utku sağlamıyacağı genel bir nükleer savaş düzeyine kadar tırmanış gibi kaçınılmaz ve büyük bir rizikoya yol açacaktır.»⁽¹⁴⁾

ÇIKMAZDAN KURTULMANIN YOLU VARDIR

M. Polyakov: 70'li yıllardaki yumuşamanın başarıları göstermiştir ki, günümüz dünyasında, eşitlik ve eşit güvenlik ilkesi gibi bir tek geçerli askersel-politik ilke vardır. SSCB ve bağlaşıklarının politik iradesi, bu ilkeye tamamen uygundur. Bu ilke bir dizi açıklamada, bu arada Varşova Antlaşmasına üye devletlerin Politik Danışma Komitesi'nin Prag Deklarasyonunda açıkça belirtilmiştir. Bu girişimler bir bütün olarak, Avrupa'nın ve tüm insanlığın savaş tehlikesinden kurtarılması için gerçek bir programdır.⁽¹⁵⁾

Sosyalist ülkelerin, Varşova Antlaşmasına üye devletlerle Kuzey Atlantik Paktına üye devletler arasında karşılıklı askersel güce başvurmama ve barışçıl ilişkileri koruma üstüne bir anlaşma imzalamaları önerisinin gerçekleşmesi, bu amaca ulaşılmada önemli bir adım olabilirdi. Söz konusu olan, nükleer silahlar kadar, geleneksel silahların da ilk kullanılmasından karşılıklı olarak vazgeçmek, yani birbirine karşı hiçbir askersel araç kullanmama yükümlülüğüdür.

Günümüzün ana sorunu, her çeşit nükleer silahların sınırlandırılması ve daha sonra bunların yokedilmesi yönünde önlemler almaktır. SSCB'nin

İsveç başbakanı O. Palme'nin yönetiminde bağımsız uluslararası bir organ olarak kuruldu. Bu komisyona, farklı toplumsal düzenlere sahip ülkeleri temsil eden tanınmış toplumsal ve politik kişiler katıldı.

⁽¹²⁾ J. Mrazek'in konuşma metninden alınmıştır.

⁽¹³⁾ M. Bundy, 1961'den 1966'e kadar ulusal güvenlik sorunları konusunda ABD başkanının özel danışmanıydı. G. Kennan ABD'nin 1952'de Sovyetler Birliği'ndeki, 1961'den 1963'e kadar ve Yugoslavya'daki büyükelçisi görevini yaptı. R. McNamara, 1961'den 1968'e kadar ABD savunma bakanı, 1968'den 1981'in ortasına kadar Dünya Bankası'nın başkanıydı. G. Smith, 1969'dan 1972'ye kadar stratejik silahların sınırlandırılması görüşmelerinde ABD delegasyonunun başında bulundu, 1971'den 1980'e kadar özel görevli elçi ve nükleer silahların yaygınlaştırılmaması sorunları konusunda ABD başkanının özel temsilcisiydi.

⁽¹⁴⁾ C. Bundy, G. Kennan, R. McNamara, G. Smith. Nuclear Weapons and the Atlantik Alliance. *Foreign Affairs*, Springs 1982, s. 757.

⁽¹⁵⁾ Ayrıntısı; P. Auersperg ve Sukasov, Sosyalizm, barış taarruzunda. *Barış ve Sosyalizm Sorunları*. (Yeni Çağ), 1983, № 3.

karşılıklı olarak stratejik silahların yaklaşık % 25 oranında indirilmesine ilişkin önerisi, Cenevre'de yürütülen Sovyet-Amerikan görüşmeleri masasındadır. Sovyetlerin, Avrupa için de nükleer savaş tehlikesini köklü bir biçimde ortadan kaldıran bir planı vardır. Bu plan Avrupa anakarasındaki hedefleri yıkmayı içeren orta menzilli olduğu gibi, taktik silahların da Avrupa topraklarına yerleştirilmesinden kesinlikle vazgeçilmesini öngörüyor. Bu öneriye NATO karşı çıkınca, Sovyetler Birliği ilk adım olarak bu tür silahların yalnız kısıtlanmasını öngören bir dizi yeni görüş ileri sürdü. Bunların kabul edilmesi her iki tarafın da üstünlük elde etme olanağını dışlayabilirdi. Avrupa güvenliği, bundan yararlanabilirdi. (16)

Ne ki, Washington, Sovyet önerilerinden hiç birine yanıt vermedi. Washington, bildiği gibi, «sıfır çözüm» önerisini getirdi. Bu öneri, ABD'nin Avrupa'daki bağlaşıklarının nükleer roket potansiyelinin korunması ve hatta artması durumunda, orta menzilli Sovyet roketlerinin yalnız SSCB'nin Avrupa kesiminde değil, Asya kesiminde de yok edilmesini öngörüyor, yani Sovyetler Birliği'nin tek yanlı silahsızlanmasını içeriyor. «Ara çözüm» önerisi de aynı amaçları güdüyor. (17)

(16) Sovyetler Birliği daha 1981'de, Sovyet tarafında ve NATO ülkelerinde, 300'er orta menzilli roket atış rampası ve uçak bırakarak, Avrupa'daki orta menzilli nükleer silahların indirilmesini önerdi. Bu önerinin gerçekleşmesi sonucu, 1300 nükleer silah taşıyıcısı yok edilmiş olacaktı. Bunun ardından Aralık 1982'de Amerikan tarafının gösterdiği tepkiyi gözönünde bulundurarak Sovyetler Birliği, belirtilen 300'er sayı düzeyinde, roketler için bir alt düzey saptanmasını önerdi ve bu arada ülkesinin Avrupa kesiminde İngiltere ile Fransa'nın sahip olduğu kadar orta menzilli roket bulundurmaya hazır olduğunu açıkladı. Böylece orta menzilli uçaklar konusunda bir yandan SSCB, öte yandan ABD, İngiltere ve Fransa arasında tam bir eşitlik sağlanabilirdi. Sonunda, Mayıs 1983'te Sovyetler Birliği'nin yalnız roket değil, karşılıklı olarak saptanan her dönemde NATO ülkelerinin sahip olduğu nükleer başlıktan daha fazla nükleer başlık bulundurmamaya hazır olduğu açıklandı. Bu önerinin gerçekleşmesi, SSCB'nin Avrupa kesimine, Sovyetler Birliği'nde daha SS-20 roketlerinin bulunmadığı 1976 yılındakinden daha az sayıda orta menzilli roket ve nükleer başlık yerleştirilmiş olmasına yol açacaktır.

(17) İlk başta Washington, Sovyetler Birliği'nin SS-20 roketlerini tümüyle yoketmesi durumunda, yeni roketlerin (Pershing-2 ve kanatlı roketler) yerleştirilmesi planından vazgeçmeye hazır olduğunu açıkladı. Bu, sözümona «sıfır çözüm» önerisidir. Ardından «ara çözüm» önerisi ortaya atıldı. Bu öneri de orta menzilli yeni Amerikan silahlarının belirli bir bölümünün Batı Avrupa'ya yerleştirilmesini, bunun karşılığı olarak Sovyetlerin buna benzer silahlarında indirme yapılmasını içeriyordu. Ne birincisi, ne de ikincisi, Amerika'nın Avrupa'da üslenmiş uçaklarındaki ve aynı zamanda Avrupa sularındaki uçak gemilerindeki nükleer silahları gözönünde bulundurmuyor. Aynı zamanda Fransa ile İngiltere'nin sahip oldukları nükleer potansiyel de hesaba katılmıyor. Sovyetler Birliği'nden ise, SSCB'nin Asya kesimindeki roketlerini hesaba katması isteniyor.

J. Mrazek: Nükleer silahların bulunmadığı bölgelerin oluşturulması, Avrupa ülkelerindeki nükleer savaş tehlikesinin azaltılmasına önemli katkıda bulunacaktır. Bu görüş, Varşova Antlaşmasına üye ülkelerin Prag Deklarasyonunda onaylanmıştır. Çekoslovakya, Avrupa'nın merkezinde nükleer silahların bulunmadığı bir bölgenin oluşturulmasına yönelik İsveç önerisini destekledi. Hükümetimizin kanısına göre, çağdaş askersel tekniğin menzili sürekli artan taktik nükleer silahlar üretmesi nedeniyle bu bölgenin genişliği en azından 500–600 kilometre olmalıdır. ⁽¹⁸⁾

W. Schütze: Ocak 1983'te Varşova Antlaşmasına üye ülkelerin kabul ettiği Prag Deklarasyonu, çıkarların karşılıklı gözönünde bulundurulması temelinde çelişkilerin üstesinden gelinmesi olanağını sağlıyor. Bunun için de, bu belge, kelimenin gerçek anlamında Doğu ile Batı arasında yumuşama politikasının yeniden başlatılması, yani uluslararası gerginliğin azaltılması için çıkış noktası olmalıdır.

M. Kirjan: Bir sorun daha vardır. Bu sorun, görüşmelerin sürdüğü dönemde yeni silah birikiminin durdurulması, yani başka bir deyimle, bunların dondurulması yönündeki önerimiz ile ilgilidir. Eğer görüşmeler sürerken nicel ve nitel bakımdan yeni yeni silahlar yerleştirilirse, görüşmelerin bir anlamı kalır mı? Mantıksal olan, varolan silahların üzerinde durmak, daha sonra bunların indirimine geçmektir. Açıkça kabul etmek gerekiyor ki, bugün varolan dengenin düzeyi oldukça yüksektir. O denli yüksektir ki, birikmiş olan silahlar, dünyamız gibi dokuz dünya nüfusunu yoketmeye yeterlidir.

M. Tombopoulos: İyi niyetli her insanın kimin savaş yanlısı kimin barış yanlısı olduğuna karar vermesi için her iki tarafın yaptığı barış önerilerine bakması gerekiyor. ABD, iki öneri yaptı: «Sıfır çözüm» ve «ara çözüm». Bunlar SSCB'nin tek yanlı silahsızlanmasını içeriyor, ve bu nedenle de gerçekçi değildir. Buna karşılık Sovyetler Birliği iki önemli öneride bulundu: Nükleer silahların sonusuz dek kullanılmasını yasaklayan uluslararası anlaşma tasarısı ve güvenilir bir kontrol altında genel ve tam silahsızlanma programı. Washington bunlara ve buna benzer öteki önerilere ya yanıt vermedi, ya da reddetti. Eğer Amerika'nın politikasının yoğun olarak savaşa hazırlanmak olduğu gözönünde bulundurulursa, aslında Amerikan yönetiminin bu konumuna şaşmamak gerekir.

N. Polyanov: SSCB ile ABD'nin politikaları kıyaslanırken bu konularda uzman olmayanlar bile Sovyetlerin politikasının her hangi bir üstünlük sağlamayı amaçlamadığını açıkça görüyorlar. Sovyetler Birliği açık, ciddi görüşmeler yürütülmesi, dürüst anlaşmaların bağlanması ve üzerine aldığı yükümlülükleri tam olarak yerine getirmek için çalışıyor.

(18) Bilindiği gibi öteki kardeş ülkeler de buna benzer bir konum almışlardır.

Karşı taraf ise, görüşmelere tümüyle başka konumdan yanaşiyor. Yalnız bir örnek vermekle yetineceğim. Geçen yılın sonbaharında Amerikan dışişleri bakanı yardımcısı R. Burt, silahlanmanın sınırlandırılması sorusunda bir ilerlemenin sağlanmasında Washington'un isteği olduğu görünümünü vermek için Avrupa'daki orta menzilli roketler üstüne Cenevre görüşmelerinin başlatılmasının gerekli olduğunu açıkça kabul etti. O daha sonra, bu olmadan öteki NATO ülkelerine yeni Amerikan roketlerinin yerleştirilmesini dayatmanın olanaksız olacağını, savaş karşıtı hareketin daha da yükselebileceğini ekledi. Bu sözleri yorumlamaya gerek yoktur.

M. Harbottle: Görüşmelerin sürmesine karşın, taraflardan biri (Birleşik Amerika) önümüzdeki beş yıl içinde silahlanmanın artırılması için 1,5 trilyon dolar ayırıyor. Bunu, silahsızlanma üstüne bir anlaşmanın bağlanması uğrunda samimi bir çaba olarak kabul etmek çok zordur.

C. Jacobsen: Silahlanma yarışının sınırlandırılması üstüne tüm görüşmelerdeki tüm zorluklar, Reagan yönetiminin stratejik silahların ne dondurulması, ne de bu tür silahların kullanımından vazgeçilmesi niyetinde olmayışından kaynaklanıyor. Oysa bir anlaşmaya varılması için, her iki tarafın görüş birliğine varması gerekiyor. Bu durumda, taraflardan biri bundan yana değildir. Sözü ettiğim taraf Washington'dur.

D. Ellsberg: Eğer Reagan yönetimi konumunu değiştirmezse, Birleşik Amerika'da ve Avrupa'daki nükleer silahlara karşı hareketin, nükleer silahların yerleştirilmesini engellemeye gücü yetmezse, Batı Avrupa hükümetleri, önceki gibi, bu sorunda Reagan'ı desteklemeye devam ederlerse, bu durumda tek olanak olarak geriye, Sovyetler Birliği'nin yeni girişimleri kalıyor.

Ben, Sovyetler Birliği'nin elinden gelen herşeyi yapacağına inanıyorum. Onun önerileri, birçok durumda iyi önerilerdi. Ben bu önerilerin kabul edilmesinden mutluluk duyacağım. Elbette bu öneriler, NATO'nun ya da Birleşik Amerika'nın ortaya attığı önerilerden daha iyidir. Ancak, geçmişte olduğu gibi, bugün de bu önerilerin kabul edilmesi olasılığı çok azdır. Amerikan hükümeti, bu önerileri hiçbir zaman ele almadı ve bunları ciddi bir biçimde ele almaya ilgi göstermedi. Ben, Sovyetler Birliği'nin silahlanma yarışına gerçekten son verilmesini istediğine yürekten inanıyorum. Benim, bir anlaşmaya varma olanağına ilişkin tüm umutlarım, bu inancıma dayanıyor.

M. Kirjan: Elbette, Sovyetler Birliği'nin girişimde bulunması, örnek olması gerektiğini belirtirken doğru söylüyorlar. Ama o, bunu her zaman yapıyor. Sovyetler Birliği'nin tek yanlı aldığı, ilk nükleer silah kullanan ülke olmama yükümlülüğünü ya da Sovyet silahlarının, bu arada SS-20 roketlerinin dondurulması ve indirilmesi üstüne bir dizi önlemlerini anım-

satmak bile yeterlidir. Çıkamazdan çıkış yolunu bulma çabaları, Avrupa'daki orta menzilli roketler sorunu üstüne Sovyetlerin öne sürdüğü yeni yeni önerilerinde vurgulanıyor. Görüşmelerdeki ortaklarımız, kendileri örnek olmasalar bile, en azından Sovyet girişimlerine olumlu bir yanarımda bulunsalar, en azından dürüst davranmış olurlardı.

ZAMAN DAYATIYOR

J. Mrazek: Günümüzde bilim, insanların yaşamına ve çalışmalarına büyük bir etki yapıyor. Bununla birlikte, bilim adamları yalnız yaratıcı değil, büyük bir yıkım potansiyeli olduğuna herkesten daha iyi biliyorlar. Bilim adamları, toplumun silahlanma yarışının, böylelikle nükleer silahlanmanın taşıdığı tehlikeyi ve getireceği sonuçları daha iyi kavramasına katkıda bulunabilirler ve bulunmalıdır.

M. Tombopoulos: Eylem yürütülebilecek birkaç önemli yön vardır. Örneğin savaş karşıtı hareketin militanları ABD'nin nükleer silahlar bulunmayan bölgeler oluşturulması ve yerleştirilmiş olan ülkelerden nükleer silahların kaldırılması görüşüne olumsuz davrandığına dikkati çekmelidirler. Washington'un Avrupa'da askersel dayanak noktalarını koruma çabaları konusunda kamuoyunun daha geniş bilgilendirilmesi yararlı olacaktır.

D. Ellsberg: Amerika'daki militarizme ve silahlanma yarışına karşı hareket bugün, zamanında Çin-Hindi savaşına karşı eylemlerin boyutuna ulaşmıştır. Zorunlu askerlik kaydına girenler arasında Vietnam savaşı yıllarına oranla, bugün daha çok insan direnç gösteriyor. Politik nedenlerle hapse girme riskosunu göze alanların sayısı da fazladır. Ve ben şuna inanıyorum: Bugün bu Amerikalılar hapiste olmasalar, hapse düşme riskosunu göze almasalar, Birleşik Amerika askerlerini çoktan Salvador'a sokmuş olacaktı. İyimserlikle şunu vurgulayabilirim: Bilinçli ve özverili protesto eylemleri meyvelerini veriyor.

Bu nükleer silahlara karşı savaşım için de geçerlidir. Bu savaşım yeni yeni güçler katılıyor. En saygın, ılımlı katolik liderlerden biri olan San Francisco piskoposu Quinn'in bundan bir süre önce, Amerikan «askerleri, nükleer silah kullanma emrini reddetmelidirler» demesi, bunun bir göstergesi değil midir? O, katolik papazların⁽¹⁹⁾ dinsel mesajını, nükleer silah kullanma konusunda her çeşit hükümet buyruğuna meydan okuma gereği olarak yorumladı. Quinn, savaş suçlarının cezalandırılmasını öngören uluslararası Nürnberg Mahkemesi Tüzüğü'nde yer alan şu söz-

(19) Söz konusu olan Mayıs 1983'te, ABD katolik kilisesi papazlarının çoğunluğunun kabul ettiği dinsel mesajdır. Bu mesajda, nükleer savaşın ahlak dışı niteliği kanıtlanıyor ve stratejik potansiyelin dondurulması ve azaltılması çağırısı yer alıyor.

lerin ABD için de geçerli olduğunu belirtti: «İkinci Dünya Savaşından sonra nazi elebaşlarına karşı düzenlenen mahkemede bağlaşıkların sap-tadığı Nürnberg kanunlarında, erkeklerin ahlak dışı bir emrine hiç kim-senin uymaması gerektiği çok açık formüle edilmiştir». (20)

Vietnam savaşı yıllarında böylesi bir şeyi duymak bile olanaksızdı. ABD'nin politik yaşamındaki bu yükseliş bir dönüşümdür.

«Pershing-2» ve kanatlı roketlerin Batı Avrupa ülkelerine yerleştirilme-siyle durum, kötüleşecektir. Hem de büyük bir olasılıkla geri dönülmez bir biçimde. Şimdi, Birleşik Amerika devlet başkanından farklı olarak, kim silahlanma yarışına son verilmesi için çaba harcıyor, daha şimdiden yeni savaşım yollarına ne gibi katkıda bulunabileceğini düşünmeli, her durumda kişisel rizikoya girmeye hazır olmalıdır. (21) Ben Quinn'in çağ-rısını onaylıyorum: «Biz bu gidişi derhal durdurmak zorundayız».

M. Kirjan: Kanıma göre, insan olarak bilim adamlarının ve askersel uzmanların başta gelen görevi, dünyada meydana gelen olayların özünü doğru ve inandırıcı bir biçimde aydınlatmak, insanlık için ortaya çıkan ölümcül tehlikenin gerçek kaynaklarını göstermektir. Ben birçok kez, bir güç olarak Sovyetler Birliği'nin, Sovyet Ordusu'nun güya nükleer darbe, saldırı, toprak işgali isteyen bir güç olduğu yolunda sözler duydum. Tüm bunlar elbette açık bir karalamadır. Şunu belirtiyorum: Sovyet askersel doktrinlerinde saldırı savaşı, «ilk nükleer darbe» stratejisi yoktur. Ülke-miz topraklarına SS-20 roketlerinin yerleştirilmesinin, böylesi bir darbeyi indirme çabalarıyla hiç bir ilgisi yoktur.

Bu nedenle de sorun, silahlanmanın sınırlandırılması ve azaltılması üs-tüne Sovyet önerilerinin özünü, olanakların el verdiği ölçüde toplumun en geniş çevrelerine götürmek, Washington'un bu alandaki konumunun ar-dındaki gerçekleri açıklamaktır. Halk yığınları, bir nükleer savaşta hiç kimsenin kazançlı çıkma şansı bulunmadığının bilincine vardıkları zaman, askersel çatışma planlarını aşılamanın hükümetlerine «üstünlük», «ilk darbe» görüşlerinden vazgeçmeyi ve silahlanmanın azaltılması için dürüst görüş-melere gitmeyi dayatacaklardır.

W. Schütze: Kanıma göre, barış yararına yapılan çıkışların nedeni, yalnız NATO'nun roket kararına karşı bir protesto olmayıp çok daha derinlere uzandığını göstermek, gelecek açısından yararlı olacaktır. Partiler çerçevesinde sınırlı kalmayan ve nüfusun tüm katmanlarını kapsayan hare-ketin bugünkü aşaması, «tabandan», hem de, Washington'un önerdiği

(20) D. Ellsberg'in konuşma metninden alınmıştır.

(21) Bu yılın Haziran ayı sonunda D. Ellsberg, 800 kişiyle birlikte, Liver-more'deki (California) nükleer laboratuvarında yapılan ABD yöneti-minin militarist politikasına karşı protesto gösterisine katıldığı için tutuklandı.

genel silahlanma programına, onun SALT-2 anlaşmasını onaylamayı reddetmesine bir tepki olarak kendiliğinden ortaya çıktı. NATO ülkelerinde, bu herşeyden önce, Reagan'ın Avrupa'daki bir askersel çatışmanın, mutlaka Birleşik Amerika ile Sovyetler Birliği arasında bir stratejik çatışmaya yol açmayacağı yönündeki açıklamalarına bir tepki olarak doğdu. Böylesi bir yaşamda, ülkelerimiz halkları Amerikan yöneticilerinin, Avrupayı yoketme pahasına hedeflerine ulaşma niyetlerini gördüler.

J. Wernicke: Batı Avrupa ülkelerine orta menzilli Amerikan silahlarının yerleştirilmesine karşı savaşımında hukukçular önemli bir rol oynayabilir. Onların görevi, topluma, bu arada parlamento üyelerine, bu tür girişimlerin ulusal ve uluslararası yasalar açısından yasa dışılığını göstermektir.

Kanıma göre, nükleer silahların yığınsal kırım aracı olduğu ve bu nedenle de, bu silahların birçok uluslararası anlaşmalarla yasaklandığı olgusunu açıklamak, çıkış noktası olabilir. Askersel uzmanların görüşlerine, Amerikan hükümetinin ve Kuzey Atlantik Bloku'nun resmi belgelerine (tartışmada bunların bazılarında söz edildi) dayanarak, «Pershing-2»lerin ve kanatlı roketlerin «ilk darbe» stratejisini gerçekleştirmeyi amaçladığını göstermek de önemlidir.

FAC'ne gelince. Bu ülkenin vatandaşlarına, Anayasa'nın 25. maddesinin, uluslararası yasaların, başka ülkelerin bu yasalara uyup uymadığından bağımsız olarak, ulusal yasaların üstünde olduğunu söylediğini sürekli anımsatmak gerekiyor. F. Almanya topraklarına «ilk darbe» silahlarının yerleştirilmesi, Anayasa'nın 26. maddesiyle doğrudan doğruya çelişmektedir. Bu madde, «saldırgan bir savaşa hazırlanma»yı amaçlayan her girişimin aykırı olduğunu söylüyor.

N. Polyanov: Kimi yöneticiler açısından Avrupa, kurmaylık haritasında uzakta bir «askersel operasyon alanlarından» başka birşey değildir. Avrupalılar için, her taşı ve ağacı değerli olan Avrupa, dedelerimizin dedesinin ve torunlarımızın torunlarının evi, emeğimizin ve geleceğimizin ortak mekânıdır. Dünya uygarlığının merkezi olan, birçok acılı ve trajik dönemler yaşamış olan Avrupa anakarası barışçıl bir gelecek hak etmiştir.

Zaman dayatıyor. Nükleer ve geleneksel silahların azaltılması, Avrupa'nın kimyasal silahlardan kurtarılmasına geçilmesi için ve anakaranın tüm devletleri arasında çok yönlü işbirliğinin güçlendirilmesi için elden gelen yapılmalıdır. 1983 yılı Avrupa'nın tarihinde bir dönüm noktası olmalıdır.

Monetarizm – Ekonomik ve sınıfsal özü

Laurence Harris

İngiltere, Ekonomi Profesörü

Son yıllarda, önde gelen iki kapitalist devlet, monetarizm olarak nitelenen politikaları benimsediler. Kapitalist ekonomilerin uluslararası bir bunalım içinde olduğu sırada, Başbakan Thatcher ve Başkan Reagan yönetimleri İngiltere’de ve ABD’de deflasyonist politikalar izlediler. Deflasyonist politikalar daha önceleri de, hatta ikinci Dünya Savaşı sonrası 30 yıllık «ferahlama» döneminde bile uygulanmıştı ama, bugünkü politikalar, o zaman yaygın olan Keynesçilikten, dayandıkları ideoloji, monetarist ve mali işlemlere ağırlık vermeleri açısından ayrılıyorlar. Kendi çevrelerinde, Keynesçiliğe göre yüzseksen derece ters yönde politik ve ekonomik bir program oluşturmayı amaçlıyorlar.

Gerçi İngiltere ve Birleşik Amerika, monetarizmin önde gelen sınıma alanları olmuştur, ama bu ülkelerdeki uygulamalar ilk ya da tek örnek değil. FAC’nin egemen çevreleri yıllarca bir çeşit mali disiplin uyguladılar ki, monetaristler kendi politikalarını bu uygulama çerçevesinde örmeye çalışıyorlar. Fransa’da sol güçlerin etkisinden önce de, 1981 yılında Başbakan Barre monetarist nitelikli bir kemer sıkma politikası uyguladı.

Dahası, tekelci devlet kapitalizminin olduğu ülkeler dışında, çeşitli ekonomilerde de monetarist politikalar uygulanmaktadır. Bu konuda en iyi bilinen örnek Şili’dir. Salvador Allende hükümetinin yıkılıp General Pinochet yönetimi altında faşist diktatörlük kurulduğunda, ABD’nin çokuluslu şirketlerinin koruması altında ve hizmetinde, Chicago Üniversitesinde eğitilmiş ekonomistlerin doğrudan gözetimi altında monetarist bir rejim oluşturuldu. Daha önceleri de, 1950’li yılların ortalarından bu yana, gelişmekte olan ülkelerin çoğu, politik rejimlerindeki tüm farklılıklara karşın, monetarizmi benimsemek zorunda kaldılar. Çünkü, Uluslararası Para Fonu, ödemeler dengesi açıklarının kapatılması için yapacağı mali yardımlarda böylesi politikaları önkoşul olarak dayatmıştı.

Her yerde monetarist politikalar üç öğeden oluşmaktadır. Birinci, ekonomide enflasyonu önlemek için para miktarını ve büyüme hızını denetim

(*) Günümüzde büyük sermayenin ekonomik doktrinleri için bak: BSS № 6, 1981, M. Hudson, «Monetarizm: Bunalıma Çare mi?» BSS № 1, 1982, M. Graber, «Avusturya Keynesçiliği son ümit mi?» BSS № 1, 1982, S. Behak, «Finans Kapitale Hizmet Etmek?» BSS № 1, 1982; V. Perlo, «Reagan ekonomisi»nin sosyal-ekonomik sonuçları. BSS, № 1, 1983.

altına alma, piyasadaki paranın ve banka mevduatlarının artmasına karşı kısıtlayıcı hedefler koyma. İkincisi, sosyal gereksinimler için yapılan devlet harcamalarının azaltılması, özellikle borçlarla finanse edilen harcamaların örneğin bütçe açıklarının kısılması. Üçüncüsü, (*Laissez-faire*) (bırakınız yapsınlar) politikası, rekabet ve piyasa güçlerinin serbest işleyişi. Bu politikalar monetarist programı oluşturmaktadır. Ne ki, uygulamalardan sonra ortaya çıkan sonuç, tümüyle programa uygun düşmemektedir.

Başlangıçta monetarizm, *Laissez-faire* politikasına ağırlık vermesi açısından çelişkili görünmektedir. Devlet harcamaları ve borçlanmaların sınırlanması, kapitalist devletin ekonomik rolünün azaltılması, tekellerin işleyiş koşullarında istikrar sağlanması için devletin rolünün artırılması eğilimi ile ters düşmektedir. Burjuva ekonomistlerinin monetarizmi dayandırdıkları teorik temelin zayıf olması, yönelimindeki bu köklü değişikliği gerekçelendirmemesi, çelişkiyi daha da artırmaktadır.

Bu sorunların ele alındığı aşağıdaki yazıda önce doktrinin teorik temeli konu ve Marks'ın ekonomi politikasını kullanarak yanlışları gösterildi, ikinci olarak da tarihsel materyalizm açısından, tekelci devlet kapitalizminde monetarist politikanın rolü değerlendirildi.

ETKİN OLMAYAN ARAÇLAR

Burjuva ekonomi bilimi, monetarist politikaları doğrulamak için iki teorik sav getirmektedir: Paranın miktarı teorisi ve şu sav: Tümüyle esnek fiyatlarla birbirine rakip pazarlar sistemi, kaynakların en etkin bir biçimde kullanılmasıyla genel bir denge oluşturur.

Para miktarı teorisi önce Marks öncesi ekonomistlerce, klasik ekonomistler, özellikle Hume ve Ricardo tarafından ortaya atıldı ve Marks bunu eleştirerek geliştirdi. Daha sonra 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında yeni klasik ekonomistlerce ve sonra da, Keynesçilerin bu teoriye saldırılarının ardından, Milton Friedman'ın yeni klasik izleyicileri tarafından yeniden canlandırılarak daha karmaşık bir tabana oturtuldu.

Teorinin merkezini oluşturan sav basittir: Fiyat düzeyi, – metaların parasal fiyatlarının ortalaması – ekonomideki para miktarıyla belirlenmektedir. Para ölçüsü zaman içinde değişime uğramıştır. Bugün ise bu kağıt para, metal para ve çeşitli banka mevduatlarını içermektedir. Sava göre, piyasadaki nakit paranın ve banka mevduatlarının toplamındaki artış, fiyat düzeyinin yükselmesine neden olacaktır. Bu bir enflasyon teorisi olup, örneğin yılda yüzde 10'luk bir enflasyon para arzında yılda yüzde 10'luk bir artışın sonucu olacaktır. Daha kesin biçimiyle, monetaristlerin

inancına göre, enflasyonun tek nedeni budur. Hammadde fiyatlarında yükselme, örneğin, petrol fiyatının yükselmesi, hükümet para arzının artmasına izin vermediği sürece, enflasyona neden olmayacaktır.

Para miktarı teorisi çeşitli varsayımlara dayanmaktadır. Bunu Keynes'in savlarından ayıran ana yan, toplam meta miktarının değişmez kabul edilmesidir. Keynesçilere göre, eğer bu varsayım yapılmazsa, para miktarındaki artış, metalara olan talebin artmasına yol açabilecek, bu da belirli arzdaki metaların fiyatını yükseltmek yerine firmaların üretimi artırmalarına yol açacaktır. Böylece, para miktarının artması, metalara olan talebin artmasını getirmezse, aynı fiyatta ya da azıcık yüksek fiyatta daha fazla meta üretimine yol açacaktır. Ancak, yedek işçi ordusu meta üretiminde daha fazla artışı olanak vermeyecek bir şekilde tümüyle kullanılmadıkça, bu, para arzıyla fiyatların aynı oranda yükselmesini getirmeyecektir. Ne ki, monetarist teorisyenler, esnek fiyatlarla pazar rekabetinin üretimi ve emek gücü kullanımını her zaman en üst düzeyde tutacağını iddia ediyorlar. Eğer işsizlik varsa, bunun nedeni, işgücü pazarında sendikaların rekabeti önlemeleri, böylece işgücünün fiyatının (ücret) tam anlamıyla esnek olmaması, ya da, ücretler esnek iken, kendilerini işsiz olarak kaydettirenlerin, çalışma karşısında bunu gönüllü seçmeleridir.

Monetarist politikanın üç bileşeni bu teorik aparata uymaktadır. Para miktarı teorisinden, enflasyonun denetim altına alınması için, para miktarının denetiminin gerektiği sonucu çıkmaktadır. Pazar rekabetinin, kaynakların en etkin bir biçimde kullanılmasına ve maksimum meta üretimine yolaçacağı savı, *laissez-faire* uygulamasını haklı göstermek için ve pazarlardan devlet müdahalesinin çekilmesi için kullanılmaktadır (aynı zamanda para miktarı teorisini de desteklemek için). Serbest rekabetin meta üretiminde maksimum bir denge yaratacağı görüşü, şu görüşü getirmektedir: Devlet harcamaları kısılmalıdır. Çünkü bu, belli miktarda metaların özel sektörde kullanılabilirken, devletçe kullanılmasını getirecektir. Bu son görüş, kapitalizmde durgunluğun hükümet harcamalarının artmasıyla önlenebileceği, çünkü bunun talebin artmasını ve dolaşısıyla bunu karşılamak için üretimin artmasını getireceği biçimindeki Keynesçi görüşe doğrudan ters bir görüştür. Dahası, monetaristler, devlet harcamalarında kesinti yapılmasını, finansman için gerekli borç para miktarını artıracığı ve bunun da fiyatlarda yükselişe yol açacağını öne sürerek destekliyorlar.

Burjuva ekonomistlerinin monetarizmi desteklemek için bu teorik savları geliştirmeleri, bu politikaların neden benimsendiğini açıklamıyor. Bu, teorik ikna gereğinin değil, ideolojik, politik ve ekonomik alanda sınıf savaşımında güçler dengesinin bir sonucudur. Çünkü bu teori Marks'ın öğretisinin ışığında çok zayıf kalmaktadır.

MONETARİST TEORİNİN MARKSİST ELEŞTİRİSİ

Marks, yapıtlarında, özellikle, *Ekonomi Politğin Eleştirisine Katkı ve Kapital*'de kapitalist ekonomi teorisini geliştirdi. Burada Marks, monetarist yaklaşımı her yönüyle çürütmektedir. Burjuva ve kaba ekonomi teorilerinin eleştirisinde Marks, ister istemez bunu yapmak zorunda kalmıştır, çünkü monetarizm kaba ekonomi teorilerinin en modern geliştirilmesine tek örnek oluşturuyor. Marksizm, para miktarı teorisini de, en iyi denge yaratacak olan serbest rekabet teorisini de reddeder.

Marks, *Katkı*'da Hume, Ricardo ve diğer klasik ekonomistlerce öne sürülen para miktarı teorisinin ayrıntılı bir eleştirisini yapmıştır. (1) Marks'ın savı iki temel görüşe dayanmaktadır: Birincisi, metaların değişim değerleri son analizde onların üretim koşullarıyla belirlendiğinden, değişim sürecindeki para miktarı fiyatları belirlemez. İkincisi, paranın rolü, para miktarı teorisindeki gibi, sadece dolaşım aracı olarak ele alınmamalıdır.

Değişim değerlerinin son analizde üretim koşullarınca belirlenmesi savı, kuşkusuz, Marks'ın değer teorisinin özünü oluşturuyor. Değer teorisi ise Marks'ın sermayeyi analizinde temel direktir. Marks *Kapital*'de metaların değerlerinin üretim alanında belirlendiğini, meta dolaşımının gerçekleştiği değişim alanında ise ifade bulunduğunu, üretim fiyatına ve pazar fiyatlarına dönüştüğünü gösteriyor. Marks, *Katkı*'da Mill ve benzeri yazarların, değişim değerlerini dolaşımın ve para miktarının bir sonucu olarak göstermekle yanlış yaptıklarını belirtiyor.

«Mill'in tüm bilgeliği yalnızca bir dizi keyfi ve eskimiş varsayımdan ibarettir. „Herhangi bir ülkede toplam para miktarının“ metaların fiyatlarını ya da para değerini belirlediğini ispatlamak istiyor. Dolaşımdaki meta miktarının ve bunların değişim değerlerinin değişmediği kabul edilirse, aynı şekilde kıymetli madenlerin de üretim maliyeti ile belirlenen değeri ve dolaşım hızı değişmez kabul edilirse, ve aynı zamanda da dolaşımdaki metal para miktarı hâlâ ülkede varolan para hacmine bağlı olarak artıyor ya da azalıyorsa, o zaman, açıktır ki, kanıtlanmaya çalışılan varsayılıyor demektir. Dahası, Mill de Hume'nin yaptığı yanlış yapıyor, belirli değişim değerleriyle metaları değil, kullanım değerlerini dolaşıma koyuyor. Bu nedenle, tüm „varsayımları“ kabul edilse bile, savı yanlıştır. Dolaşım hızı ve aynı şekilde, kıymetli metallerin değeri ve dolaşımdaki meta miktarı değişmeyebilir, ancak buna karşı bazen bunların değişim değerlerindeki değişim sonucu, daha az miktar bir para gerekebilir». (2)

Modern monetarist teorinin özünü oluşturan «maksimum üretim»de,

(1) K. Marks, *Yapıtlar*, c. 13, s. 139–167.

(2) Agy., s. 161.

dolaşıma girenin kullanım değerleri miktarı olduğu ve değişim değerlerinin dolaşıma girme yerine dolaşımdan çıktığı görüşünü içermektedir.

Marks'ın para miktarı teorisini eleştirisinde, kullanım değerlerinin mi, yoksa değişim değerlerinin mi dolaşıma girdiği sorusu büyük öneme sahiptir. Çünkü, bu teorinin savunucuları, paranın sadece bir özelliği, dolaşımdaki rolü, dolaşım aracı olması işlevi üzerine teori kuruyorlar. Marks'a göre, metaların fiyatı ile para arasında ilişki incelenirken, paranın tüm işlevleri, özellikleri değer ölçütü olma ve «para» işlevi de dikkate alınmalıdır. «Değer ölçüğü işlevi açısından, birim olarak kullanıldığında ve altının nominal altın olması durumunda, ana etmen, paranın fiziksel bir madde olmasıdır . . . Öte yandan, dolaşım aracı olarak işlev gördüğünde, hayali olmayıp diğer metalarla birlikte gerçekte var olması gerektiğinde kendi maddesiyle ilişkisi olmayıp ana etmen durumuna gelir.»⁽³⁾ «Para» olarak işlevi ise, değer maddedeleşmiş şekli olması ve dolaşımdan çekilebilmesi, atıl durumda tutulabilmesidir. Böylece Marks klasik ekonomi politigin yanlısını şöyle gösteriyor: «Paranın bir dolaşım aracı olma gibi özgül yanı, onun para özelliğine karşı kabul ediliyor». (4)

Marks'ın paranın «para olması» teorisi, değişim değerinin belirleyici faktörlerine ilişkin teorisiyle birlikte, para miktarı teorisini önerenlerinkine göre tümüyle karşıt sonuçlar ortaya koyuyor. Dolaşımdaki para miktarının metaların değişim değerini belirlemesi yerine, metaların değişim değeri dolaşımdaki para miktarını belirliyor. Böylece, klasik miktar teorisyenlerinin paranın dolaşım hızının sabit olduğu varsayımı kabul edilse bile, Marks şunu gösteriyor: «Böylece fiyatların yüksek ya da düşük olması, dolaşımdaki paranın az ya da çokluğundan değildir ama, fiyatların yüksek ya da düşük olması nedeniyle, dolaşımdaki para az yada çoktur». (5)

Değişim değerlerinin gerektirdiği dengeyi sağlamak için dolaşıma para sokulması ya da para çekilmesi nedeniyle bu «dolaşım yasası»da işlemektedir. Dolaşımdan para çekilmesi ve bunun tersi, para «para olarak» işlev gördüğü için olanaklıdır, sadece dolaşım aracı olduğu için değil. Para dolaşımın dışında değer bağımsız maddedeleşmiş biçimi olarak atıl bir şekilde de tutulabilir. (Bununla ilgili bir görüş teorisinin bütünü Marksist olmamasına karşın, Keynes tarafından rastlantıyla «Likidite Önceliği» teorisinde geliştirildi.)

Dolaşım için gerekli olan para miktarı sadece metaların değişim değerleriyle değil, paraninkine göre değişim değerleriyle belirlenir. Para kendisi bir meta olduğunda, örneğin altın, altının üretim koşulları onun değerini belirlemektedir. Üretilmiş bir meta olduğu için de diğer metaların

(3) Agy., s. 103–104.

(4) Agy., s. 141.

(5) Agy., s. 88–89.

değerleri için bir ölçüt işlevini görebilir. Böylece, paranın değer ölçütü ve «para» olması nedeniyle Marks dolaşım alanında para yasalarını inceleyebilmiştir. Diğer değerlere göre paranın değeri, dolaşım için gerekli para miktarını etkilemektedir. Paranın «para olarak» rolü de paranın dolaşımdan çekilmesine ve ihtiyaçları karşılamak için dolaşıma sokulmasına olanak sağlamaktadır. Böylece paranın değeri değişmeyip, herşey sabit tutulduğunda, diğer metallerin değerlerinin yükselmesi, dolaşımdaki para miktarının artmasına yol açacaktır. Bu ise miktar teorisinin öne sürdüğü sonucun tam tersi yöndedir.

Marks sadece altının dolaşım yasalarını formüle etmekle kendini sınırlamadı, altının yanısıra, altına dönüştürülmeyen kağıt para da dolaşıma sokulduğunda, bu yasaların buna uygun hale getirilebileceğini gösterdi. Bu temelde düzenlenen dolaşım yasası da aynı sonuçlama yönteminin bir ürünü olup klasik miktar teorisyenlerinininkiyle kesinlikle ters yöndedir.

Ancak Marks kendisi tekeli devlet kapitalizminin mali sistemlerine uygun dolaşım yasaları geliştirmedir. Çünkü burada banknot para ve kredi para (geniş anlamıyla, devletin çıkardığı yasal para ve banka mevduatları, çekler), altın hiçbir etkin parasal rol oynamazken dolaşıma girmektedir. Bu koşullarda, dolaşım yasasını geliştirmek görevi, eğer monetarizmin miktar teorisinin modern uygulamalarına karşı çıkmak istiyorlarsa, Marksist ekonomistlere düşüyor.

Marks'ın para teorisinin bir özelliği, onu monetaristlerin teorilerinden ayırıyor ve modern dolaşım yasalarının geliştirilmesine temel oluşturuyor. Şöyle ki, Marks, paranın değişik biçimlerinin tarihsel gelişim teorisini kurdu. Marks'ın analizi, meta paradan metal, kupon, kağıt ve keredi paraya kadar paranın gelişimini içermektedir. Paranın son gelişim biçimlerinin açıklanması, para dolaşımının modern yasalarına temel olacaktır. Bu aynı zamanda, paranın gelişimi ve yeni biçimlerinin önemini hesaba katmayan monetaristlerin para konusundaki görüşlerinden tümüyle farklıdır.

Marks'ın para teorisi, miktar teorisinin tam tersidir. Aynı zamanda, Marks'ın birikim teorisi de esnek fiyatlarla serbest rekabetin genel bir denge oluşturacağı ve kaynakların en verimli bir biçimde kullanılacağı, iş gücü kullanımının istenen en yüksek düzeyde olacağı yolundaki diğer monetarist görüşleri çürütmektedir.

Kapitalist birikim birbiriyle çelişkili eğilimler doğurur. Bunlardan en önemlisi, kâr oranının düşme eğilimi ve bunun ekonomik bunalımları, refah ve çöküntüleri kaçınılmaz kılan ters yöndeki etkileridir. Bu genel birikim yasası dalgalanan yedek işçi ordusunu oluşturmakta ve ona bağlı olmaktadır. Yedek ordunun işlevi, ücretler ve iş gücünün değeri üzerine çok büyük baskı uygulamasının yanısıra, birikim yeniden olanaklı olduğunda, sermayenin büyümesi için bir işgücü deposu olarak hizmet etmesidir. Mo-

netaristlerinkinin tersine, Marks'ın teorisinde, kullanılmayan işgücü, kapitalist birikim için temel gereksinim olarak varlığını sürdürür.

Bunalımla bağlı birikim ve yedek işçi ordusu yasaları, kapitalist çelişkiler üzerine daha genel Marksist perspektiflerin özgül örnekleridir. Ekonomide en temel ve onu ileriye götüren çelişki, sermaye ile emek arasındaki çelişkidir. Ancak, buna ek olarak, kapitalistler arası rekabet ve sermayenin değişik kesimleri arasındaki çatışmalar da birikimin izlediği çizgiyi belirler. Bu diyalektiğin Marksist kavramı, bunalımların ve geçici düzensizliklerin kaçınılmaz olduğudur ve bu da, serbest pazarlar ve esnek fiyatlarla rekabetin uyumlu bir dengeye yol açacağı biçimindeki monetarist görüşle taban tabana zıttır.

THATCHERCİLİK VE HEDEFLERİ

Monetarizm tek başına doğrudan ekonomik konulara yönelmiştir ama burjuvazinin en gerici kesimlerinin politik ve ideolojik saldırısının da bir parçasıdır. İngiltere'de kullanılan «Thatcherçilik» terimi, monetarizmle yönlendirilen ekonomiden çok bu politikanın en önemli hedefi, işçi sınıfının örgütlü sendikal gücüne darbe indirmektir. Keynesçilik devlete bağlayıcı düzenlemelerle belirlenir. Sendikaları devlet aygıtına daha sıkı bağlayarak görünüşte daha güçlü bir konum verirken bu birleşme yoluyla ve ücret artışlarına getirilen hükümet sınırlamaları (gelirler politikaları) yoluyla onların savaşım potansiyellerini zayıflatmaktadır.

Monetarizm aynı amaçlarla daha değişik bir yol izliyor. Bu nedenle, burjuvazi açısından 1979'dan bugüne kadar başarılı görünmektedir. «Devletin geri itilmesi» ve rekabet eden pazar güçlerine daha büyük özgürlük tanıma biçimindeki monetarist amaç, Thatcher hükümetinin özel sektördeki ücretler üzerindeki devlet denetiminden (gelirler politikaları) resmen vazgeçmesine yol açtı. Ancak pratikte, devlet kuruluşlarında çalışan işçilerin büyük bir bölümünün ücretleri üzerinde sert bir denetim uygulandı. Ne ki, gelir politikalarından vazgeçilmesine, sendikal gücün yenilenmesi eşlik etmedi. Hükümetin serbest, rakip pazarların verimliliğine inancını ilan etmesi, *laissez-faire* görüşünü desteklemesi, sendikaların grev yapma hakkını sınırlayan, örgütsel gücünü zayıflatan yasaları haklı göstermek için kullanılmaktadır. Çünkü sendikalara, rekabette tekeli engeller oluşturdukları için saldırılmaktadır. Yedek işçi ordusundaki bireysel işçilerin diğer işçilere karşı çıkması ve ücretleri düşürmeleri, işte monetaristlerin sendikalara saldırı yoluyla desteklemeye çalıştıkları pazar rekabeti biçimi budur. Ve ekonomik bunalımın derinliği, yedek ordunun büyüklüğü bu rekabet güçlerine ek bir dürtü vermektedir.

Monetarizmin sendikalara saldırısı, tümüyle sermayenin çıkarları doğ-

rultusundadır. Ancak, Thatcher hükümetinin ulusal ekonomiyi uluslararası rekabete bütün gücüyle açmasının daha çok kısmi bir etkisi vardır, ulusal sermaye yerine uluslararası sermaye ve tekellerin ülkedeki sanayi sermayesi yerine mali sermayenin yarar sağlamasını getirmektedir.

Monetarizm, hükümetin kur oranlarını belirleme işlemlerinden büyük ölçüde çekilmesini ve rekabet edemeyecek işletmelerin desteklenmesinden ve yada devlet yardımı yapılmasından genel olarak vazgeçilmesini getirdi (gerçi bu hükümet ve ondan önceki Labour hükümeti kurumlar vergisini o denli düşürdüler ki, pek çok işletme hemen hemen hiç vergi ödemiyor). Bu, kapitalist dünya ekonomisinin eşitsiz gelişmesi sonucu, uluslararası işbölümünde belirli değişikliklerin olduğu bir sırada gerçekleştirildi. Sanayinin her dalında önde gelen merkezler bir gelişmiş kapitalist ülkeden diğerine ve gelişmiş kapitalist ülkelere yeni sanayileşmekte olan ülkelere kaydı. Bu kayış ve ona eşlik eden ekonomik bunalım, İngiltere'de olduğu gibi, ekonomilerde temel sanayi sektörlerinde çöküşü dayatma özellikle büyük rekabet güçleri doğurdu. *Laissez-faire*'nin öne çıkarılması ise monetarizmin bu çöküşün karışık ve anarşik yapısını özen-dirmesi demektir.

Ne ki, çokuluslu şirketler ve mali sermaye, monetarizmin beslediği, artan uluslararası rekabetten yararlanmaktadır. Kaldı ki, bunların kârları dünya çapında oluşmaktadır ve eğer yeni bir uluslararası işbölümü, uzun erimli kârlılığı güçlendirmek için kapitalizmin zorunlu bir yeniden örgütlenmesiyle, bundan yarar sağlayanlar ve İngiltere'de ya da herhangi bir tekil ekonomide sanayi sermayesinin zayıflıklarından zarar görmeyenler, sermayenin bu kesimleridir. Dahası, *laissez-faire*'nin öne çıkarılmasıyla İngiltere'den sermaye ihracı üzerindeki tüm denetim 1979 yılında kaldırıldı. Böylece, mali sermaye ve çokuluslu şirketler, borç alma, borç verme ve uluslararası ölçekte yatırım yapmada artan serbetlikten yararlandılar.

Monetarizmin ekonomi üzerindeki etkisine gelince, yeni uluslararası iş bölümü bağlamında, pazar ekonomisine doğru köklü bir kayış sağlama çabaları onun politik ve ideolojik gücünü oluşturmaktadır. İngiltere Marksistleri bunu, İngiltere'de sınıf ilişkilerinin karakterini kararlı bir biçimde değiştirme girişimi olarak değerlendiriyorlar. Bu sadece işçi sınıfına saldırı, varolan sınıflar arasındaki güçler ilişkisini değiştirme sorunu değil, ama sömürülen sınıfların öz doğasını değiştirme çabasıdır. Burada önemli olan sınıf dayanışması yerine bireysel ahlak, kendine güven, bireysel sorumluluk ve rekabetçilik yaratma girişimleridir. Bu, işçi sınıfının sendikalara bağlılığını ve işyerlerini korumada ve sağlık, yaşlılık, eğitim gibi sosyal yardımları sağlamada devletin gücüne olan inancını zayıflatma girişimidir.

Monetarizm ya da Thatcherçilik, işçi sınıfının birliğini zayıflatma, ücret-

lileri orta tabakalara bağlamaya doğru itme girişimidir. Bu orta tabakalara dayanan yeni bir sağın oluşturulmasıyla, işçi sınıfı üzerinde yeni bir egemenlik kurulmak ve uluslararası sermayenin serbest hareketi için istikrarlı bir destek kaynağı sağlanmak isteniyor.

BÜYÜK SERMAYENİN YARARINA

Açıktır ki, monetarizm tekelci devlet kapitalizmi içinde yeni bir gelişmedir ve Marksistlerin bu aşamayı kavramalarında bir sorundur.

Tekelci devlet kapitalizmi, ekonomiye devlet müdahalesinin arttığı ve bunun tekelci sermayenin çıkarları için kullanıldığı bir aşamadır. Devlet müdahalesinin çok büyük olduğu bu yolla, refah devleti aracılığıyla iş gücünün yeniden üretiminin güvencelendiği, kredi ve mali kaynakların sağlama alındığı, pazarların istikrarlılığı için Keynesçi yöntemlerin uygulandığı bir aşamadır. Ancak monetarizm ekonomik işleyişte devlet müdahalesini kesinlikle azaltıcı bir girişim olarak ortaya çıkıyor. Sosyal hizmetler kesilerek pazar temeline oturtuluyor, sanayiye devletin mali desteği ve banka kredilerinin yönelimi üzerindeki denetimi çekiliyor, pazar istikrarsızlığına hiçbir önlem konmaksızın izin verilmiyor. Gerçekte monetarizm tekelci devlet kapitalizminin çözülmesinin bir göstergesi mi?

Marksist sav bunun böyle olmadığını. Monetarizm, tekelci devlet kapitalizmi içinde oluşan özel bir yöndür. Birincisi, bunun uluslararası sermayenin büyük tekellerine ve onunla işbirliği içinde olan mali sermayeye yarar sağlayan bir ekonomik politika olmasıdır. Bu bağlamda, kapitalizmin bu aşamasındaki politikaların normal işlevlerinden farklı bir yanı yoktur. İkincisi, devlet müdahalesine şiddetle karşı çıkan ideolojisine karşın, devleti zayıflatan bir politika değildir. Gerçekte, politik yapısı kapitalist devletin gücünü artırma yönündedir. Bireysel görüşlerin, sağ küçük burjuva ideolojinin yaratılmasıyla kapitalist yönetime karşı duran sınıf dayanışması ve sınıf örgütlenmesinin zayıflatılmak istenmesidir. Bunun etkileri İngiltere'de militarizme verilen desteğin artması, 1982 yılında Arjantin'e karşı savaş sırasında yükseltile savaşı çıkırtkanlığı ve öteki gerici politikalara verilen desteğin güçlendirilmesiyle görüldü. Monetarizmin devlet harcamalarının kısılması yönündeki parlak sözlerinin ardında Thatcher hükümeti askersel harcamaları, polis kuvvetlerine yapılacak harcamaları dramatik bir biçimde artırdı.

Böylece, politik anlamda, monetarizmle devlet güçlendiriliyor. Öte yandan monetarist politikayla devletin ekonomik gücünün artırıldığı da bir gerçektir. Monetarizmde, Keynesçi politikaların egemen olduğu dönemde

getirilen devletin sorumluluğunu yüklediği olumlu müdahaleler kesildi ama devletin olumsuz müdahaleleri yeni bir güç kazandı. Özellikle, devlet yasayı ve işsizliği kullanarak, üretimde ve ücretlerin saptanması görüşmelerinde sendikaların gücünü zayıflattı. Dahası, tüm devlet işlerinde sıkı bütçe kontrolü dayatılarak devletin ağırlığı daha sıkı ve daha merkezi denetimli ve böylece daha güçlü bir tabana oturtuldu. Devletin tüm dallarında, merkezi hükümet bölümlerinde, devletleştirilmiş sanayi kesimleri, yerel yönetimler ve diğer dalların harcama ve finansman planlarında belli bir derece bağımsızlıkları vardı. Bu bağımsızlık, 1970'li yılların ortalarında bütçe işlemlerinin sıkılaştırılmasıyla giderek azaltıldı ama Thatcher hükümetinin monetarizmiyle daha sonra tümüyle kaldırıldı. Şimdi devletin tüm dallarındaki ekonomik faaliyeti etkin bir merkezi denetim altındadır ve devlet tarafından yapılan ödemler net yerel üretim yarısı kadar olduğundan merkezi denetim, devletin merkezi ekonomik gücünü önemli ölçüde artırıyor.

Monetarizm, sermaye açısından Keynesçiliğe oranla daha fazla yarar sağlayacak hiçbir garanti veremedi. Olumlu devlet müdahalelerinden vazgeçilmesiyle istikrarsızlık yaratılması nedeniyle monetarizm sermaye için çok büyük riskler taşımaktadır. Yönetici sınıfın tekrar Keynesçi konumdaki eski biçimlere dönmesi beklenebilir. Marksist teori, Keynesçiliğin ve monetarizmin, egemen sınıfın kendi isteğiyle seçtiği, sadece birbirine rakip politika teknikleri olmadığını açıkça gösteriyor. Her ikisi de nesnel güçlerin ve maddi koşulların birer ürünüdür. Keynesçiliğin burjuvazi için gücü, onun modern kapitalist ekonomide devletin büyük bir ağırlığı olduğu ve hatta devletin olumlu müdahalelerini azaltma yolunda monetarist girişimlerin devlet eliyle yapılan harcamaları ve üretimi önemli ölçüde azaltmayacağı şeklindeki nesnel duruma karşılık vermesidir. Ne ki, sermaye kesimlerini monetarizmi desteklemeye iten nesnel etmenler vardı.

Gerçi Keynesçi devlet harcamaları sermayeye yarar sağladı ama bunlar üretici olmayan harcamalardır. Böylece, devlet harcaması artı değer üretimine dolaylı olarak katkıda bulunsa da, kendisi artı değer yaratmaz ve sonunda özel birikimin kullanabileceği artı değeri yutan vergi ve borçlanmalarla finanse edilmek zorundadır. Bu nedenle, 1970'li yılların ortalarında sanayide kârlar son derece düşük düzeylere vardığında, sermayenin Keynesçi politikalara karşı tutumunun birden fazla anlamı olmalıydı. Kârların azalmasını önlemek amacıyla sermayenin monetarist girişimlere yönelmesi için koşullar olgunlaşmıştı. Sermayenin bakış açısından, eğer kârlar düşmeksizin devlet müdahalesi Keynesçi çizgide tutulabilse, monetarizme verilen destek azalacaktır.

İşçi sınıfı açısından, monetarizme karşı savaşım, tekelci devlet kapitalizminin tüm biçimlerine karşı savaşımdır. İngiltere'de bu savaşım alter-

natif bir ekonomik strateji için işçi hareketi kampanyası temelinde yürütülmektedir. İlk olarak İngiltere Komünist Partisi tarafından formüle edilen bu strateji ile mali sermaye ve metaların hareketine karşı sosyalist önlemler getirilecek, genişletilmiş bir refah devleti yeniden kurulacak, toplumsal mülkiyetin daha fazla olduğu planlı bir sanayi yeniden yaratılacaktır. Bunun başarısı parlamenter ve parlamento dışı kampanyaların gücüne ve sonuçta devlet erkinin sosyalist dönüşümüne bağlıdır.

TÜSTAV

Güçlü bir barış aracı

James Aldridge

İngiliz yazarı

Henri Barbusse'ün *Ateş'i* ile ilk kez tanıştığımda çok gençtim. Onu okuduktan sonra babamla görüş ayrılığına düştük, çünkü onun kitap üzerine görüşü benimkinden farklıydı. Gerçekte bu, savaşın ve barışın doğası üzerine bir tartışmaydı. Ben savaş karşıtı gerçektende barış demektir diyordum. O buna karşı çıkarak şöyle dedi: «Unuttuğun şey, *Ateş'in* savaş üzerine bir kitap olmasıdır. Savaş karşıtı olsa bile, bu, onu barış üzerine bir kitap yapmaz!»

Ona katılmak zorunda kaldım ve daha sonra yirmili, otuzlu yıllarda yayınlanan diğer «savaş kitaplarını» okuduğumda anladım ki, Hemingway, Remarque, Aldington ve diğerleri gibi yoğun olarak savaş üzerine yazanlar, bize onun ne kadar aptalca bir israf olduğunu söylüyorlardı, ama Barbusse de içinde hiçbiri, özgül olarak barış üzerine yazmamışlardı. Daha da önemlisi, onların hepsi nefret ederek de olsa savaş üzerine yazabiliyordu. Ve bu aşırı durumlarda karakterlerin, bireylerin davranışında yansıyor. *Savaş ve Barış*'taki Prens Andre ve Natasha savaş içindeki bireylerdir. *Silahlara Veda*'daki Frederik ve Katherina da, *Batı cephesinde yeni bir şey yok*'daki o, okul çağındaki tüm askerler de öyle.

Bu her zaman böyleydi. Klasik edebiyatta bile savaşın kahramanlar hem birer kişiliktirler, hem de savaşın bir parçasıdır. *Odysse* yalnız vuruşmanın ve şiddetin kaydı değildir. O, aynı zamanda, çatışmanın ve vuruşmanın insan ruhuna neler getirdiğinin ve insanın onun en büyük kötülüklerine nasıl olup da dayanabildiğinin (çoğu kez moral açıdan) karmaşık bir arayışıdır. Yaşamın herşeye karşın sürmesi, bu, savaş bize kahramanca bir şey olarak sergilendiğinde bile, her zaman savaş üzerine edebiyat için sağlam bir liman olmuştur. Kimi zaman böyledir. Çünkü insanlar her zaman, yıkımına karşın yeniden kurulabilir olan, yeniden kurulan bir dünyada özel yaşamlarını sürdürerek yaşayabilmişlerdir.

Ama bugün, bir kıyametle karşı karşıya olduğumuza göre, edebiyatımızda, bireyler olarak yeni bir savaştan bir kez daha sağ salim çıkabileceğimize ve bir kez daha yeniden kurulan bir dünyaya gözlerimizi açabileceğimize kendimizi nasıl ikna edebiliriz? Bugün bir yazarın eğilmesi gereken, daha önce savaşılmış ve yaşamın sürebildiği bir savaşın dersleri değil, eşi görülmedik, henüz olmamış bir savaştır. Gerçekte, gelecekte herhangi bir edebiyat, savaş ya da barış üzerine edebiyatımız olacaktır,

yeni bir savaş asla çıkmamalıdır. Çünkü nükleer bir savaştan sonra birey diye birşey, daha doğrusu geriye başka hiçbir şey kalmayacaktır.

Bu apaçık gerçeği ele almanın belki de tek yolu bugünkü açmazın nedenlerine eğilme, insan ilişkilerinde ne olup da, kendi kendimizi yok etme noktasına gelebildiğimizi görmektir. En basit yanıt politik ve sosyal olandır ve onu yalnız yan tutarak çözebilirsiniz. Ama bu, edebiyatın sıkıntılarına yanıt verebileceği bir alan değildir. Çaresiz ya da isteksiz, ya da pasif ya da kafa karışıklığı içinde görünen, böylesi bir durumun varlığına sıradan erkek ve kadınlara ne oldu? Bize ne yapıldı? Ve neden böyle çaresiz, isteksiz ve kafası karışmış görünüyoruz? Eğer bunun sosyolojik ve kişisel yanıtları varsa, psikolojik ve ahlaksal yanıtları da olmalıdır. Eğer insan yığınsal intihar noktasına kadar çürütülmüşse, yine de insanın kendisi hâlâ öznedir ve siz bunun, insanın içindeki nedenini ve açıklamasını bulmak zorundasınız.

Yazarın, arzularımızın ve açılarımızın arayıcısının, en hassas duyarlılıklarımızın uyarıcısının, davranışlarımızı, o tüm harika karmaşıklığı ile açıklayabilecek ya da en azından açığa çıkarabilecek olanın, özel alanı bu olmalıdır. Eğer bize insancıl bir açıklama getirecek, açmazımıza derinlemesine psikolojik olarak dalacak bir edebiyatımız olacaksa, işe bugünkü duruma edebiyatın şimdide dek nasıl katkı yaptığını anlayarak başlarız. Bugün Batıda modern edebiyat kendi kendimize sahip çıkmadaki yeteneksizliğimizi açıklamaya eğer bir katkıda bulunuyorsa, bu çok küçük bir katkıdır. Onun kafası, içinde bulunduğumuz durum kadar karışıktır. Ya da daha da kötüsü onun büyük bir bölümü, gerçekte bizi böylesi çaresiz, yetersiz kılan ve açıkça yaşama azmi olmayan kişiler durumunda bırakan ahlaksal ve sosyal kafa karışıklığına katkıda bulunuyor. Eğer bugün direnen ve yaşama azmi gösteren kadın ve erkekler varsa, bunun için, bizim kitapçılarımızda bulacağınız katkıların büyük bir çoğunluğuna belirli bir teşekkür borcumuz yok. Batılı insan, eğer kendi kendini yok etme noktasına kadar çürütülmüş görünüyorsa, son zamanlardaki edebiyatımızın bu noktaya varılmasına yardım ettiğini söylemeliyiz.

Söz konusu olan, yazarların bilinçli olarak çürütmeye yönelmesi değildir. Onlar, bireye inanacak hiçbir şey bırakmayan, parçalanmış bir aşkın ve seks adını verdiğimiz bir çeşit biyolojik incelemenin kamçılanmasından başka arzu bırakmayan tehlikeli bir toplumun apaçık yanlışlarına boyun eğmişlerdir. Aşk ve seks, kaçınılmazlıkla insan dramının bir parçasıdır, ama eğer o sunmak zorunda kaldığımızın tümüyle, işte bu yenilgimizin nedenidir. Ve savaş tehlikesi ile barışın şansı söz konusu olunca, bugüne kadar bu seçime katılan ciddi bir edebiyat yaratmadaki yeteneksizliğimiz şunu açığa çıkarıyor: Bugün yazarların başarısızlığı tarihte hiçbir zaman görülmediği kadar gerçektir.

Kötü olan, kötü edebiyatın, iyi edebiyatın da şansını olumsuz yönde etkilemesidir. Çünkü kötü edebiyat insanların giderek insan davranışlarının edebi yolla tedavisine olan güvenini de yıkıyor. Merak, bizi, edebiyatta ilkel ve açık-saçık olanı okumaya çekebilir. Ama bunların yaşamın daha geniş parçası için, daha doğrusu tıpkı bizim gibi, sosyal çatışmalar ve özel sorunlarla çevrili olan gerçek yaşam için geçerli olmadığını biliriz. Eğer kişiselleştirme etle sınırlı kalırsa ve eğer edebiyat etin neyin mirası olduğunu kavramaya artık çaba göstermezse, bizi bekleyen tek şey hastalık değildir.

Bugün yaşam için sorun budur. Tümümüzün karşı karşıya olduğu, tedavisi yokmuş görünen, çünkü umutsuz derecede hasta olan insanlardan kaptığımızı sandığımız bir çeşit bulaşıcı hastalıktır. Barış edebiyatının kaynağı buralarda bir yerdedir, çünkü onun ele alması gereken şey, kendi kendini yok etme hastalığıdır. Barış, yalnızca bir sözcük, hatta bir koşul da değildir. Eğer ona diyalektik olarak bakarsak o, savaşın karşıtı bile değildir. O, savaşı yaratan aynı koşulların ürünüdür. Çünkü toplumda gerçek seçim, insanların içinde buldukları koşullarda ne yapacaklarıdır. Edebiyatın işe başlaması gereken yer de işte tam burasıdır.

Pratikte bu her zaman kolay olmuyor. Eğer insan bir yazarın barış üzerine ne yapması gerektiğini sorarsa, yanıt çok yalın olabilir. Barış üzerine, yazabildiği kadar iyi yazmalı ve diğer alanlarda onun için ne olanaklıysa yapmalıdır. Ama ben, bir yazarın kendine «ben şimdi barış üzerine bir roman yazacağım» dediğini ve yazmaya koyulduğunu hiç işitmedim. Zaten bir yazar böyle yapsaydı, sonucun iyi olma şansı çok az olurdu. Sorun bir konuyu işlemek, dahası bir görevi yerine getirmek sorunu değildir. Zaten, çoğu Batı yayınevleri onun yüzüne bile bakmayacaktır. Kitap raflarını, kitaplıkları ve dükkanları doldurup taşıran tipte popüler edebiyat, bugün artık tümüyle katıksız bir pazar malı olarak ölçülüyor. Ve barış, bu tür aritmetikte hesaba alınmıyor. Yine de bugün bir yazarın yapması gereken, ruhun çürümesini ele almaktır. Öyle ki, insanda, ölüm yerine yaşamı seçecek ne varsa, onu açığa çıkarmaya koyulmalıdır. Ya da herşeyi, tümümüzün sonu olacak bir çözümün şiddetine terketmemiz için bize yapılan insanlık dışı baskı karşısında, insanın sıradan insan ahlakını tercih etmesi gerektiğini açıklamalıdır. Tümümüz seçim yapmak zorundayız. Ahlak gereksinimimiz var. Ve burada, tümümüzü içine alan hem kişisel yaşamımızda, hem de sosyal çevremizde – bu dev çatışmadan doğan bir çeşit edebiyat varolmalıdır.

Yaşadığımız ahlaksal ortamı yeniden yapılandırmak üzere kolları sıvalmalıyız, ama vaaz vererek değil, bu özel anda, yaşamımızdaki gerçek doğruyu bulup çıkararak. Yaşamımız yıkımla, varoluşu sürdürmek arasındaki çatışmada bir çeşit arap saçına döndü. Aynı kategoride, barış, savaş kadar toplumumuzun ürünüdür. Ama, eğer savaş bir bakıma ikna

etmenin, kandırmanın, beyin yıkamanın ve tüm akıllı duyarlılığımızın yıkımının sonucuyorsa, o zaman barış için edebiyatın hammaddesi yaşama karşı saflığımızı yitirişin bağındadır. Yazacak bir şey bulmak zorunda olduğumuz için değil, bugün yaşam bu kaygıyı taşıdığı için. Bu hepimizin boynunun borcudur, çünkü hepimizi etkileyecek olandır. Öyleyse bunun altından nasıl kalkacağız? Çünkü aşkın, duyguların, kavgaların hatta seksin başına başka ne gelmiş olursa olsun, şimdi hepsinin üstünde kara bir bulut dolaşiyor. Eğer omuzlarımızın üzerinden varolmayı sürdürme umutlarımızı belirleyen şeye gözetarsak, göreceğiz ki, yaptığımız herşey tehdit altındaki gelecekle ölçülmelidir.

Bugünlerde elime bir çocuk kitabı bile alsam, çocukların hangi dehşeti düşünmeye ve duymaya ikna edildiklerini anlamaya çalışıyorum. Büyüklerin davranışının çocuklarımız üzerindeki etkisi, çocuk edebiyatının içine sızıyor ve burada da genç beyinlere şiddeti, düşmanlığı, nefreti ve hileyi doğal göstermek için baskı yapılıyor. Vahşi, kıyameti anlatan çocuk dergileri var. Bunlar her Batı ülkesinde milyonlarca satılıyor. Bu çocuk dergilerinde savaş, oğlan çocuklarını onun gelişen erkekliklerinin bir kanıtı olduğuna ikna etmek üzere kullanılan bir oyun, silahlı vuruşma için bir spor alanı oluyor.

Kitaplar, çocuk dergileri, TV ve filmler aynı şiddeti uzaya taşıdı. Hemen hergün TV'de ya da bir çocuk dergisinin ya da bir kitabı elimize aldığımızda, uzayın geleceğini bir dehşet olarak ya da tehdit eden, öldüren çarpıtılmış cisimlerden ibaret olarak yansıtan bir şeyler görebiliyoruz. Eğlence için diyorlar. Ama tümünü ele aldığımızda, parçaları mozaik gibi bir bütünün içinde birleştirdiğimizde, çocuklarımızın ölümle uğraşan bir eğitim ve hatta yönlendirme ile çevrili olduğu ve bunun onların genç ve yetişkin insanlar olarak düşüncelerinin temellerini etkilediği ortaya çıkıyor. Çocuklara nasıl yaşanacağı öğretilmeden önce, nasıl öldürüleceği öğretiliyor.

Edebiyatımızda bu, türlü-çeşitli şiddeti ve kokuşmayı savunan temel tez, onun yaşamı yansıtmakta olduğudur. Ve zaten tümü doğrudur, çünkü insanlar böyle davranıyorlar ve böyle düşünüp böyle duygular taşıyorlar, deniyor. Üstelik hepimiz çürümüş değil miyiz? Öyleyse başımızı kuma gömmenin yararı nedir? Zaten doğru davranışı savunan ya da ahlak nutku atan edebiyat öylesine sıkıcı olacaktır ki, kimse ona inanmayacaktır. Evet tüm bunların bir bölümü doğrudur, ama yalnız bir bölümü.

Toplumumuzda çürümüş olan herşey, göğüslememiz gereken bir sorundur. Ve bizi iyi olmaya ikna etmek adına, kendimiz üzerine yalan söyleyen bir tür edebiyatı kim okuyacaktır? Sorun, bu değildir. Yaşam çok yönlü ve çelişkilerle yol alıyor. Bizi böylesine derinlemesine etkileyen duygusal ve fiziksel şiddete biz de eğilmeliyiz. Dahası, seçim hakkı verildiğinde, çoğu

insanın ölümü değil yaşamı seçeceğini ve şiddetin olmamasını şiddete yegleyeceğini düşünmek, mantıksaldır. Eğer bunlar bizim uğrunda savaşım verdiğimiz ve bize acı veren şeylerse, kafası karışık bir insanoğlunun bile amacının, yaşamını sürdürmeyi seçmek olacağı çok açıktır. İşte biz yazarlar, yaşamın bu alanına eğilmeliyiz ve eğer kendimizi kurtarmak istiyorsak, edebiyatımızda bu yenileştirmeyi yapmak gerekecek. Onun büyük harfiyle başlayan bir barış edebiyatı olması gerekmiyor. O, ölüme ve ölümlle uğraşanlara karşı yaşamın ta kendisinin edebiyatı olmalıdır.

Bu düşünceler çatışmasında, yaşamlarımızı böylesine tehlikeli bir şekilde çarpıtan sosyal ve politik nedenlere de kaçınılmazlıkla eğilmek gerekir. Pek çok yazar politik kafalı değildir. Politik kafada olanların çoğu da anlamak için ellerinden geleni yaparlar, ama kafaları karışiktir. Açıkta gerici pek çok yazar da vardır, hem de çok fazla. Öyleyse yazarlara arasında her çeşitli politik düşüncede olanlar vardır. Bu demektir ki, tümü tek bir görüşe, umuda ve amaca sahip bir bütün olarak ele alınamaz. Sonuçta, biz yazarların da ne olup bittiği ve niçin olduğu konusunda bir anlayış kazanmamız için eğitilmemiz gerekir.

Sosyalizm, kapitalizmin karşıtıdır. Ne ki, kendisine sosyalist diyen ama, Başkan Reagan'ın nükleer silah yerleştirme görüşlerini onaylamaya pekala hazır olan pek çok insan var. Öte yandan, başkan Reagan'ın nükleer silahlar konusundaki düşüncelerini beğenmeyen bunlardan İngiltere'nin Nükleer Silahları Dondurma Kampanyası (CND) hareketinin bir üyesi kadar korkan kapitalistler de var. Cruise ve Pershing füzelerinin Avrupa'ya yerleştirilmesine karşı olan generaller, hatta mareşaller de var. Böylece karşıt ideolojiden taraflar arasında bile, en azından kimi ortak noktalarda anlaşmak olasıdır. Bunun nedeni, ideolojinin çöküşü değildir. Nükleer silah yarışı öylesine tehlikeli bir aşamaya varmıştır ki, her görüşten, eğilimden ya da karakterden insan, nükleer silahlar sınırlandırılmadıkça, kontrol altına alınmadıkça, tümümüzün yeryüzünden silinip gideceğini görmeye başlamıştır.

Buraya kadar tamam. Bu, gerçeğin verdiği derstir ve akli başında olmaktan ve yaşama isteminden fazla bir şey gerektirmiyor. Ama bizi nükleer silahlarla kimin tehdit ettiği sorusunu hâlâ açıkta bırakıyor. Bir tek toplumun dünyaya kendi bildiğince ve gerekiyorsa-tehditle egemen olmasının ve biçimlendirmesinin «yazgı» olduğuna inanan kimdir? Öte yandan kim, her zaman uzlaşma öneriyor, nükleer silahları sınırlamak ve onlardan tümüyle kurtulmak için açık-seçik öneriler getiriyor? Bu iki toplumun savaş ve barış konusunda tam zıt görüşlere sahip olmalarına yol açan nedir?

Sorunun kökeni buralarda bir yerde yatıyor ve tam da burada yazarın gerçek konusu başlıyor. Eğer iki toplumun farkını ve içinde buldukları

durumu anlayamazsak, ne olup bittiğini de kavramaya başlayamayız. Kuşkusuz kimse bir toplumun mükemmel olduğunu, ötekini olmadığını söylemiyor. Her ikisinde de mükemmel olan ve olmayan şeyler var. Bizim kavramaya çalıştığımız bu değil. Bizim bilmemiz gereken bu farklı bakış açılarının kaynağıdır. Hangi toplum halkını savaşa doğru eğitiyor. Ve hangisi halkına doğduğu günden beri barışın gerektiğini, doğasını ve ateşli özlemini aşıyor? Eğer bu farkı açıklayan nedenlere eğilirsek, dünyadaki bunalımı anlamakta yarı yolu katetmiş oluruz.

İletişimci olma savını taşıyan bir kişi (bir yazar başka nedir ki) eğer gerçeğin arayıcısı rolünü hakkıyla yerine getirmek istiyorsa, farklılıklara içtenlikle bakmak gereksinimindedir. Herşey buralarda bir yerdedir.

Batıda yazarların işlevlerini yerine getirmekte zorluk çekmesinin bin tane nedeni var. Batıda yayın ekonomisi, sabun pazarlaması ekonomisine dönüştü. Hiç yoktan bu bile iyidir, ama önümüze konulan bu «sabun» parçacığı bile sizi terden temizlemek yerine kaşınıtı yapan şu hileli maddelere benziyor. Bu günlerde iyi yazarlar bile, herhangi bir yapıtlarının basılması için ya da yazdıklarını satabilmek için kabalığa ödün vermek zorunda kalıyor. Eğer bugün pornografiye düşkünlük varsa, bu doğal olmaktan çok etkilenme sonucudur ve yazarlar bu etkiyi gözönüne almak zorunda kalıyor. Böylece Batıda, etin hazzının coşkusunu kurcalamak yerine, insan ruhuna daha enine boyuna eğilmek isteyen yazarların önüne pratik sorunlar da zorluk çıkarmış oluyor.

Ne yapıp yapıp edebiyatın asıl ilkesini canlandırmalıyız, çünkü onun bir ilkesi vardır. Viscount John Morley adlı bir İngiliz centilmeni 19. yüzyılda «Edebiyat, ahlaksal doğruya ve insan arzularına belirli bir geniş boyutla, akli selimle ve biçimsel çekicilikle değinen tüm kitaplardan oluşur» demişti. Biz bugün yaşam ve ölüm sorunuyla karşı karşıyayız, geniş boyutun gündeme geldiği yer burasıdır. Yalnız ruhun enginliği açısından değil, enine-boyuna dev bir düş gücüne gereksinim duyduğumuz için. Eğer bugün yaşama ilişkin görüşümüzü genişletmezsek, dünya ihmalizim nedeniyle bizi cezalandırdığında, edebiyata da veda etmiş olacağız.

Bu kaçınılmazlıkla bizi çevre ötesine götürüyor. Herşeyden önce ve önemlisi, biz de herkes gibi caddelerde yürüyen erkek ve kadınlardır. Biz de her akli başında insanın yapması gerekeni yapmalıyız. Bu noktada bizim yazar olup olmamızın önemi yoktur. Önemli olan, gerçek nükleer silahsızlanma, nükleer silahların gerçekten dondurulması ve silahların sınırlandırılması üzerine gerçek bir anlaşma isteyen erkek ve kadınlarla bağlaşıklıkımızı kurmamızdır. Artık başka seçenek yoktur. Kalem kağıdın üzerine değdirmenin bir değeri olmalıdır. Yoksa bu, değersiz bir uğraştır. Eğer yazmak, bizim en iyi yaptığımız işse, eğer o bizim yaşamımızın kanıyorsa, o zaman yapmamız gereken budur.

Sorun yalnızca barış ve savaş sorunu değildir, savaşı isteyen kimdir, barışı isteyen kimdir sorunudur. Bu karşı karşıya olduğumuz genel bir insanlık sorunudur, günlük yaşamımızda olduğu gibi mesleki yaşamımızda da eğilmek zorunda olduğumuz bir sorundur. Bizim bir de geleneğimiz vardır. Ve bu, onurlu bir gelenektir. Savaştan nefret eden yazarlar geleneğidir bu. Her ne kadar babam ve ben Barbusse'ün Ateş'inde savaş ve barışın doğası üzerine anlaşamadıysak da, onun savaş karşıtı olduğunda anlaşmıştık. İşte burası, benim için geleneğin başladığı yerdir. Ve bu, bugüne kadar en ünlü ve en iyi yazarlarca getirildi, sürdürülüyor. Gerçekte o, Barbusse'den çok gerilere gider, bizim en iyi yazarlarımız her zaman yaşamdan yana olmuştur ve hesaba katılacak olan da budur. Babamın ve benim Barbusse ve tüm diğerleri konusunda konuştuğumuz yer burasıdır. Onlar yaşamı sevenlerdi, ölümü değil.

Şili'de halk protestosu

Halkın dalga dalga yükselen protestosu Şili'yi kapsadı. Bugün ülke harekete geçti. Uzun bir süredir halkın öfkesi olgunlaştığı için, bu, hiç de beklenmeyen bir şey değildi. Pasif olarak rejimi benimsememe, aktif savaşıma dönüştü. Diktatörlüğe açıkça karşı gelenler, gerçekten kahramanca eylemlerin yürütücüleridir. Şili'liler, Pinochet'in «Yeni İmparatorluğu»nun bir garantisi olarak ayakta tutmaya çalıştığı korku duvarını aşmış buluyorlar.

Bu geniş protesto, geçen yıldan bu yana yığınsal atak boyutları kazanmaya başladı. 19 Ağustos, 30 Eylül ve 15 Aralık'taki yığınsal halk gösterileri ülkenin her yanına yayıldı. Bu yıl 8 ve 24 Martta güçlü halk hareketleri ve daha sonra da 1 Mayıs gösterisi oldu. Bunların ardından Bakır Maden Endüstrisi Emekçileri Konfederasyonu, 11 Mart Ulusal Protesto günü için çağrı yaptı. Bu çağrı, Sendikalar Ulusal Koordinasyon Merkezi, inşaat, tekstil ve çelik işçileri, köylü örgütleri, El Surco, öğrenciler ve diğer sosyal gruplar tarafından desteklendi. Eyleme katılımın yığınsallığı ve hareketliliği, onu örgütleyenlerin tüm beklentilerini aştı. Rejimin yoğunlaştığı baskılara karşın, emekçi halk, üretimi ve genel yaşamı büyük ölçüde felce uğrattı. Aşırı sağcı ve ülkenin en büyük gâmetesi olan *El Mercurio* şunu itiraf etmek zorunda kaldı: «Çeşitli sendikal örgütlerin çağrı yaptıkları protesto günleri, son 10 yıl içinde hükümete karşı en ciddi meydan okumadır. (1)

Muhalefet güçleri, yığınsal savaşımın yükseltilmesi yolunda sınıksız birleştiler. Birinci protesto gününden sonra, önde gelen beş sendikanın katılımı ile Emekçilerin Ulusal Yönetim Konseyi kuruldu. Tüm muhalefet kesimini etkin bir biçimde temsil eden Konseyin eylemi, şimdi, diğer birçok örgütü de (gençlik ve üniversite öğrencileri, öğretmenler, mühendisler ve teknik elemanlar, kültür işçileri, emekliler, ve yoksulların yaşadığı yörelerdeki örgütler gibi) kapsıyor.

Böyle bir birlik organının oluşması, savaşımında yeni bir dönemin açılmasını kolaylaştırdığı için, son yılların en önemli olaylarından biridir. Konsey, görevlerini diktatörlük karşıtı halk hareketini yönetmek, onu tek bir kanalda birleştirmek ve Şili'de demokrasinin yeniden kurulması uğruna gerçekleştirilecek eylemi koodine etmek olarak görüyor.

İkinci Protesto Günü Konsey'in öncülüğünde 14 Haziran'da yapıldı. Diktatörlüğe karşı savaşta yeni yeni nüfus kesimlerini de içine alarak, bu eyleme, Şili'lilerin katılımı, ortak eylem ve savaşım cephesinin genişlemesinin ne kadar ivedi bir istem olduğunu bir kez daha kanıtladı. Bu gerçek,

(1) *El Mercurio*, Mayıs 7–13, 1983, s. 3.

kamyon sahiplerinin katılımıyla 23 Haziran'da yapılan genel grevde, en açık biçimde ortaya çıktı. Grevin bütün bakır madenlerine yayılmasından korkan yetkililer, buraların etrafını askeri birlikler ve tanklarla çevirdiler. Bunun üzerine Katolik Kilisesinin ısrarıyla, Bakır Madeni Endüstrisi Emekçileri Konfederasyonu kan dökülmesinden kaçınarak greve son vermeyi kararlaştırdı. Fakat 12 Temmuzda, yani Üçüncü Protesto Günü'nde halk yeniden sokakları doldurdu. Yiğın eylemi, sokak gösterileri, işçi sınıfının bulunduğu yörelerde toplanma, işletmelerde grevler ve üniversitelerde boykotlar, barikatlar kurma polisle çatışma ve daha birçok başka hareketlerle çeşitli biçimler aldı. Planlandığı gibi aynı gece Şili'liler boş tencere ve tavalara, su sarnıçlarına, teneke damlara vurmaya, kilise çanlarını çalmaya, sokak ve ev lambalarını yakıp söndürmeye başladılar. Başkent'in ayrıcalıklı semti Barrio Alto'da oturanların bile destekledikleri bu protesto gösterisine milyonlarca insan katıldı. Mülk sahibi kesimler bile, yetkililerin keyfi davranışlarından ve ülkeyi içine soktukları ekonomik, politik ve moral bunalımlardan duydukları hoşnutsuzluğu dile getirdiler.

Bütün bu protesto günleri, grevler ve halk yığınlarının diğer eylemleri, rejime karşı muhalefetin hiçbir zaman bugünkü kadar geniş olmadığını gösterdi. Muhalefet, sağ kanat çevrelerinde büyük bir bölümü içinde olmak üzere, tüm Şili'lileri kapsıyor. Yalnızca çalışanlar değil, işverenler ve toprak ağaları da diktatörlüğe karşı çıkıyor

Tüm muhalefet güçlerinin çok iyi bildikleri gibi, Pinochet ve kligi, git-tikçe daha çok yalıtıldıkları ve son birkaç destekçilerinin de iyice azalması sonucu çok daha ağır baskılara başvurdular. 11 Eylül 1973 darbesinde olduğu gibi, stadyumlar bir kere daha toplama kamplarına dönüştürüldü, işkence makinesinin çarkları daha hızlı dönmeye başladı, ve «kaybolanlar»ın sayısı yine çoğalıyor.

Haziran ayında Pinochet şöyle diyordu: «Yönetimi sertleştirmem gerekiyorsa, ne pahasına olursa olsun sertleştireceğim». Ve dediğini yaptı. Fakat Şili'liler diktatörlükten başka ne bekleyebilirlerdi? Bu onlar için oldukça açıktı. Açıktır ki bu konuda onlara bir uyarı yapmak gereksizdi.

Rejim, halkın savaşımındaki ilk yükselme belirtileri üzerine politikasını sertleştirmeye başladı. Şili İnsan Hakları Komisyonu, şu tanıklığı yapıyor: «1982 yılının aynı ayı ile karşılaştırıldığında 1983 Şubat'ında tutuklamalar üç kat arttı . . . Yapılan zulümler büyük boyutlara ulaşıyor. Bu, helikopterler, polis köpekleri, göz yaşartıcı gaz kullanılarak gerçekleştirilen polis operasyonlarının günlük olaylar haline gelmesine yol açmıştır . . . Elektrik şoku kullanılarak yapılan fiziksel işkence, her zamankinden daha çok uygulanıyor.»⁽²⁾ Geçen yıl 415 kişi politik nedenlerden dolayı tutuklandı,

(2) *Comision chilena de derechos humonos. Informe mensual, № 14, Şubat 1983, s. 3.*

hapsedildi. Fakat bu yıl, yalnızca Ocak ayından Mart ayına kadar bu sayı 553'e yükseldi. Mayıs'ta tutuklananların sayısı hızlı bir artış gösterdi ve şimdi binleri buluyor. Bakır endüstrisi, inşaat, gıda işçileri de içinde olmak üzere, düzinelerle sendika ve köylü lideri hapse mahkum oldu. Grev hareketine katılan endüstri işçileri ve diğer çalışanlar sürüler halinde işten çıkarılıyor. Baskınların tümü yoksulların oturduğu semtlerde yapılıyor. Orduya ve yarı-askeri polise ateş etme emri veriliyor. Ve onlara ateş ettiriliyor. Gösterilere katılanlar ve hatta kuşkuyla gösterileri seyredenler bile sokaklarda yada kendi evlerinin önünde öldürülüyor.

Fakat hiçbir baskı, kendi özgürlüğü için savaşa atılmış bir halkı durduramaz. Son günlerde Santiago'da Şili Komünist Partisi tarafından dağıtılan bir bildiri, şimdi başlıca ve en canalıcı görevin, tüm güçlerin Pinochet diktatörlüğünü devirmek için seferber edilmesi olduğunu vurguluyor. Şili Komünist Partisi, diktatörün ve onun uşaklarının tek gün bile huzur yüzü görmemeleri için her Şili'linin bir şeyler yapabileceğini ve yapması gerektiğini söylüyor. Diktatörlüğe karşı savaş vermek için endüstri işletmelerinde, kırsal kesimlerde ve okullarda örgütlenmek gerekiyor.

Partimiz, birleşmek ve ortak bir plan çerçevesinde eyleme geçmek için muhalefete çağrı yaptı. Komünistler, eylemleri pratikte böylesi bir birliği içeren yığınların beklentilerini kavıyorlar. 10 yıl önce olduğu gibi, bugün de, Şili'lilerin Santiago sokaklarında «Birleşik Halk Asla Yenilmez» marşını söylemeleri için her türlü neden vardır.

Carlos Zuniga
Şili Komünist Partisi'nin
BSS'deki temsilcisi

Gelişmekte olan ülkelere ihraç edilen bunalım

Ekonomik Gözlem ()*

Kapitalizmin 1970'lerdeki ve 1980'lerin başlarındaki gelişmesi «çağdaş üretim güçlerinin çağdaş üretim koşullarına, burjuvazinin ve onun egemenliğinin koşulu olan mülkiyet ilişkilerine karşı isyanının» (!) bir örneğini oluşturuyor. Sanayileşmiş ülkelerde 1974–1975 ve 1980–1982'deki devresel gerilemeler Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkelerine yayılıp tüm dünya kapitalist sistemini kapsayan dünya bunalımlarına dönüştüler. Böylece, kapitalist üretim tarzının önünün tarihsel olarak sınırlı olduğunu bir kez daha gösterdiler.

Sosyalist olmayan dünyadaki çelişkilerin derinleşmesi, bazı ülkelerde gericiliğin boydan boya bütün toplumsal ilişkiler cephesinde atağa geçmesine yol açtı. Ekonomik sorunlarını silahlanma yarışını tırmandırarak, işçi sınıfının haklarını kırarak, emekçilerin yaşam düzeyini düşürerek ve yeni kurtulmuş ülkelerin işgücünü ve doğal kaynaklarını uluslararası tekelci sermaye aracılığıyla daha vahşice sömürerek çözümlemeye çalışan en tutucu güçler, Birleşik Amerika'da ve daha pek çok sanayileşmiş ülkede politik yaşamda ön plana çıktılar.

ABD yönetiminin «yardım» ve dış ticareti açıkça kendi askersel stratejik çıkarlarını korumak için kullanması şantaj, boykot ve yaptırım taktikleri uygulaması *uluslararası ekonomik ilişkilere büyük zarar verdi ve başka şeylerin yanı sıra, gelişmekte olan ülkelerin öne sürdüğü yeni uluslararası ekonomik düzenin kurulması için bir program oluşturma çabalarını da durdurdu*. Emperyalist devletler ve uluslararası tekellere, gelişmekte olan ülkelerin çoğunluğunun karşı karşıya kaldıkları son parasal ve mali güçlüklerden, bu ülkeler üzerinde baskıyı artırmak ve böylece yeni politik ödünlere ve yabancı sermaye için ek ayrıcalıklar elde etmek için yararlandılar.

DÜNYA PİYASASINDA KİM YOLUNU BULUYOR?

Geçtiğimiz 10–12 yılda sanayileşmiş kapitalist ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki ticari, bilimsel ve mali bağlar gözle görülür bir şekilde

(*) Kaynaklar: UNCTAD, Handbook of International Trade and Development Statistics, New York 1982; Doc. TD/B/863. 1981; Doc. TDR/2, c. 1, 31 Temmuz 1982. OECD. 1982 Review. Development Cooperation, Paris 1982. UNIDO. First Global Study on the Capital Goods Industry. Strategies for Development. Eylül 1981. BM Monthly Bulletin of Statistics; Doc. A/S-11/5, 7 Ağustos 1981; World Economic Surveys 1979–1980, 1980–1981, 1981–1982, New York The World Bank, World Development Report, Washington 1981.

(!) Karl Marks ve Friedrich Engels, Yapıtlar, c. 4, s. 429.

yaygınlaştı ve gelişmekte olan ülkeler için eşitsizleşmeye devam etti. 1979 ve 1980 yıllarında bu iki ülke grubu arasındaki ticaret hacmi (600 milyar dolar) 1969–1971 arasındakiin 7,3 katıydı. Bu dönemde sanayileşmiş kapitalist ülkelerin Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerine sattıkları teknolojinin fiyatı yaklaşık 5 katı artarak yaklaşık 10 milyar dolara çıktı.

Bir bütün olarak gelişmekte olan ülkelerin kapitalizmin parasal ve mali sistemiyle bütünleşmesi derinleşti. Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya'dan bu ülkelere yıllık ortalama her türlü sermaye akışı arttı. Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkeleri ödünç sermaye piyasasında aktif kredi alıcılar durumuna geldiler. 1980'de bunların aldığı özel krediler 180 milyar doları buldu. Ortadoğu'nun petrol üreten zengin ülkeleri, gelişmekte olan dünya çerçevesinde önemli bir mali merkez olarak ortaya çıktılar. Singapur, Kuveyt, Bahreyn ve Panama'da uluslararası bankacılık işlemlerinin önemli odak noktaları oluştu.

Gelişmekte olan ülkelerin çoğunun kapitalist dünyadaki ekonomik bağlar sistemine girmesi, kapitalist merkezlerdeki bunalımın bu ülkelerin ekonomik yaşamının her yanı üzerindeki olumsuz etkisini gözle görülür şekilde artırdı. Bu, belirgin şekilde, gelişmesi büyük ölçüde dış finansmana, makina, donatım ve bileşenler dışalımına bağlı olan sanayide görüldü. ⁽²⁾ 1970'lerde gelişmekte olan ülkelerin gayrisafi yurtiçi hasılası (GSYH) artış oranı bir öncesi on yıla oranla sadece yirmide bir oranında düştü (% 5,9'dan 5,6'ya). Sanayide ise gelişme hızı üçte birden daha fazla düştü (% 7,2'den 4,9'a). Bu düşüş en açık bir şekilde, kapitalizmin kalelerindeki ekonomik koşullara en fazla bağımlı olan özellikle dışarıya yönelik çıkartma sanayisinde görüldü. 1970'lerde çıkartma sanayi yıllık ortalama üretim artışı % 2,4 oldu. Aynı oran 1960'larda ise % 8,3 idi.

Bir yandan kapitalist dünyadaki bunalım olguları, bir yandan da dünya fiyatlarında, ticaretinde ve uluslararası sermaye akışındaki istikrarsızlıklar, Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin eşitsiz ekonomik gelişmesini artırdı ve aralarındaki farklılaşma sürecini hızlandırdı.

Başta gelen petrol üreticileri olan gelişmekte olan ülkelerin ⁽³⁾ kendi doğal kaynakları üzerinde egemenliklerini sağlamak için aldıkları önlemler, dünya petrol piyasasındaki fiyat oluşumunda, bir zamanlar bütünyle uluslararası tekellerin denetiminde olan bu süreçte, önemli bir

⁽²⁾ 1970'lerin sonlarında, Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkelerinin ithal ettikleri üretim mallarının % 90'ı kapitalist ülkelerden geldi. Yatırım malları talebinin % 55'ini de bu ülkelerden dışalım yoluyla karşıladılar.

⁽³⁾ Petrol İhrac Eden Ülker Örgütü OPEC'in başlıca üyeleri, 1982 yılında çıkarttıkları petrol miktarı sırasına göre şunlardır: Suudi Arabistan, Venezüella, İran, Endonezya, Nijerya, Birleşik Arap Emirlikleri, Libya, Kuveyt, Cezayir, Katar, Ekvador ve Gabon.

değişikliğe yol açtı. Bu devletler ilk kez petrol fiyatlarını kendi ulusal çıkarlarına uygun olarak saptayabildiler. 1970'lerde bir varil (159 litre) petrolün fiyatı gerçek sayılarla beş kat, yürürlükte olan kurlara göre ise 16 kattan daha fazla arttı. (4)

«Petrol fiyatlarındaki devrim» OPEC ülkelerine ekonomik durumlarını güçlendirme olanağını verdi. 1970'lerde GSYH artış oranları yıllık ortalaması $\frac{0}{0}$ 5,8 oldu (Ortadoğu daki petrol üreten zengin ülkelerde ise bu oran $\frac{0}{0}$ 6,1 oldu), dünya ticaretindeki payları $\frac{0}{0}$ 6,2'den $\frac{0}{0}$ 16,2'ye çıktı, toplam ödemeler dengesi fazlası ise 684,5 milyar dolar oldu. Bu petrol gelirlerinin tümünü kendi ülkelerinde üretim alanında kullanamayan kimi OPEC ülkeleri yurtdışında, özellikle de ABD'de ve diğer emperyalist merkezlerde büyük yatırımlar yaptılar.

Bu arada, gelişmekte olan dünyadaki ülkelerin mutlak çoğunluğunda parasal ve mali koşullar keskin bir şekilde daha da kötüleşti. Dışalım-dışsatım açığı hızla arttı: 1971'den 1980'e kadar bu ülkelerin sanayileşmiş kapitalist ülkelerle ve OPEC ülkeleriyle ticaretteki açıkları 293 milyar doların üstüne çıktı.

OPEC dışı ülkeler arasında sanayileri gelişenlerin en hızlı kalkınanlar oldukları söylenebilir. (5) 1970'lerde bu ülkelerin yıllık ortalama GSYH artışı $\frac{0}{0}$ 7,1 oldu. Uluslararası ekonomik durumun kötüleşmesine karşın, bu ülkeler yüksek bir dışsatım artışı oranını korumayı becerdiler (yılda yaklaşık $\frac{0}{0}$ 12 dolayında). Bu, pek çok açıdan şöyle sağlandı: Birincisi, emekçilerin yaşam düzeyini indiren, işsizliği artıran ve maddi eşitsizliği daha da göze batıcı bir duruma getiren kesin kapitalist rasyonelleştirme önlemleri uygulandı. İkincisi, bütün sanayi dalları «ulusal olmaktan çıkarılarak», yabancı sermayenin konumları sağlamaştırıldı; Üçüncüsü, dış borçlanma hızla arttı. (6)

Pek çok hammaddenin ve tropikal ürünün dünya pazarlarındaki fiyat-

(4) Petrol fiyatlarındaki daha sonraki gelişmeler için bk. BSS (Yeni Çağ) № 4/1983.

(5) Bunlar, kişi başına gelirin 1.000 doları aştığı diğer ülkeler ve topraklar arasında yer alan Brezilya, Güney Kore, Singapur, Hong Kong, Tayvan'dır. Bu ülkelerin dünya çapındaki dışsatımdaki payları 1970'de $\frac{0}{0}$ 3,4 iken 1980'de 4,9 oldu.

(6) Özellikle Brezilya ağır bir şekilde borçlanmış olanların başında geliyor (1982'nin sonunda 87 milyar dolar, yani gelişmekte olan ülkelerin toplam dış borçlarının yaklaşık $\frac{0}{0}$ 14'ü). 1983 yılında Brezilya'nın ödemek zorunda olduğu borçlar dışsatım gelirlerinin çok gerisinde kalıyordu. Bu nedenle, dış alacaklılarına vadesi gelen borçları ödeyemeyeceğini, bu yıl sadece faizleri ödeyebileceği, bunu da Uluslararası Para Fonu'nun yeni kredi yardımları yapması koşullarıyla gerçekleştirebileceğini bildirmek zorunda kaldı. Bu da Brezilya'nın emperyalizm bağımlılığını daha da artırdı.

larının düşmesi en az gelişmiş ülkelerin (7) ekonomileri üzerinde son derece kötü bir etki yarattı. Bu ülkeler, tek bir ürün ihraç ettikleri için, piyasadaki iniş çıkışlar karşısında özellikle duyarlıydılar. Ekonomik büyüme hızları 1970'lerde hafifçe artmakla birlikte, bu artış 1960'lardakinin altında kaldı (% 3,2). Afrika'da Sahra'nın güneyindeki durum özellikle kötüdür. 1970'lerde Afrika'daki en az gelişmiş ülkelerde kişi başına gelir yılda ortalama % 0,2 oranında arttı. Aynı oran Asya ülkelerinde % 1,1, gelişmekte olan dünyanın tümünde ise % 3 idi. 1960 ile 1970 arasında en az gelişmiş ülkelerin yıllık ortalama dışsatım artış oranı % 4,4 idi. Bu oran 1970 ile 1980 arasında % 0,4'e indi. Geçtiğimiz 30 yılda bu ülkelerin dünya dışsatımındaki payları da sürekli düştü (% 1,5'dan % 0,3'e). Bu ülkeler, tamamen pratik amaçlarla, kapitalist dünya para kambiyoalarının dışında bırakıldılar. (8)

Sanayileşmiş ülkelerden kaynaklanan bunalım olgularını geliştirmekte olan ülkelere ulaştıran kanallar hangileridir?

HAM MADDE DIŞSATIMI: OLANAKLAR SINIRLANIYOR

Herşeyden önce, bu iki ülke grubu arasındaki ticaret ilişkileri alanındaki süreçler var. Bilimsel teknik devrimin ve enerji ve hammadde bunalımının etkisiyle, sanayileşmiş ülkelerin ekonomisinde meydana gelen yapısal değişiklikler uzun zamandan beri bilim-yoğun (genellikle daha az gereç-yoğun) sanayi kollarının kapitalist toplumsal üretimdeki rolünü arttıran bir çizgi yarattılar. Bu değişiklikler geliştirmekte olan ülkelerin ihraç ettikleri hammaddelere olan dünya talebindeki artışın sanayileşmiş ülkelerdeki üretim artışının gerisinde kalması eğilimine yol açtı. Öte yandan, devrenin bunalım evrelerinde üretimde mutlak bir düşüş olduğunu söylememek için üretim artışının yavaşladığını bile söylesek, bu yavaşlama kaçınılmazlıkla hammadde talebinde düşüşe yol açıyor.

Bu, fiyatlar üzerinde bununla orantılı bir baskı yaratıyor. UNCTAD (Bireleşmiş Milletler Ticaret ve Gelişme Konferansı) Sekreterliğinin geçtiğimiz Ocak ayında yayınladığı verilere göre, bazı hammaddelerin gerçek fiyatı son elli yıldaki en düşük düzeyine inmiş bulunuyor. 1982'de pekçok hammaddenin fiyatı 1950'deki fiyatının yarısının daha da altındaydı. Bir bütün

(7) Kişi başına GSYH'sı en düşük olan ülkelerin (1979'da 183 dolar) 21'i Afrika'da 9'u Asya ve Okyanusya'da, biri de Latin Amerika'da yer alıyor.

(8) En az gelişmiş ülkelerin ekonomik durumlarının daha da kötüleşmesi aynı zamanda kendi iç ekonomik sorunlarının sürekli çetinleşmesi olgusundan da ileri gelmektedir. Özellikle besin sıkıntısı, bu ülkelerin dış güçlükleriyle daha da ağırlaşmaktadır. Bu ülkelerin çoğunluğunda, kişi başına düşen besin üretimi ya aynı kaldı ya da azaldı. Bu da enflasyonu hızlandırdı, ödeme sorunlarını ağırlaştırdı ve kapitalist devletlere olan mali bağımlılıklarını artırdı.

olarak alındığında, yalnızca 1981 yılında ve 1982'nin ilk üç ayında bu fiyatlar % 30 düştü. Sonuç olarak, 1980 ile 1982 arasında, gelişmekte olan ülkeler, hemen hemen 21 milyar dolarlık kayba uğradılar. (9)

Fiyatların düşmesi, kendileri de başta gelen hammadde üreticisi ve dış-satımcısı olan sanayileşmiş kapitalist ülkeler için de kayıplara yol açtı. Ancak, ekonomileri çok çeşitli olduğu için bu ülkeler, hem hammadde dışsattımına daha az bağımlıydılar, hem de dünya piyasasındaki değişikliklere kendilerini daha kolay uyduracak esnekliğe sahiptiler. (10)

Hammadde fiyatlarının düşmesi üretim ve dış ticaret yapıları esnek ve çok çeşitli olmayan ve dışsattımları iki ya da üç kalem hammaddeye dayanan pek çok Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkesi için gerçek bir felaket oldu. 1970'lerin sonlarında, haklarında geçerli veriler bulunan 102 gelişmekte olan ülkeden yalnızca 7'sinde toplam dışsattım gelirleri içinde hammaddelerin payı % 50'nin altındaydı; 76 ülkede bu pay % 85'i aşıyordu, geri kalanlarda ise bu pay pratikte % 100'dü. Bu dışsattımda arslan payını kapitalist merkezler aldığından, Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin hammadde dış ticareti, ekonomik gelişmelerinin tümü gibi, büyük ölçüde sanayileşmiş kapitalist dünyadaki iş çevrelerinde dönen dolaplara bağlıdır.

Bunalım karşısında kapitalist devletler daha yoğun bir şekilde korumacı politikalar uygulamaya başladılar. Ve bunun gelişmekte olan ülkeler üzerinde olumsuz etkileri oldu. 1970'lerde kapitalist devletler dış ticaret gümrüklerinde bazı indirimler yaptılar. Ama aynı zamanda gümrük dışı duvarları yaygınlaştırdılar ve çeşitlendirdiler. 1974'de bu ülkelerin toplam ticaretinin % 40'ı ciddi bir şekilde gümrük dışı duvarların etkisi altındaydı, 1970'lerin sonlarındaysa bu sayı % 55'e yükseldi. Deri eşya, pik demir, çelik, gemi, elektronik ev aygıtları ve kimyasal mallar gibi yeni kalemler, yiyecek, dokuma ve elbise gibi dışsalımları geleneksel bir şekilde korumacı

(9) Kuşkusuz ki hammadde fiyatları birden bire düşmedi. Dalgalanmalar sırasında, sanayileşmiş kapitalist ülkelerin ekonomisinde yenilenen devresel bunalımlarla yaygınlaşan sallantılarla ve enflasyonun gittikçe daha hızla artmasıyla düşüş gösterdi. Hammadde ticaretinin önemli bir kısmını, hatta kimi zaman büyük kısmını denetimleri altında tutan uluslararası tekellerin politikası da fiyatları hiç de küçümsemeyecek bir ölçüde istikrarsızlaştırdı. (1970'lerin ikinci yarısında söz konusu uluslararası tekeller gelişmekte olan ülkelerin muz, pirinç ve kauçuk dışsattımının % 70-75'ini, kalya dışsattımının % 75-80'ini, kakao, tütün, tahıl, jüt, orman ürünleri ve bakır dışsattımının % 85-90'ını ve demir cevheri ve boksit dışsattımının % 90-95'ini kontrolleri altında tutuyorlardı).

(10) 1970'li yıllarda, inen fiyatlar dolayısıyla, sanayileşmiş kapitalist ülkelerin (petrol dışında) hammadde dışsattımının «satin alma gücü» yalnızca % 25 düştü, buna karşılık kişi başına gelirleri orta düzeyde olan gelişmekte olan ülkelerde bu hızla % 50 oranında, en az gelişmiş ülkelerdeyse yaklaşık % 70 dolayında azaldı.

önlemlerle sınırlanan mallara eklendi. Kota, lisans, teknik sınırlamalar gibi alışlagelmiş gümrük dışı duvarların yanı sıra ticarete karşı tarafla «dışsatımı gönüllü olarak kısıtlamak», «örgütlü ticaret», «düzenli pazarlama» vb. gibi eşitsiz anlaşmaların dayatılması türünden korumacılığın üstü örtülü biçimleri de geniş bir şekilde uygulanmaya başlandı. Bu önlemler daha çok mamul mallara uygulandı ve özellikle kişi başına geliri orta düzeyde olan gelişmekte olan ülkeler için büyük zorluklar yarattı.

FIRLAYAN BİR ENFLASYON, ALTÜST OLMUŞ BİR MALİYE

Enflasyoncu süreçlerin hızlanması ve kapitalizmin parasal ve mali sisteminin altüst olması, gelişmekte olan dünyadaki ülkelerin çoğunluğunun dış ekonomik konumlarının daha da kötüleşmesinde büyük rol oynadı. 1970'lerde Asya, Afrika ve Latin Amerika'da tüketici fiyatları sanayileşmiş kapitalist ülkelerdekinden yaklaşık iki misli daha hızlı arttı: Artış 1969–1972 arasında yaklaşık %9 iken, 1973–1978 arasında %19'a, 1979–1981 arasında da %30–35'e çıktı. Kapitalizmin kalelerindeki tüketici fiyatlarıyla gelişmekte olan ülkelerin tüketici fiyatları arasında sıkı bir bağ vardır. 1971'den 1979'a kadar gelişmiş kapitalist ülkeler tüketim fiyatları endeksindeki yüzde bir puanlık bir artış, gelişmekte olan ülkelerde yüzde 1,9 puanlık bir artışa, bu arada OPEC ülkelerinde %1,3 puanlık, petrol ithal eden ülkelere %2,0'lik bir artışa yol açtı.

Kuşkusuz, petrol fiyatlarının sıçramalı artışı, kapitalist dünya ekonomisindeki ve petrol dış alımcısı gelişmekte olan ülkelerdeki enflasyon helezonuna güçlü bir ivme vermiştir. Bununla birlikte, petrol fiyatlarının artmasının yarattığı olumsuz etki, başka bir etmenin, kapitalizmin merkezlerinde fiyatların döne döne artması karşısında çok gerilerde kalmaktadır. Fiyatları artanlar arasında, gelişmekte olan ülkelerin dışsalımının hatırısayılır bir kısmını oluşturan besin maddeleri, makinalar, donatım gibi mallar da vardır. (Gerçekte bu etmen, OPEC ülkelerinin ham petrol fiyatlarını hızla yükseltmelerinin baş nedenidir). Petrol ihraç etmeyen Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin 1970'lerdeki dışalım fiyatları endeksindeki toplam artışı 100 olarak kabul edersek, bunun 61,6'sına mamul mallar ve yalnızca 25,6'sına petrol yol açmaktadır (geriye kalan 12,8'e de hammaddeler yol açmaktadır). Dışalım maliyetlerinin artmasının iç enflasyonist süreçler üzerinde hem dolaysız hem de dolaylı bir etkisi vardır. Dolaysız etki ithal edilen tüketim ve yatırım mallarının fiyatları yoluyla, dolaylı etki ise ithal edilmiş hammadde ve petrol kullanan işletmelerde üretim maliyetlerinin yükselmesi yoluyla meydana gelmektedir.

Artan enflasyon, kapitalizmin para, kredi ve mali sistemin mekanizmalarını bozdu. ⁽¹⁾ Sağlam para karşılıkları üzerine dayalı Bretton Woods

(1) Ayrıntılar için bak. BSS № 11/82.

sistemi, 1973 Martında tasfiye edildi. Sanayileşmiş kapitalist devletler dalgalı kur sistemine geçtiler. Bu da, para kurları belli başlı kapitalist paraların kurlarına bağlı olan gelişmekte olan ülkelerin çoğunluğu için büyük güçlükler yarattı. Kapitalist ülkelerin paralarındaki öngörülmesi olanaksız sallantılar başka şeylerin yanısıra, dışsattım gelirlerinin ve dışalım maliyetlerinin tahmininde belirsizlik ögesinin artmasına yol açtı. Dış ticaret işlemlerinin ve yatırımlarının planlanmasını, dış borçların ayarlanmasını önemli ölçüde karmaşıktırdı.

Petrol dışalımıcısı gelişmekte olan ülkelerin yabancı özel bankalara bağımlılığının artması ve benzer etkiler yarattı. Kapitalist yeniden üretim sistemindeki bunalım çelişkilerinin derinleşmesinin dış mali kaynak akışının dinamiği ve yapısı üzerinde elle tutulur etkileri oldu. Bir dizi sanayileşmiş kapitalist ülke, ekonomik güçlükleri olduğu ve enflasyonu kontrol altına almak amacıyla bütçe harcamalarını azaltacakları gerekçesiyle, Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkelerine yapılan «yardım»ı kısıtlar.

1972 ile 1977 arasında, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyelerinin yaptıkları toplam «resmi kalkınma yardımı» hacminde kelimenin gerçek anlamıyla hiçbir gerçek artış olmadı. Bu yardımlar yalnızca 1978 ile 1980 arasında az ya da çok miktarda arttı, ama yine de 1975'deki düzeyin çok gerisinde kaldı. Bu «yardım»lar bir önceki yıldaki 27,3 milyar dolarlık tutara göre, 1981 yılında 2 milyarlık ya da % 7 oranında bir düşüş daha gösterdi. En keskin düşüş ABD'nin «resmi yardımı»nda görüldü (7,1 milyar dolardan 5,8 milyar dolara). Bu başta gelen emperyalist devletin gayrisafı milli hasılasındaki resmi yardım» oranı % 0,27'den % 0,20'ye indi. ⁽¹²⁾ (Bütün OECD ülkelerinin 1981 ortalaması ise % 0,35 idi).

Bu durumda, gittikçe daha çok sayıda gelişmekte olan ülke uluslararası finans kapitalin «servisler»ine başvurmak zorunda kaldı: 1970–1971'den 1980–1981'e kadar, ticari terimlerle bu ülkelerin hizmetine koşulan kaynakların payı, bu fonların dış ülkelere verdikleri toplam borcun % 51'inden % 64,6'sına yükseldi. Aynı oran bu fonlara dahil olan özel bankalarda ve dış satım kredi'lerinde ise % 27,6'dan % 33,7'ye çıktı.

(12) Reagan yönetimi, «yardım»ın kendi askersel-stratejik, politik ve ekonomik çıkarlarını korumayı amaçlayan emperyalist politikasının bir aracı olduğunu açıkça ilan etti. Reagan yönetimi «yardım» adı altında silah vermeyi büyük ölçüde artırdı, bu şekilde gelişmekte olan dünyadaki silahlanma yarışını hızlandırdı. Öte yandan da, askersel amaçlı olmayan programlardaki ödenekleri kısıt. Bunun sonucunda, 1982 ABD bütçesinde toplam «yardım» harcamaları 1,4 milyar dolara çıkartılırken, askersel olmayan gereksinimlere yönelik yardımlar 1,3 milyara indirildi. ABD'nin Uluslararası Kalkınma Birliği'nin bütçesinden yaptığı yıllık katkı 1981'de 4,1 milyar dolar iken, 1982'de 2,6 milyar dolara indirildi. Bunun sonucunda, Hindistan ve Afrika ve Asya'daki diğer kişi başına geliri düşük ülkelere verilen hafif koşullu krediler önemli ölçüde kesildi.

GIRTLAĞINA KADAR BORCA BATIK

Petrol dışalımıcısı gelişmekte olan ülkelerin dışardan finanse edilmesinde özel ödünç sermayenin payının artması, bu ülkelerin durumları, koşulları önemli bir şekilde istikrarsız olan uluslararası finans merkezlerine bağımlılığını büyük ölçüde artırdı. Nitekim 1970'li yıllarda, Londra bankalararası faiz oranı («libor»)nın Avrupa piyasasındaki dalgalanmalarının yıllık ortalaması % 3 ile 5 arasındaydı. 1970'lerin sonunda, bu ülkelere verilen ticari kredilerin büyük kısmı saptanmamış ve enflasyona göre ayarlanan faiz oranlarıyla veriliyordu.

Özel kredilerin genç devletlerin ekonomik gelişmesi üzerinde çoğu zaman istikrar bozucu bir etki yaptığını akıldan çıkartmamak gerek. Örneğin bankalar, dünya hammadde fiyatları yükseldiğinde, kredileri artırma, ve dışsatım gelirleri düştüğünde ise, kredi vermeyi reddetme eğilimi gösterirler. Bu konuda diğer bir örnek de emperyalizmin yeni-sömürgeci stratejisindeki ana öğelerden birisi olan dışsatım kredileridir. Birincisi, sanayileşmiş ülkeler, dışsatım kredileri yoluyla gelişmekte olan ülkeleri kendilerine bağlayan mali bağları sıkılaştırıyorlar. 1970 ile 1981 arasında sanayileşmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere dışsatımının yaklaşık % 10'u (ve üretim malları satımının % 20'si) dışsatım kredileri yoluyla finanse edildi.

Gelişmekte olan ülkelerin ödünç sermaye pazarından gittikçe daha fazla miktarda borç almaları, dış borçlarını yükseltti ve uluslararası finans kapital tarafından daha yoğun bir şekilde sömürülmelerine yol açtı. 1971'den 1982'ye kadar, OPEC dışı gelişmekte olan ülkelerin borçları yaklaşık 468 milyar dolara ulaştı, yani 6,7 kat arttı. Aynı dönemde her yıl ödedikleri dış borç da (anapara ve faiz ödemesi) 82-85 milyar dolara yükselerek yaklaşık 11 kat çoğaldı. UNCTAD'ın öngörülerine göre, 1983 yılında bu ülkelerin borçları yaklaşık 539 milyar dolara ve ödedikleri borç tutarı da yaklaşık 94 milyar dolara yükselebilir.

Bu arada dünyadaki ekonomik durumun kötüleşmesi çoğu Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkesinin ödeme yeteneğini sarsıyor ve Reagan yönetiminin yüksek faiz politikası durumu daha da karıştırıyor. Bunun sonucunda uluslararası kredi maliyeti iyice yükseliyor («libor» oranları 1976'da % 5,6 iken, 1981'de % 16,4'e yükseldi). Öte yandan, ödünç sermaye pazarında petrol dışalımıcısı gelişmekte olan ülkelere açık bir şekilde ayırım uygulanıyor: 1977 ile 1981 yılları arasında bu ülkelere verilen kredilerin faiz oranı ortalama % 7'den % 18'e yükseldi, bu ise «libor» oranından % 1,4 ile % 1,6 arasında daha yüksektir.

Bütün bunlar gelişmekte olan ülkelerin mali yükünü hızlı bir şekilde artırdı. ⁽¹³⁾ Dünya Bankası'nın hesaplarına göre, 1980 ve 1981 yıllarında

⁽¹³⁾ Faiz oranlarının yükselmesi ekonomik gelişmenin diğer yanları üzerinde de olumsuz etkide bulundu. Nitekim, bu, sanayileşmiş ülkeleri

«libor» oranında meydana gelen $\frac{1}{100}$ l'lik bir yükseliş, dış borç yükü en fazla olan 33 gelişmekte olan ülkenin ödedikleri yıllık faiz tutarını 1,8 milyar dolar dolaylarında artırmıştır. Bu iki yıl boyunca, petrol dışalımıcısı ülkelerin yaptıkları ödemeler yaklaşık 29 milyar dolar tutarında artmıştır.

En az gelişmiş Afrika ve Asya ülkeleri kendilerini çok insafsız bir zorluk içinde buldular. «Resmi yardım»ın (gerçek sayılarla) 1975'den bu yana yavaşlamasının ve dış ekonomik koşulların kötüleşmesinin sonucu olarak, bu ülkeler, boyunlarına yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda politik bağlar da geçiren İMF ve Dünya Bankası'na daha fazla başvurmak zorunda kaldılar. Bu da emperyalist devletlere, öncelikle de bu kuruluşları kontrolü altında tutan Birleşik Amerika'ya, gelişmekte olan ülkelere yeni-sömürgeci baskılar uygulamak için ek olanaklar sağladı.

BAĞIMLILIK NASIL AZALTILIR?

1974–1975 bunalımı yıllarında, ellerinde görece büyük döviz rezervleri bulunan petrol dışalımıcısı gelişmekte olan ülkeler, gittikçe bozulan dış ekonomik durumlarının olumsuz etkisini azaltmak amacıyla kamu harcamalarını önemli bir miktarda artırdılar. Bugün ise durum çok farklıdır. 1980–1982 yılları arasında, sosyal harcamalar da içinde, kamu harcamaları azaltılmıştır ve pek çok ülkede sermaye oluşumu süreci yavaşlamıştır. 1971–1980 arasında GSYH $\frac{1}{100}$ 5,6, 1981'de ise $\frac{1}{100}$ 1,4'e düştü. Savaş sonrası dönemde ilk defa olarak büyüme hızı nüfus artış hızının gerisinde kaldı. Bu da işsizliğin hızla artmasına yol açtı. (1970'lerin sonlarında bütün gelişmekte olan ülkelerdeki tam ve kısmi işsizlerin 500 milyon kişi olduğu tahmin ediliyordu). Toplumdaki gerginlikler ve sınıf çatışmaları keskinleşti. Çeşitli toplumsal gruplar arasında, kötü ekonomik durumdan nasıl kurtulunacağına ilişkin savaşım yoğunlaştı.

Son deneyimler, gelişmekte olan ülkelerin kapitalist sanayi merkezlerine tek yanlı bir şekilde yönelmelerinin ve bu ülkelerin dış ekonomik durumun kapislerine iyice bağımlı kalmalarının getirdiği tehlikelere ışık tuttu. Bu bağımlılığı azaltmak için, iç kaynakların ve potansiyellerin en üst düzeye harekete geçirilmesinin gerekli olduğu gittikçe açıklığa kavuştu. Bu sorun çeşitli yollardan ele alındı.

Birincisi, ithal edilmiş besin maddelerinin ve enerji hammaddelerinin yerine ulusal ürünleri geçirmek için çaba gösterildi. Pek çok gelişmekte

stratejik hammadde stoklarını azaltmaya itti. Bu uygulama dünya hammadde fiyatları üzerinde düşürücü bir etki yaptı. Üstelik, bazı gelişmekte olan ülkelerde, kısa erimli özel sermaye yurtdışına çıkmağa başladı. Yurtdışına sermaye kaçışını önlemek için pek çok ülke, ülke içindeki kredi ve borç vermedeki faiz oranlarını yükseltmek zorunda kaldılar. Bu ise yatırımcıları indirilmiş ağır bir darbe oldu ve tüketici kredilerinin kısılmasına yol açtı. Toplam talebi azalttı ve sanayi kesiminde çok ağır kayıpları peşinden getirdi.

olan ülke, tarımın geliştirilmesine ve besin alanında kendi gereksinimlerini karşılayabilir bir duruma gelmeye daha fazla önem vermeye başladı. Geçtiğimiz dönemde, Angola, Benin, Zambiya, Madagaskar, Mali, Mozambik, Senegal, Tanzanya ve Etiyopya'da tarım sektörüne birincil önem verildi. Bu alanda özel programlar oluşturup uygulayan ülkelerin sayısı arttı.

OPEC dışı ülkeler kendi petrol ve enerji potansiyellerini oluşturma ve petrol dışalımına bağımlılıklarını azaltma çabalarını önemli bir şekilde artırdılar. Ulusal enerji tabanının çeşitlendirilmesine, enerji dengesinde gazın, kömürün, arduvaz yağının ve, nükleer enerji de içinde, alternatif enerji tiplerinin payının artırılmasına petrol kaynaklarının daha tasarruflu ve daha rasyonel kullanılmasına daha az enerji yoğun olan sanayi kollarının geliştirilmesine öncelik verildi. Yerel enerji kaynaklarının işletilmesine, küçük boyutlusu, güneş ve rüzgar enerjisi birimlerinin yapımına yapılan yatırımlar artırıldı. 1966–1975 arasında gelişmekte olan enerji sanayiine yıllık ortalama yatırımları 12 milyar dolardı. Bu sayı, 1980'de 34 milyar dolara yükseldi. BM uzmanları aynı sayının 1985'de 54 milyar dolara yükseleceğini tahmin ediyorlar (1980 sabit fiyatlarıyla).

İkincisi, dışarıdaki meta kalemlerinin ve dışarıdaki coğrafi dağılımının yapısı çeşitlendiriliyor, özellikle mamul mal dışarıyı artırılıyor ve gelişmekte olan ülkelerin kendi aralarındaki ekonomik bağlar yaygınlaştırılıyor. İki etmen bunu kolaylaştırıyor: OPEC ülkelerinin güçlü bir finans merkezi olarak ortaya çıkmaları ve bu ülkelerin sınai gelişmişlik düzeyleri bakımından farklılaşmaları. Bu farklılaşma süreci geçtiğimiz son yedi yılda önemli bir şekilde yoğunlaşmıştır.

Başta gelen kapitalist merkezlerin ekonomisinde çöküntü olgularının derinleşmesine kök salması karşısında, sosyalist ülkelerle ekonomik bağların geliştirilmesi Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkeleri açısından özel bir önem taşıyor. Uzun erimli anlaşmalarla düzenlenen bu bağlar dengeli oluyor ve özellikle devlet sektöründe ve temel sanayi kollarında yoğunlaşıyor. ⁽¹⁴⁾ Bu nedenle, sosyalist dünyayla ekonomik işbirliğinin daha da geliştirilmesi, gelişmekte olan ülkelere genişletilmiş yeniden üretimlerini ulusal bir temel üzerinde ve ek potansiyellerle yapmaları olanağını veriyor. Ekonomilerini sağlamlaştırılmalarına yardımcı oluyor, dış ticaretlerini istikrara kavuşturuyor ve kapitalist sanayi merkezlerindeki iş faaliyetlerindeki iniş-çıkışlara olan bağımlılıklarını azaltıyor.

*Nikolay Markov
SSCB Bilimler Akademisi
Dünya Ekonomisi ve Uluslararası
İlişkiler Enstitüsü çalışanı*

(14) Ayrıntılar için özellikle bak. BSS, № 11/1981 ve № 3/1982.

Çağrı

Onbinlerce politik tutuklunun ülke çapındaki yığınsal açlık grevi, cuntanın demokrasiye geçiş yolundaki demagojilerini temelden sarstı. Cuntanın cezaevlerindeki insanlık dışı koşullara karşı ölümü bile göze alarak yığıtce direnen politik tutukluların bu savaşımı, halkımızın faşist cuntaya olan nefretinin açık bir ifadesi oldu.

Cuntacı generaller cezaevlerindeki baskıları olduğu gibi, beş tutuklunun ölümüyle ve yüzlercesinin komaya girmesiyle sonuçlanan bu soylu direnişi de halktan gizlemeye çalışıyorlar. Birçok kentte ve ülke dışında yükselen politik tutuklularla dayanışma eylemlerinin daha da genişlemesini önlemek istiyorlar.

Ne ki özünde halk eğilimini yansıtan cezaevlerindeki uzun süreli açlık grevi, öteki geniş güçlerin cuntaya karşı daha kesin tutum alma eğilimini güçlendiriyor. Şimdiye kadar yalanlanmayan yeni bir gelişme oldu. Çanakkale'de tutuklu bulunan AP'li ve CHP'li politikacıların ortak bir bildiri yayınlarak cunta rejimini sert bir biçimde protesto ettikleri açıklandı. Toplumun ezici çoğunluğunun cuntanın yanında olmadığı gerçeği bir kere daha tüm dünyanın gözleri önüne serildi.

Faşist cunta tüm karşıtları üzerindeki saldırılarını yoğunlaştırarak sürdürüyor. Direnen politik tutuklular üzerine en barbarca baskıları uyguluyor. Aileleriyle görüştürülmeleri de yasaklanan binlerce tutuklu hücrelere atılıyor. Yakınları üzerinde terör estiriliyor. DISK Genel Başkanı Baştürk hücreye atıldı. Hakkında yeni uydurma davalar açılıyor. Barış Derneği yöneticileri ağır hapis cezalarına mahkum edilmek üzere. Türkiye Kürdistan'ında köyler, kasabalar askeri işgal altında tutuluyor, Kürt yurttaşlarımızı en ağır işkenceler uygulanıyor. Cunta, kendisini eleştiren yazılar yayınladığı için Tercüman gazetesini de kapattı. Onun tüm baskılarının ardında yatan, ne pahasına olursa olsun Amerikan emperyalizminin kendisine yüklediği barış ve yumuşama düşmanı uğursuz görevleri yerine getirme çabasıdır. Görülmedik ölçüde derinleşen ekonomik bunalımın yükünü bir avuç işbirlikçi tekelin yararına zorla geniş halk yığınlarının sırtına yıkma isteğidir. Barış ve demokrasi düşmanı, halk düşmanı cuntanın zorbalıktan başka tutunacağı dal kalmamıştır. Cunta, aynı zamanda İran-Irak savaşındaki gelişmelerin sözde ulusal güvenliğimizi tehdit ettiği ge-

rekçesiyle Amerikan planları doğrultusunda sınırlarımız dışında yeni serüvenlere hazırlanıyor.

TKP çok önceden bu gelişmeleri öngördü, halkımızı barış ve demokrasi güçlerini uyardı. Şimdi bu durumda, faşist cuntaya karşı ulusal çapta bir direnişi adım adım hazırlamak tüm cunta karşıtı güçlerin önünde duran en temel görevdir. Faşist diktatörlüğe karşı kolay bir utku kazanmak sözkonusu değildir. Halkımızın önünde çok çetin bir savaşım duruyor. Atılacak her adım, ancak faşist generallerin sert terörünü ve bunu boşa çıkarmak için her özveriyi göze alarak başarıya ulaştırılabilir. Barışı korruma ve ulusal demokrasiye ulaşmak için başkaca bir yol yoktur.

Rejime karşı olan güçlerin alanı genişlemiştir. Halkımız yalnız değildir. Dünyanın dört bir köşesinde geniş güçler halkımızla dayanışma içindedir. İşçi sınıfımız, ilerici gençliğimiz, yurtsever aydınlarımız, geçmişten çıkardıkları derslerle şimdi daha güçlü savaşımına atılacaklardır. Cunta, halkın baskı ve teröre, sömürü ve yağmaya karşı tepkisini önlemeyi başaramayacaktır.

Parti örgütlerimiz kadroları koruma görevi ile yığınların savaşımalarının en ön sırasında yer alma, bu direnişleri genişletme, güçlendirme görevini ustaca birleştireceklerdir. Komünistler yığınlardan yalıtılmayacak, serüven girişimlerine karşı uyanık olacak, tek başlarına değil, yığınlarla birlikte savaşa atılacaklardır. Sol güçlerin eylem birliği en geniş güçlerin cuntaya karşı direniş birliği için çalışacaklardır.

Dünya barışına katkıda bulunmak, Türkiye'yi bir nükleer savaşın yokedici sonuçlarından kurtarmak, ülkemizin Ortadoğu'da bir Amerikan jandarması olmasına izin vermemek için, cunta rejimine son vermek, ulusal demokrasiyi kurmak için birleşelim.

Politik cinayetler ve işkenceciler ortaya çıkarılmalıdır. Cezaevlerindeki insanlık dışı baskılara son, politik genel af! Cezaevleri uluslararası denetime açılın!

Amerikalı defol! Faşist cuntaya son!

*Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi*

12 Ağustos 1982

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi Genel Sekreteri Haydar Kutlu yoldaşın Politik Büro Genişletilmiş Toplantısında yaptığı konuşma:

Değerli yoldaşlar,

Ülke içinden ve ülke dışından gelen yoldaşlarımızın katılımı ile gerçekleşen bu toplantımız pek çok bakımdan önem taşıyor. Katılan yoldaşlarımızın yükledikleri görevler açısından bu toplantımız sorumluluk düzeyi yüksek bir toplantıdır. Aynı zamanda ele alacağımız konular da politik bakımdan canalıcı önemdedir. Genişletilmiş PB toplantımız yalnızca durumun değerlendirilmesi açısından değil, pratik görevlerin ortaya konması açısından da, sonuçlarıyla da, önemli olacaktır.

İşçi sınıfımızın ve halkımızın davası uğruna partimizin yüklenmek zorunda olduğu görevlerin ne denli sorumlu ve ağır olduğunun bilincindeyiz. Bu görevlerin çözümü ancak partimizin her alandaki çalışmasına parti kadrolarımızın aktif katılımını sağlamakla olanaklıdır. Kendi gücünü ve potansiyellerini kullanmasını bilmeyen bir parti yığınların gücünü harekete geçiremez. Bu nedenle toplantımız aynı zamanda bu amaç yönünde, parti yönetimi ile parti üyeleri arasındaki bağları daha sıkılamak, iyice pekiştirmek konusundaki kararlılığımızın yansımasıdır.

Nihayet bu toplantı, uluslararası durumda ve ülkemizde son derecede kaygı verici gelişmelerin hızla tırmandığı bir ortamda yapılıyor olması bakımından özel önem taşıyor.

Nisan ayı başında toplanan partimizin MK Plenumunda, uluslararası alandaki ve ülkedeki durum üzerinde ayrıntılı olarak duruldu. Ama, geçen süre içinde gerek uluslararası alanda, gerekse ülke içinde kimi önemli yeni gelişmeler oldu. Sözkonusu gelişmeler, parti belgelerimizde öngörül-müş, önceden dikkat çekilmiş gelişmelerdir. Bu gelişmeler, gerek uluslararası, gerekse ulusal düzeyde niteliksel bakımdan yeni bir durum oluşmuş olduğunu ortaya koyuyor. Bunları ele almak ve partimizin durum değerlendirmelerini bunların ışığında daha netleştirmek gerekiyor.

Mayıs ayı sonunda ABD'nin Williamsburg kentinde yapılan yedi emperyalist ülkenin tepe toplantısında ve Haziran ortasında Paris'de yapılan NATO Dışişleri Bakanları toplantısında alınan kararlar, dünya çapındaki gelişmelerde niteliksel bakımdan yeni bir durum oluştuğunu gösteriyor. SBKP MK Genel Sekreteri Y. Andropov yoldaşın Haziran ayında toplanan SBKP MK Plenumu'nda yaptığı konuşmada, emperyalizmin aşırı gerici kesimlerinin başını çeken güç olarak tanımladığı ABD emperyalizmi, emperyalist devletlerin, başta Sovyetler Birliği olmak üzere, sosyalist ülke-

lere, tüm dünyadaki ilerleme ve demokrasi güçlerine karşı global çapta bir askersel birliğini çatıştırmaya çalışıyor. Sözkonusu toplantılarda Japonya ve Fransa'yı NATO'nun askersel örgütüne bağlama ve savaş hazırlıklarına çekme ve NATO'nun askersel etkinlik alanını genişletme yönünde adımlar atıldı. ABD yönetimi NATO'daki bağlaşıklarının elini kolunu bağlamak, Cenevre görüşmeleri daha sonuçlanmadan ve bunun sonuçlarına bakmadan Batı Avrupa'ya orta menzilli yeni nükleer roketlerin yerleştirilmesini sağlamak için acele ediyor. ABD yönetiminin amacı yalnızca bu roketlerin yerleştirilmesiyle sınırlı da değildir. Onun, askersel üstünlük, özellikle nükleer roketler alanında, askersel üstünlük sağlamak için, stratejik roketlerin geliştirilmesinde ve bunların sosyalist ülkelere yönelik olarak karada, havada ve denizde konumlandırılmasında, uzayın militarizasyonunda yeni girişimlerini hızlandırdığı, öte yandan nötron ve kimyasal silahları üretmeye, konvansiyonel silahlanmayı nükleer düzeye yakın bir yıkım gücüne ulaştırmaya çalıştığı, NATO ülkelerinin ordularının genişletilmesinde yeni bir tur başlatmak istediği, tüm bunlar bugün daha açık ortaya çıkmıştır. ABD yönetimi, NATO başları ilk nükleer vuruş olanağını elde etme amaçlarından vazgeçmiyorlar.

Amerikan emperyalizminin saldırganlığı yalnızca Avrupa'daki girişimleriyle sınırlı kalmıyor. Ortadoğu'da, Afrika'nın Güney'inde Orta Amerika'da, saldırgan, halk düşmanı rejimlerle birlikte saldırganlığını görülmedik boyutlara vardiıyor. Bugün Asya, Afrika ve Latin Amerika'da, ABD emperyalizminin doğrudan ya da bağlaşıkları aracılığıyla gerginliği artırmaya çalışmadığı, gerici saldırgan çevrelere yardım etmediği, ulusal kurtuluş hareketlerine karşı kuvvet kullanmaya yeltenmediği tek bir bölge yoktur.

İngiltere'de Thatcher, Batı Almanya'da Kohl, Japonya'da Nakasone gibi, ABD'nin dış politikasını destekleyen hükümetlerin işbaşına gelmesi, ABD'nin militarist politikasına daha sıkı bağlama çabaları – Reagan yönetimine, yumuşamayı baltalama, gerginliği artırma ve savaş hazırlıklarını hızlandırma politikasını gerçekleştirmede yardımcı oluyor.

Varşova Anlaşması Örgütü üyelerinin Haziran sonunda Moskova'da yapılan tepe toplantısından sonra yayınlanan ortak bildiride de belirtildiği gibi, devletlerarası ilişkilerde gerginliklerin ve istikrarsızlıkların artması sürüyor, yıkıcı sonuçlar getirecek nükleer savaş tehlikesi artıyor. Şimdi uluslararası durumun daha da gerginleşmesi, kapitalist dünyada silahlanma ve militarizasyonun daha da tırmanması, nükleer yıkıma doğru kayma tehlikesi ciddi olarak söz konusudur. Bunlar yalnızca sosyalist ülkeler ve Batı Avrupa halkları için değil, tüm dünya halkları için son derece ciddi tehlikelerdir, çünkü ABD emperyalizmi tüm bölgeler, tüm kıtalar üzerinde kendi hegemonyasını kurmak gibi akıl almaz bir serüven peşinde koşmaktadır.

Yoldaşlar,

ABD emperyalizminin saldırgan politikasındaki tırmanışın ülkemiz üzerindeki olumsuz ve tehlikeli sonuçları, geçtiğimiz aylarda daha açık ortaya çıktı. Artık gün geçmiyor ki, Türkiye'ye bir Amerikan, NATO askersel ya da diplomatik heyeti gelmesin, kapalı kapılar ardında yeni gizli anlaşmalar yapılmasın. ABD yönetimi ile cunta arasında yapılan Savunma İşbirliği Anlaşması, onu izleyen Mutabakat Belgesi ve bir dizi başka gizli anlaşma açıkça göstermektedir ki, cunta Washington'a tümüyle teslim olmuştur. Cunta ile ABD yönetimi arasında yapılan gizli anlaşmaların başlıca noktalarını şöyle özetleyebiliriz:

1. Batı Avrupa'dan sonra Türkiye'ye de, Sovyetler Birliği'ne yönelik orta menzilli nükleer roketlerin yerleştirilmesi;

2. Pentagon'la cuntanın birlikte «geleneksel çatışma alanı» olarak ilan ettikleri Türk-Sovyet sınırına Türkiye'nin ek kuvvetler yığması, gerektiğinde buraya saldırı amaçlı Amerikan ve NATO birliklerinin üslenmesine olanak sağlaması, bu amaçla yeni üs ve hava alanları yapılması, Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ne ve öteki komşu ülkelere karşı silah gücünün artırılması;

3. Türkiye topraklarında sosyalist ülkelere karşı yeni casusluk tesisleri-
nin ve yıkıcı faaliyet merkezlerinin oluşturulması;

4. ABD 6. Filosu'nun Türkiye limanlarından yararlandırılması, buralarda üslenmesi, filonun nükleer silah taşıyan gemilerinin Türk tesislerinde bakımının yapılması.

5. Amerikan «çevik kuvvet»i için Türkiye topraklarında üsler ve hava-
alanları yapılması, bu güçlerin ve silahlarının topraklarımızda konum-
landırılması;

6. Gerektiğinde Türk silahlı kuvvetlerinin Basra Körfezi bölgesindeki
ulusal kurtuluş hareketlerini bastırmada bir jandarma olarak kullanılması;

7. Ortadoğu'daki gerici rejimlerle birlikte Pentagon'a bağlı üstü örtülü
yeni bir saldırgan blok oluşturulması;

8. CIA güdümündeki MİT ile bölgedeki antikomünist rejimli devletlerin
gizli servisleri arasında yakın işbirliği yapılması;

9. Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle olan dış ticaret ilişkilerinde ABD
tekellerinin bir Truva atı rolünü üstlenmesi, bu ülkelerin sosyalist ülkelerle
ticaretini baltalamaya çalışması, Amerikan sermayesinin, Türk sermaye-
siyle ortaklık görünümü altında, bölgede etkinliğini artırmasına yardımcı
olması, İran'ın dünya kapitalist sistemine daha sıkı entegre olmasına ara-
cılık etmesi vb.;

10. Türkiye'nin tüm uluslararası forumlarda ve NATO içinde, ABD yöne-
timinin politikasını destekleyen bir tutum alması.

Bu gizli anlaşmalarda kazanan tarafın hep ABD emperyalizmi olduğu, Türkiye'nin ise yalnızca yeni büyük tehlikelere sürüklenmekle kaldığı açıktır. ABD emperyalizmi cunta üzerinde öylesine bir hegemonya kurmuştur ki, o şimdi Türkiye'ye vereceğini söylediği savaş uçakları vb. askersel «yardım»ları, kredileri kısıyor, savsaklıyor ve cunta, ordu içinde ve kamuoyunda ABD'ye verilen ödünlerin karşılığı olatacak göstermeye çalıştığı bu «yardım» konusunda dağın fare doğurması karşısında sus pus olup oturuyor. Gerici basında bile Türkiye'nin ABD ile yapılan pazarlıklardan zararlı çıktığı kanısı yayılıyor, bu anlaşmaların yalnızca Amerikan çıkarlarına hizmet ettiği kaygısı dile getiriliyor.

Yoldaşlar,

Bu politikanın Türkiye açısından ne denli büyük tehlikeler taşıdığı son iki ay içinde somut görüldü. ABD ile yapılan gizli anlaşmalara uygun olarak Mayıs ayı içinde Türk-Sovyet sınırında, Amerikan Çevik Kuvvetlerinin de katılımıyla yapılan ve sanki halkımızla alay edercesine «Macera Ekspresi 1983» adı takılan NATO manevraları, saldırgan amaçlı bir savaş hazırlığından başka bir şey değildi.

Aynı günlerde cuntaya bağlı özel askeri birliklerin Irak Kürdistanı'nda Kürt yurtseverlerine karşı giriştikleri kanlı saldırı, tehlikeli gelişmelerin ikinci bir göstergesi olmuştur. Dolaysız amacı Kürt ulusal hareketini ezme olan bu saldırı, aynı zamanda komşu halkları askersel tehdit altında tutmayı, komşu ülkeleri egemenlik haklarıyla bağdaşmayan ödünlere zorlamayı amaçlamaktadır. Askersel politik güç kullanarak bölgede yayılmacı bir rol oynamaya bir hazırlıktır. Cunta, Irak'da olduğu gibi İran ve Suriye topraklarında da, buralarda Kürtlerin yaşadığını öne sürerek, sözde kendi ulusal güvenlik çıkarlarını korumak gerekçeyle, askersel operasyonlarda bulunmanın kendi hakkı olduğunu göstermek istiyor. Irak topraklarındaki operasyonla, ABD emperyalizminin Türkiye'yi bölge halklarına karşı kullanmasının yolu açılmıştır. Suriye'ye yönelik provokatif girişimlerin artması, bu ülkeye saldırıya hazırlanan Amerikancı İsrail yönetiminin işini kolaylaştırıyor. Cuntanın Yunanistan'a karşı izlediği gerginlik politikasının, bu ülke ile ABD arasında, Amerikan üslerinin beş yıl daha Yunanistan'da kalmasını sağlayan bir anlaşmanın imzalanmasına yardımcı olduğu da açıktır.

Değerli yoldaşlar,

MK'mizin Nisan Plenumu'ndan bu yana ülkenin iç politik yaşamında da dikkate değer değişiklikler oldu. 6 Kasım'da yapılacağı söylenen seçimlerin eşliğinde, cuntayla geleneksel burjuva partileri arasındaki çatışma keskinleşti. AP paralelindeki BTP kapatıldı. DYP'nin örgütlenmesi engelleniyor, veto yöntemi ve başka baskılarla CHP'lilerden oluşan SODEP'de güç duruma sokuluyor. Evren cuntası kendi oluşturduğu MDP'yi her araçla

açıktan destekliyor; öyle ki, partimizin aldığı bir enfomasyona göre, tüm sıkıyönetim komutanlıklarına MDP'nin seçim öncesinde ve sırasında desteklenmesi için yardımcı olunması emri verilmiştir. Cuntanın, yalnız sol politik güçlere değil, geleneksel burjuva politik güçlere de hiçbir olanak tanımaktan yana olmadığı, bugün kamuoyunda tartışmasız kabul edilir durumdadır. MDP adlı parti daha şimdiden görülüyor ki, emekli general ve albaylardan, geçmişte politik yaşamda yenilgiye uğramış eski politikacıardan, faşist MHP yandaşlarından, asalaklardan, yükselmek için herşeyi göze alacak yapıdaki kişilerden vb. lerinden oluşan bir parti olacaktır. Cunta zorbalıkla bu partiyi seçimlerden sonra hükümete getirmek istiyor. Ama gerçek politik erkin hiçbir zaman bu partinin elinde olmayacağı ordu üst yönetiminin ve cumhurbaşkanının elinde kalacağı açıktır. Bu partinin görevi, rejime sözde sivil bir kılıf giydirilmesinin aracı olmak ve başarabilirse, ona yığınsal bir destek veren bir parti olarak tutmak ve düzmece sosyal demokrat Halkçı Parti ile de rejime sözde «çoğulcu» bir görünüm vermek istiyor.

Öte yandan Irak Kürdistanı'ndaki saldırı öncesinde ve sonrasında Türkiye Kürdistanı'ndaki şovenist baskı ve terör, sindirme girişimleri daha da yoğunlaşmıştır. İşçi sınıfı üzerindeki baskı artmaktadır. Cunta kendi hazırladığı grev ve özgür sözleşme hakkını fiilen yok eden sendikal yasaları bile daha uzun süre yürürlüğe koymaktan yana değildir. 12 Eylülcü anayasadan bile daha gerici nitelikte çıkardığı yasaların son örneği basın yasasıdır. Kimi davalarda iç ve dış tepkiler sonucu salıvermek zorunda kaldıkları yurtseverleri yeniden tutuklama hazırlıkları yapılmaktadır. Par timize karşı saldırılar aralıksız sürüyor.

Cunta ve güdümündeki basın-yayın araçları, antisovyetik, militarist, şoven propagandayı tırmandırıyorlar.

Yoldaşlar,

Politik Büro, son gelişmeleri değerlendirdi ve yaptığı çalışmalar sonucunda, rejimin adım adım faşistleşerek, sonuçta faşist bir nitelik kazandığı saptamasını yaptı. Bu konuda tüm MK üyelerinin görüşlerini aldı. Şimdi bu toplantımızda da bu konu ele alınacak ve Politik Büro ortaya çıkan görüşleri inceleyerek konuyu sonuçlandıracaktır.

Bugünkü durumda rejimin faşist bir nitelik kazanmış olduğunu özellikle vurgulamak, yalnızca teorik bir öneme sahip olmakla kalmıyor, ayrıca politik bakımdan son derece büyük bir önem taşıyor.

Bugün hâlâ seçimler öncesinde ortaya serilmiş olan tüm bayağılıklara karşın, cuntanın demokrasiye yöneldiğini, seçimlerin politik yapıda az ya da çok olumlu değişiklikler getireceğini, baskıların azalacağını, cuntanın demokrasi isteyen güçlere sınırlı da olsa ödünler verebileceğini sanan çevreler vardır. Cuntanın özgürlüklerini kısmaya çalıştığı burjuva basınının

seçimler konusunda pembe düşler yayması bunda önemli bir rol oynuyor. Öte yandan cunta ABD'nin elinde Türkiye'yi bölgede her an askersel bir serüvene, savaşa sürmeye hazırdır. O nedenle cuntanın gerçek niteliğini açığa vurmak, onun adım adım faşistleşmesinin temelinde yatan süreçleri ortaya koymak, halkımızın Amerikan emperyalizmine ve cuntaya karşı savaşımını güçlendirmek, onun şaşırılmasını önlemek için pratik önem taşıyor.

12 Eylül devirmesine yol açan iç ve dış etmenler MK'mizin 1981 Ağustos Plenumu'nda ayrıntılı olarak ele alınmıştı. 12 Eylül rejimi altında geçen süre içinde, bu devirmeye yol açan etmenler daha da olgunlaşarak rejimin adım adım gericileşmesine ve giderek faşistleşmesine temel oldu. Bu etmenlerin başında, ülkemizin emperyalizme, özellikle de ABD emperyalizmine çok yönlü bağımlılığı ve işbirlikçi tekelci burjuvazinin ülke içindeki ekonomik ve politik konumları geliyor. Bunlar ülke ekonomisindeki yapısal bunalıma, tüm çelişkilerin keskinleşmesine, bu da egemen güçlerin politik egemenlik sistemindeki bunalıma temel oluyor.

Değerli yoldaşlar,

Geçen süre içinde ABD emperyalizminin dünya çapındaki saldırganlığı yukarda göstermeye çalıştığımız gibi olağanüstü arttı. Bu olgu kendi başına emperyalist sistem içinde en gerici güçlerin etkinliklerini artırmasında bir temel oluyor. Emperyalizmin saldırganlığının artmasının temelinde kapitalizmin genel bunalımının aşırı keskinleşmesi yatıyor. Emperyalizm bu nedenle her yerde, en gerici, en saldırgan, en tutucu akım ve güçlerini hareketlendiriyor. Öte yandan geçen süre içinde ABD emperyalizminin desteği ile dünyanın birçok bölgesinde savaşlar, askersel saldırılar, askersel güç kullanma girişimleri oldu. Uluslararası ortam zehirlendi, güvensizlik arttı. Özellikle Ortadoğu'da bir dizi yeni gelişme oldu. Kaba kuvvetin, baskı, şantaj ve tehdit yöntemlerinin etkinlik kazandığı bu ortam, Türk egemen güçlerinin yumuşama sürecinin güçlü olduğu yıllarda bastırmak zorunda kaldıkları geleneksel yayımcı, saldırgan özlemlerini canlandırdı, antisovyetik tutumlarını, militarist eğilimlerini derinleştirdi.

ABD emperyalizminin dayatmalarıyla tırmanan silahlanma harcamaları yüzünden, kapitalist ekonomilerdeki, 1980–1981'de başlayan dev bunalım derinleşerek sürmektedir. Bu koşullarda bütün kapitalist ülkelerde tekelin emekçilerin ekonomik, sosyal haklarına yönelik saldırıları artmaktadır. Bu, bağımlı Türkiye üzerinde çok daha yıkıcı etkiler yapıyor.

12 Eylül devirmesinden sonra ülkede toplumsal yaşamın tüm alanlarında hız kazanan militaristleşme, ABD yönetiminin saldırganlığı ve militarizmi dünya çapında tırmandırmasıyla, Türkiye'de sonuçta sivil yaşam üzerinde kesin egemenlik kurmuştur.

Bu dış ve iç etmenler, ülkedeki ekonomik bunalımın daha da derinleş-

mesine temel olmuştur. Cunta, bunalımın tüm yükünü halka bindirmiş, işbirlikçi tekelci burjuvaziye görülmedik olanaklar sağlamıştır. İşçi sınıfının sömürülmesi, tüm emekçilerin emek ürünlerinin yağmalanması, görülmedik boyutlara ulaşmış, orta büyüklükteki kapitalist işletmeler arasında iflaslar hızlanmış, hatta sanayide birçok büyük işletme iflas etmiş, Trans-türk gibi bir holding bile bu sonuçtan kendini kurtaramamıştır. Öte yandan bir avuç tekelci grup ise, konumlarını çok güçlendirmiştir. Yüzlerce işletmeyi yutmuşlar, emperyalist şirketlerle daha sıkı bağlanmışlar, devletle daha içiçe geçmişlerdir. IMF'nin dayatmasıyla uygulanan ekonomik politika, üretici yatırımların azaltılmasını, mali spekülasyonun, dış ticaretin, her türlü vurgunculuğun desteklenmesini getirmiş, sonuçta bundan en çok yarar sağlayan işbirlikçi tekelci grupların asalaklığı, işbirlikçiliği daha da artmıştır. Ordu yönetiminin tekellerle bağları güçlenmiş, ekonomideki denetim olanakları artmıştır. Tüm öteki toplumsal kesimlerin zararına emperyalizme bağımlı bir devlet-tekeli kapitalizminin ilişkileri güçlenmiştir. Bu artan asalaklık ve bağımlılık, içerde gerileşmenin, faşistleşmenin dışarda saldırganlığın ve yayılmacılığın nesnel temeli olmuştur. İç pazarı daralan tekeller, militarizmi destekleyerek, içerde orduya mal satışını artırma, dışarda vurgun ve yağma elde etmeyi amaçlıyorlar. Amerikan emperyalizminin kendilerine böylesi olanaklar sağlayacağını umuyorlar.

Tüm bu gelişmeler sonucunda, cunta rejimi altında, egemen sınıfların içinde, liberal, tutucu gerici ve faşist eğilimlerin ayrışma süreci adım adım derinleşmiş ve giderek, egemen sınıfların Amerikan emperyalizmine en sıkı bağlı, en işbirlikçi, tekelci, militarist, asalak kesimleri rejime damgalarını vurmuşlardır.

Ne ki, bu süreçte, cuntanın ülkedeki egemen güçlerinin politik egemenlik sistemindeki bunalımı gidermeyi başaramamış olması belirleyici olmuştur. Cunta işçi hareketini, öteki antiemperyalist, demokratik güçleri ağır baskılar altına almış, bu güçlere politik etkinlik tanımayacak bir anayasa yapmış, büyük ve tekelci burjuvazinin toprak ağalarının yirmi yıldır dile getirdikleri tüm antidemokratik istemleri yerine getirmiştir. Ne ki, politik bunalım ortadan kalkmamış, daha da derinleşmiştir. Cunta başta ilan ettiği amacı, burjuva anlamda bir politik istikrar sağlayıp, yönetimi sivil gerici güçlere teslim edip arka plana çekilme amacını gerçekleştirememiştir. İşçi sınıfının, tüm halkın, toplumun ezici çoğunluğunun artan hoşnutsuzluğu, önce anayasa referandumunu öncesinde açığa çıkarmış, cuntanın uydurma «referandum utkusu» bu hoşnutsuzluğu azaltmamış, tersine süreç içinde AP tabanında bile tepkiler oluşmaya başlamıştır. Bu durumda, en küçük bir demokratik hakkın varlığının bile, kendi amaçlarına ulaşmada önlerinde büyük bir engel olacağını bilen, ABD emperyalizmi ve işbirlikçileri, cunta diktatörlüğünün faşist bir diktatörlüğe dö-

nüşmesine arka çıkmışlardır. Evren cuntasının halktan korkusu, onu daha da barbarlaştırmaktadır.

Özette faşist diktatörlük, emperyalizmin en gerici çevrelerinin, özellikle bunların başını çeken ABD emperyalizminin uşağı, onun ülkemiz üzerindeki hegemonyasının ve bölgedeki saldırgan politikasının aracıdır. Cunta, uluslararası finans oligarşiyle bağlı güçlerin, burjuvazinin en işbirlikçi, tekelci ve asalak kesimlerinin, büyük toprak sahiplerinin, militarist çevrelerin ve büyük bürokrasinin en gerici öğelerinin halk düşmanı, terörist diktatörlüğüdür.

12 Eylül'den bu yana cuntanın gelişimini belirleyen başlıca etkenler şunlardır:

– ABD emperyalizminin, yumuşamayı baltalama, nükleer silahlanmaya hız verme, çatışma politikasının taranması ve günümüzde uluslararası alanda nitelik olarak yeni bir durumun oluşması.

– NATO'nun saldırgan stratejisinde, Türkiye'ye sosyalist ülkeler ve bölgedeki ulusal kurtuluş hareketlerine karşı bir sıçrama tahtası rolü verilmesi, emperyalist ülkelerin bu yöndeki baskılarını giderek yoğunlaştırmaları,

– Cuntanın silahlanmayı artırma çabaları ve toplumsal yaşamın her alanının militaristleştirilmesi,

– Sermayenin tekelleşmesi sürecinin hızlanması, devlet üzerindeki tekeli burjuvazinin etkisinin yoğunlaşması ve işbirlikçi tekeli sermayenin «dışa açılma», bölgedeki askersel ve politik etkinliğini ABD emperyalizminin amaçlarına hizmet etme yoluyla artırarak, yeni pazarlar elde etme çabaları,

– Dünya kapitalizminin bunalımlarının derinleşmesi ve ülkemizde bağımlı ve görece geri kapitalizmin yapısal bunalımının derinleşmesi, yalnız işçi sınıfının, emekçilerin ve orta katmanların değil, bankalara dayanan en büyük holdinglerin dışındaki tüm burjuvazinin bunalımdan şiddetle etkilenmesi, böylece sınıf çelişkilerinin ve egemen sınıflar arasındaki ayrışmanın büyümesi,

– Yiğitlerdeki büyük hoşnutsuzluğun ancak terörist diktatörlük yöntemiyle bastırılabilmesi, devirmenin her şeye karşı tüm ilerici güçlerin, TKP'nin savaş gücünü kökten kıramamış olması, sonuçta, erki sınırlı da olsa parlamenter yöntemlerle yönetmenin olanaksızlığı,

– Büyük ve tekeli burjuvazinin sınırlı da olsa parlamenter bir rejim yanlısı politik temsilcisi AP yönetiminin, cuntayı tüm karşı devrimci saldırılarında desteklemesi, burjuvazinin ulusal reformist kesimlerinin temsilcisi CHP yönetiminin cunta sonrası bekleme politikası, sol güçlerin ağır terör altında zayıflaması ve kendi aralarında işbirliğini gerçekleştirememesi . . .

Şimdi Türkiye Amerikan emperyalizminin saldırgan politikasının son derecede ciddi sonuçlarıyla karşı karşıya kalma tehlikesiyle yüz yüzedir. Türkiye'nin bölgede savaşa sürüklenmesi tehlikesi vardır. Uluslararası tekel-lerin, işbirlikçi tekelci burjuvazinin ve büyük toprak sahiplerinin sömürsü daha da artacak, işçi sınıfının tüm halkın yaşam koşulları daha da kötüleşecektir. Kürt halkı, tüm ulusal azınlıklar çok daha şövenist bir baskı tehdidi altındadır. Cunta, işçi sınıfının en son sendikal haklarını da yok ederek, parlamenter kurumların yeniden canlandırılmasının tüm yollarını kapatarak, halkın barışçıl yollardan genel demokratik amaçlara ulaşmasının önünü kesmiş, seçim manevrasıyla faşist diktatörlüğü sürdürmeye çalışmaktadır.

Cunta rejiminin faşistleşmesi, açıktır ki, bir günde gerçekleşmiş değildir. Bu süreç daha 12 Eylül devirmesiyle başlayan ve giderek olgunlaşan çelişkili bir süreçtir.

Partimizin 1981, 1982 ve 1983 plenumları bu sürecin her bir evresini analiz etmiş, tehlikelere işaret etmiştir.

1981 Plenumu'na sunulan raporda şu analiz yapıldı ve şöyle bir öngöründe bulunuldu: «Cuntanın özellikleri onun sınıfsal bakımdan burjuvazinin geniş bir yelpazesine dayandığını gösteriyor . . . Demokratik özgürlüklerin yokedilmesi, antiemperyalist demokratik güçleri ağır baskılar altına alınması ordu ve cunta içinde ve dışındaki en gerici işbirlikçi güçleri objektif bakımdan güçlendiren elverişli koşullar yarattı . . . Bu durum, gerici askersel diktatörlük koşullarında faşizm tehlikesinin ortadan kalkmadığını gösteriyor» (s. 25–26).

1982 Plenumu'na sunulan raporda cuntanın gericileşme süreci ve buna yol açan etmenler analiz edildi. Şöyle dendi: «Artık yalnızca komünistler ve öteki devrimci güçler değil, rejimin tüm potansiyel karşıtları faşizme özgü yöntemlerle susturulmaya, sindirilmeye çalışılıyor», «Reagan'cılık ile Friedman'cılık, cuntacılıkla 24 Ocakçılık hem uluslararası alanda, hem de ülkemizde bir tek madalyonun iki yüzüdür: Tekelci sermayenin çıkarları için daha çok gericilik, saldırganlık» (s. 10).

TKP'nin 1981 ve 1982 MK Plenumları rejimin gelişme yönünü analiz etmekle yetinmemiş, en önemlisi, gericileşme sürecini durdurmak, barış ve demokrasi yönünde bir dönemeç olmak için somut görevleri ve savaşım hedeflerini göstermiştir. Ne ki, nesnel durumun giderek kötüleşmesi, partimizin ağır darbeler yemesi, oportünist, bozguncu ögelerin saldırılarına karşı savaşım zorunluluğu, dışımızdaki sol güçlerin sürecin özelliğini kavrayamaması ve sol güçlerin birliğinin sağlanamaması, burjuva muhalefetin kararsızlığı gibi nedenlerle, bugünkü durumun önüne geçmek olanaklı olmamıştır.

Nisan 1983 TKP MK Plenumu, önüne rejimin niteliğini tartışma göre-

vini koymamıştı. Ne ki, Plenum gericileşmenin sonuçlarına özel bir önem verdi, dikkatleri cunta rejiminin yıkılması sorununa çevirdi ve yukarıda sayageldiğimiz analizler ışığında partimizin önünde duran politik amacı formüle etti, bunu Eylem Programı'nda temellendirdi.

Plenuma sunulan raporda şu saptama yapıyordu: «Bugün ülkemiz cuntanın gerek dış politikasıyla, gerekse ekonomi politikasıyla tam bir bunalıma düşüyor ve her iki alanda da uygulanan politikalar ulusal olmayan, içerde yok denecek kadar dar çevrelerden başka herkese zarar getiren bir nitelik taşıyor. Bu anormal bir durumdur. Emperyalist kaynaklı bu politikaların taşıyıcısı cunta iç politikadaki bunalımı süngü zoruyla bastırmaya çalışıyor» (s. 122).

Nisan Plenumu şu politik hedefi koydu: «Eylem Programı'yla TKP önüne, dünya barışının savunulmasına katkıda bulunmak, Türkiye'yi bir atom savaşında yokolmaktan korumak, ülkemizi ABD emperyalizminin jandarması yapma planını önlemek ve 12 Eylül'cü rejime son vermek, ulusal demokrasiyi kurmak amacını koyuyor» (s. 6).

TKP'nin «Barış ve Ulusal Demokrasi İçin» başlığını taşıyan Eylem Programı, savaş tehlikesine ve faşist diktatörlüğe karşı partinin savaş ödevlerini açıklıkla dile getiriyor. Şimdi rejimin kazandığı niteliği açık tanımlamakla, eylem programımızı yaşama geçirmede teorik ve pratik açıdan daha bütünsel bir konuma ulaşıyoruz.

Değerli yoldaşlar,

Komintern'in 7. Kongresi'nde erkteki faşizm, finans kapitalin en gerici, en şovenist, en emperyalist öğelerinin açık terörist diktatörlüğü olarak tanımlanmıştır. Tanım bugün de geçerlidir. Ama Komintern, her türden şobloncu yaklaşıma karşı uyarılmış, faşizmin sınıfsal temelini her ülkenin somut koşullarında çözümlenmesini önermiştir. Özellikle günümüzde, emperyalizme bağımlı ülkelerdeki faşist rejimlerin ortak özgül yanı, onların bağımlı niteliğidir. Cunta, günümüzde her şeyden önce dış güçlerin ulusal olmayan işbirlikçilerin bir aracıdır. Türkiye'ye faşizm, her şeyden önce ABD emperyalizmi tarafından ve içteki işbirlikçi, militarist güçlere dayanılarak ihraç edilmiştir. «İç düşmana karşı» sözde «ulusal güvenlik» doktrini, yeni-sömürgeci, halk düşmanı ekonomik politikanın temeli olan Friedman'cı görüş, demokratizme karşı demokrasiyi tehlike sayan jeopolitik doktrini, antikomünizm ve antisovyetizm cuntanın politikasının ideolojik temellerini oluşturan bu öğeler, tümüyle emperyalist ideolojinin parçalarıdır.

Ülkemizde bugün erki elde tutan güçler, yalnız endüstri ve banka alanındaki sermayeyle sınırlamak yanlıştır. Devlet sektöründe kilit noktaları elde tutan ve böylece dolaylı ve dolaysız özel bir ekonomik güç oluşturan büyük bürokrasinin, görece bir bağımsızlığı olan ordu üst yönetimi-

minin, uluslararası tekellerin ülkemizdeki uzantıları, silah komisyoncularının ve büyük toprak sahiplerinin erkteki rolü unutulmamalıdır. Elbette bu halk düşmanı kliğin ana gücünü, burjuvazinin uluslararası finans oligarşisiyle bağlı işbirlikçi, tekelci ve asalak kesimi, bir avuç endüstri, ticaret ve özellikle banka sermayesi grubu oluşturuyor.

Biz, dün rejime «gerici diktatörlük» derken de, bugün «faşist nitelik» aldığını söylerken de, sonunun teorik temellerine inmeye çalıştık. Kuşkusuz bu çabayı sürdürmemiz gerekiyor. Dün, her tür şabloncu yaklaşımlara karşı çıktık, bu, bugün de zorunludur. Yalnızca diktatörlüğün uyguladığı yöntemlere bakarak rejimin niteliğini saptamanın yanlışlığı gösterdik. Bugün de rejimin aldığı yeni niteliği açıklarken kolayca kaçmak, bunu baskı ve terörün artışına bağlamak gibi yanılgılara kadrolarımız düşmemelidir.

Öte yandan yıllardır, «cunta faşist mi, değil mi» tartışmasıyla kesintiye uğrayan eylem birliği çalışmalarının, şimdi bu tanımlamadan sonra başarıya ulaşacağını düşünmek de gereksiz bir iyimserlik olacaktır. Komünistlerle işbirliğine yanaşmak istemeyenlerin yeni gerekçeler ve dayatmalarla olumsuz tutumda ayak diremeleri beklenebilir. Böyle de olsa, biz, geçmişte olduğu gibi, bu olumsuzlukları aşmak için elden geleni yapmalı ve oportünist çarpıtmalara gereken yanıtları vermeliyiz. Eğer rejimle ilgili bu saptamamız eylem birliği çabalarımıza bir kolaylık getirir, pratik böyle bir durumu karşımıza çıkarırsa buna yalnızca seviniriz.

Şimdi tüm üyelerimiz şu gerçeği kavramalı, bilincine çıkarmalıdır: Partimiz bugün taktik manevra yeteneğine dünden çok daha fazla sahiptir. Somut durumun analizinden çıkarak somut bir politika ortaya koyabildik. Faşist yöntemler uygulayan bir askersel diktatörlüğe faşist dememek, kuşkusuz zor bir taktiğin uygulanmasıydı. Partimiz bunu başarıyla gerçekleştirdi. Partimizin bu doğru politik hattını her tür saldırıya karşı savunan, uygulayan yoldaşlarımız şimdi ideolojik ve politik bakımdan çok daha olgun bir düzeye yükseldiler. Onlar, parti yönetimine gelecekte daha yüksek bir olgunluk düzeyi gerektiren daha zor taktikler uygulama, bir taktikten hemen ötekine geçebilme bakımından cesaret kazandırdılar. İşte bu gerçek iyi kavranmalı ve kavratılmalıdır. Eğer, «ben zaten başından beni böyle düşünüyordum» diyen yoldaşlarımız çıkarsa, sabırla onlara ideolojik, politik düzeylerinin yükselmesinde yardım edilmelidir.

Değerli yoldaşlar,

Faşist diktatörlüğü yıkmak için, adım adım ulusal bir direniş hazırlamak partinin bugünkü dolaysız görevidir.

Ulusal direniş, emekçilerin, orta katmanların faşist diktatörlüğe karşı kesin bir tutum almasını, erki, işbirlikçi tekelci burjuvaziden, büyük toprak sahiplerinden, militarist klikten ve büyük bürokrasiden almanın bilin-

cine varmasını sağlamak için, aralıksız, günlük istemler, ekonomik, sosyal çıkarlar uğrunda savaşımları gerektirir. Bu aynı zamanda, silahlı kuvvetlerin önemli kesimlerini emperyalizmin ve generallerin kör bir aracı olmaktan kurtarmaya yönelik çalışmaları zorunlu kılar. İşçi sınıfının çıkarlarını, tüm halkın ulusal çıkarlarını en tutarlı biçimde savunmak, yığınların arasında sabırla çok yönlü çalışmalar yürütmek, küçük mevzileri adım adım kazanmak partinin çalışmalarının temelini oluşturur.

Ulusal direniş, sol güçlerin, Kürt ulusal hareketinin işbirliğini zorunlu kılar. Bu güçlerin önünde savaş tehlikesine ve faşist diktatörlüğe karşı tüm güçlerin geniş cephesini kurmak için aralıksız çalışma görevi duruyor. Partinin genel stratejik çizgisi, her evrede bileşimi özellikler gösterecek olan tek cepheyi gerçekleştirmek için sabırla çalışmaktır.

Ulusal direniş ancak halk yığınlarının eseri olabilir. Tüm halk, ancak işçi sınıfının – bu en devrimci sınıfın – öncü rolünü güçlendirdiği oranda amacına ulaşabilir. Partinin önünde, işçi sınıfının öncülük yeteneğini güçlendirme görevi duruyor. Bu görev, partiyi tüm öteki proleter olmayan partilerden ayıran başlıca özelliğindir.

Ulusal direniş, cunta karşıtı güçlerin önünde parlamenter barışçı yol tıkandığı için, barışçıl olmayan bir yol izlemek zorunda bırakılmıştır. Bu yolun kaçınılmazlıkla silahlı bir ayaklanmaya varıp varmayacağı, yine de cuntaya, işbirlikçi güçlere ve ABD emperyalizmine bağlı kalıyor. Parti legalist parlamentarist düşlere karşı savaşacak, ama belirecek en küçük bir barışçıl olanağı kullanmayı her zaman tercih edecektir.

Bugünkü evrede her türlü provokasyona, özellikle terörist eylemlere tümüyle kapalı yığın savaşımları yöntemleriyle, yığınların legal-illegal biçimler altındaki savaşımlarını desteklemek, en gerici kurumlara katılmak, tüm legal örgütlerde çalışmak, yasal olanakları sonuna kadar kullanmak, zorunlu ve devrimci her tür uzlaşmaya hazır olmak partinin güncel savaşımının gerekleridir.

Görevlerin doğru yönlendirilmesi, oportünizme karşı iki cephede ideolojik savaşımları gerektirir. Birincisi, serüvenci «sol»ların günlük istemler, reformlar için savaşımları küçümseyen, böylece yığınların ulusal direnişe hazırlanması çalışmalarını zayıflatan, başlıca saldırısı «ara küçük burjuva, burjuva reformist akımlara yönelen, cephe birliğini fiilen reddeden, «yığınları hor görme», «dar cephe» ve «devrimi yapay olarak kışkırtma» taktiklerine karşı savaşım zorunludur. Bu serüvenci-sektek çizginin en küçük belirtisi partiye en büyük zararı verir. Pratikte bu, sol güçleri tehdit eden ciddi bir tehlikedir. İkincisi, faşist diktatörlüğün yıkılmasından sonra oluşacak demokrasiyi, devrimin ilk aşamasından tümüyle koparan, her ikisi arasında Çin seddi çeken, ulusal, demokratik savaşımın amacını sıradan bir burjuva parlamenter rejimle sınırlayan böylece işçi sınıfının dev-

rimci perspektifini bulandıran, yığınları, pratikte, cuntayla üstten pazarlık yaparak, rejimi adım adım sözde «demokratikleştirme» yanlısı burjuva muhalefetinin peşine takma sonucu doğuracak olan «kuyrukçuluk» eğilimine karşı uyanıklığı artırmak gerekir. Bu sağ oportünist çizgi, özellikle seçim sonrasında olası açık burjuva muhalefetinin sahneye çıkmasıyla belirecek olan legalist düşlerin etkisi altında ciddi bir tehlike durumuna gelebilir.

Ulusal direnişin başarıyla hazırlanması ve sonuca ulaşması, güçlü bir komünist partisini zorunlu kılar. Bu durumda, tüm görevler zinciri arasında tutulması gereken ana halka TKP'yi her yönden güçlendirmek, onun yığınsal bağlarını sağlamlaştırmak, savaş gücünü pekiştirmek, ideolojik, politik, örgütsel birliğini çok daha yüksek bir düzeye ulaştırmaktır.

Yoldaşlar,

Bu hedeflere ulaşmak için dünyada ve Türkiye'de koşullar herşeye karşın elverişlidir. Dünyada sosyalist ülkelerin barış politikası etkinliğini artırarak sürdürüyor. Öyle ki, bu, Reagan'ın dümen suyunda giden Batılı hükümetlerin bile hesaba katmak zorunda kaldıkları bir etmendir. Blok-suz ülkelerin ABD politikasına karşı çıkışları artıyor. Emperyalist ülkeler arasındaki çelişkiler varlığını sürdürüyor. Yığınsal barış hareketi son Prag Forumu'nda da görüldüğü gibi güçleniyor. Eğer antiroket hareket ulusal ve uluslararası çapta tüm güç ve olanaklarını seferber ederse NATO'nun militarist roket planlarını suya düşürmek olanaklıdır. Bu açıdan partimizin Batı Avrupa örgütlerine barış hareketini yükseltmeye katkıda bulunmada büyük görev düşüyor.

Ülke içinde en geniş güçler cunta karşıtı konumlara geçmiştir, cuntanın MDH adlı partiyi her güçlendirme girişimi halkın bu partiye olan nefretini artırıyor, cunta daha da yalıtlanıyor. Egemen güçlerin faşizmle de bunalımın üstesinden gelmeleri olanaksızdır.

6 Kasım'da yapılacak söylenen seçimler ulusal direnişin hazırlanması açısından büyük önem taşıyor. Partimizin seçimlere ilişkin politik tutumu 18 Temmuz günlü MK bildirisinde ortaya konmuştur. Burada özellikle öne çıkan, bu aşamada belirleyici önem taşıyan görev, sol güçlerin ortak bir seçim platformunda birleşmesinin sağlanmasıdır. Bugünkü ortamda, sol güçlerin birliği, tüm ulusal demokratik güçlerin birliğinin kaldıracı olacaktır. Partimiz bu konuda en büyük sorumlulukla davranacak, ilkeli ve esnek tutumunu yetkinleştirerek sürdürecektir. Tüm parti örgütleri, sol güçlerin tabandaki birliğini güçlendirmek, en geniş kesimleri birliğe çekmek için aktif çabalar içine girmelidir.

TKP MK'nin Nisan Plenumu'nda saptadığımız gerçek, partimizin çalışmalarını üç yıldır aralıksız saldırı altında gerçekleştirdiği saptaması ge-

çerliğini bugün de koruyor. Tüm olumsuz koşullara karşın partimiz bu saldırıların savaş gücümüzü kırmasını bugün artık önleyebilmiştir. Kuşkusuz bu kolay gerçekleşmedi. Bu amaç doğrultusunda çalışırken yönetici düzeyde tek tek fakat önemli kayıplar da verdik. Ama tüm bunlara karşın, partimizin temel güçlerinin korunmasını güvence altına alan önlemler aralıksız iyileşiyor.

Yurt içinde ve dışında partimizin örgütsel durumu konusunda şunları söyleyebiliriz. (Bu bölüm konspirasyon nedeniyle özetlenmiştir.)

Kadroları koruma konusunda dikkatimizi gevşetmek hâlâ ölümcül tehlikedir. Zaman zaman konspirasyon konusunda, bunca acılara karşın hâlâ hatalar yapmaya devam ettiğimiz oluyor. Bu bir parti suçudur.

Bu gerçek unutulmamak koşulu ile, parti kadrolarını korumak baş sorunsa, onu izleyen en temel sorun örgütlenme sorunudur. Bu yöndeki olanaklarımız bugün daha çoktur. Parti sıralarındaki boşlukları, tam üç yıldır sınav veren genç işçilerle, devrimci aydınlarla doldurmak olanaklıdır. Yiğınlar içinde adım adım örgütlenmek, varolan yiğın bağlarını güçlendirmek zorundayız.

Yiğınlar içinde örgütlenme ve yiğın bağlarını güçlendirme yönünde yurt içinde ve dışında nesnel koşullar düne göre çok daha elverişlidir. Yurt dışında parti örgütlerimiz legal biçimleri ustalıkla kullanarak legal-illegal çalışmaları başarı ile birleştirerek göçmen işçi yiğınlarını en geniş biçimde örgütleyebilirler. Bu görev önde duruyor.

Parti içi yaşamın kimi sorunları üzerinde durmak gerek. Parti disiplinini, demokratik-merkeziyetçiliği güçlendirme sorunları üzerinde de durmalıyız. Bu konuda, bu sorunların çözümüne yaklaşım yöntemine dikkatlerinizi çekmek istiyorum. Eğer partimizin tüm gücünü, tüm potansiyellerini baş düşmana karşı enerjik bir savaş yönünde kanalize edebilirsek ve edebildiğimiz oranda parti içi yaşam daha sağlıklı bir ortama kavuşacaktır. Sözde değil, savaş içinde yoldaşlık ilişkileri egemen olacaktır. Her tür sorunun çözümünde temel taş budur.

Özetle, şimdi, parti yapısal zayıflıklarımızın, öznel yanlışlarımızın ve fraksiyoncuların, provokatörlerin baltalamalarının sonucu uğradığı büyük sarsıntıyı aşılıyor. Operasyonlarla dağılan, partiyle bağları kopan örgütlerin ezici çoğunluğu ile partinin bağları kurulmuş, buralarda toparlanma günlük parti çalışmalarını yürütmeye elverecek ölçülerde başarılıdır. Partinin saldırıdan koruyabildiği örgütleri, konumlarını pekiştirmiştir. Tüm bunlar, yeniden ağır saldırılarla, büyük zorluklarla karşı karşıya gelmeyeceğimizi elbette göstermez. Ama eğer, şu üç yıllık savaşımdan gereken dersler çıkarılırsa, parti bir kez daha 1981 Mayıs'ındakine benzeyen korkunç darbelerle karşılaşmayacaktır.

Yoldaşlar,

Bu toplantımızın amaca ulaşmasının temel koşulu tüm sekreter yoldaşlarımızın yalnız kendi çalışma alanlarında değil, partinin tüm çalışma alanlarında gördükleri eksikleri, zayıflıkları en açık biçimde dile getirmeleri, önerilerde bulunmaları ve deney aktarmalarıdır. Parti disiplinini yıkmak isteyen küçük burjuva bireysel anarşizmine karşı ne kadar amansız olacaksak, organlar içinde eleştiriyi boğma, yanlışların üstünü örtme, bürokratizm ve formalizm eğilimlerine karşı aynı biçimde kesin tutum almalıyız. Daha bugünden partimizin V. Kongre'sine hazırlık işte böylesine çok yönlü, titiz ve enerjik bir komünist çalışma ortaya koymamızı zorunlu kılıyor.

TÜSTAV

«YENI ÇAĞ» I

OKU

VE

OKUT!

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
xx: Okuyucularımıza	841
<i>Gus Hall</i> Akıntıya kürek çekenler	844
<i>Dominique Urbany</i> Gelenekler çağdaşlığa hizmet ediyor	855
<i>Costas Tsolakis</i> Parti Çalışması: Etkinliğin ölçütü	866
<i>Ronald Bauer</i> Genç partinin militan kongresi	877
xx: Avrupa'nın yazgısı için çözümleyici bir yıl	882
<i>Laurence Harris</i> Monetarizm – Ekonomik ve sınıfsal özü	896
<i>James Aldridge</i> Güçlü bir barış aracı	907
<i>Carlos Zuniga</i> Şili'de halk protestosu	914
<i>Nikolay Markov</i> Gelişmekte olan ülkelere ihraç edilen bunalım	917

ÖZEL SAYFALAR

xx: TKP Merkez Komitesi Çağrısı	927
xx: TKP MK Genel Sekreteri Haydar Kutlu yoldaşın genişletilmiş Politik Büro Toplantısı'nda yaptığı konuşma	929

